

เลขที่บัตรประจำตัวประชาชนกับอำนาจในการนิยามและจำแนกความ
เป็นพลเมือง

นางสาวสุธาสินี อิ่มสมบัติ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

National ID card number and the power to define and classify
citizenship

Miss. Sutasinee Aimsombut

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science

School of Political Science Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	เลขที่บัตรประจำตัวประชาชนกับอำนาจในการนิยามและจำแนก ความเป็นพลเมือง
ชื่อและนามสกุล	นางสาวสุธาสินี อิ่มสมบัติ
แขนงวิชา / วิชาเอก	การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตาร์ศมี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตาร์ศมี)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ทองอินทร์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนัส ปิยะกุลชัยเดช)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา คำนคว่ำอิสระ เลขที่บัตรประจำตัวประชาชนกับอำนาจในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมือง

ผู้ศึกษา นางสาวสุธาสิณี อิมสมบัติ รหัสนักศึกษา 2648000434

ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตาร์ศรี ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้และวิธีการในการจำแนกพลเมืองของรัฐผ่านเลขบัตรประจำตัวประชาชน 2) เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสิทธิพลเมืองในการที่รัฐให้เลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชนแตกต่างกัน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับคนในบังคับสยาม แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เลขที่บัตรประจำตัวประชาชนมีความเชื่อมโยงกับอำนาจในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมือง ปรากฏรากฐานแนวคิดความเป็นคนได้ปกครอง ตั้งแต่รูปแบบรัฐจารีต ผ่านการจำแนกคนได้ปกครองผ่านฐานะทางสังคมเพื่อแบ่งสถานะทางสังคม วิธีการสักเลกผ่านทางร่างกายเพื่อใส่ในชุดความคิดที่จำแนกคนได้ปกครองแบ่งเป็น ไพร่ ทาส ทำให้รัฐสอดส่องดูแลคนได้ปกครองในบังคับสยามได้ง่าย มีการพัฒนาแนวคิดการจำแนกพลเมืองจนถึงยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นที่มาการปลูกฝังความเป็นไทยให้แก่พลเมืองไทยทุกคน สว่างมาตรฐานความเป็นไทย ได้เริ่มต้นการใช้เลขบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อใช้ในการระบุตัวตน เป็นแนวคิดของรัฐสมัยใหม่ในการสอดส่องดูแลคนได้ปกครอง เป็นเครื่องมือของรัฐในการปกครองพลเมือง เพื่อให้พลเมืองได้ดำเนินการตามเป้าหมายของรัฐ เช่น เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง เช่น การจ่ายภาษีอากร 2) รัฐจำแนกคนได้ปกครองผ่านระบบเลขหลักที่หนึ่งบนบัตรประจำตัวประชาชน เมื่อมีเลขหลักที่หนึ่งแตกต่างกันส่งผลกระทบต่อสิทธิพลเมือง โดยเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 1,2,3,4,5 เป็นพลเมืองไทยมีสิทธิสวัสดิการตามที่รัฐกำหนด มีสิทธิได้รับการศึกษา ได้รับการบริการสาธารณสุข มีสิทธิในการเลือกตั้งและมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรในชุมชน มีสิทธิในการประกอบอาชีพ มีสิทธิในชีวิตและร่างกาย มีสิทธิในการเลือกนับถือศาสนา ได้รับสวัสดิการตามที่รัฐกำหนด เช่น รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เงินช่อมบ้านคนพิการ เป็นต้น โดยเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 6,7,8 เป็นคนต่างด้าว จึงไม่ได้รับสิทธิ ไม่ได้รับการศึกษา ไม่ได้รับการบริการสาธารณสุข หากต้องการรักษาพยาบาลต้องซื้อประกันสุขภาพเพิ่มเติม ไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง และไม่ได้รับสวัสดิการอื่น ยกเว้นเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 8 หากแปลงสัญชาติเป็นคนไทยจะได้รับสิทธิและสวัสดิการเหมือนพลเมืองไทยทุกประการ

คำสำคัญ พลเมือง,อำนาจ,บัตรประจำตัวประชาชน, เลขบัตรประจำตัวประชาชน, เลขหลักที่หนึ่ง

Independent Study title: “National ID card number and the power to define and classify citizenship”

Author: “Miss. Sutasinee Aimsombut”; ID: “2648000434”;

Degree: Master of Political Science

Independent Study Advisor: Pisan Mukdaratsami; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this research were 1) to examine knowledge and methods of classification citizenship using identification card number. 2) to investigate the impact on civil rights related to the first digit of the identification card number.

The study used qualitative research method. Information were collected from historical documents related to citizens and people in Siam, previous thesis and research related to civil rights, and in-depth interviews. The result of this research is presented as descriptive analysis.

The Study found that 1) the National ID card number is linked to the power to define and classify citizenship. The rationale behind ‘subordinate class’ ideology in the traditional state classifies citizens through social status was to divide them into classes by tattooing numbers on citizens' bodies, so as to physically distinguish citizens from commoners and slaves, making it easy for the state to monitor the subordinate class in Siam.

There was the development of the concept of classifying citizens until the era of Field Marshal Por Phibulsongkram when the threatening and expanding of communist ideology. Which consequences in the installation of Thainess among Thai citizens, to create the qualification and standard of Thainess. Then the national identification numbers were used to identify citizens and citizenship. The National ID number is the power of the state. It is the concept of the modern state in surveillance of citizens. It is a tool of the state to govern the people of the country as well as. to govern the citizens to contribute to the state's goals, such as economic and political progress, paying taxes. 2) The state classifies its citizens by using the first digit of The National ID number. The first digit of the national ID card number refers and affects to their civil rights, those who has 1,2,3,4,5 as the first digit is Thai citizens which have all the rights and welfare provided by the constitution. Those who have 6,7 as the first digit are considered alien (foreigners). They are not eligible for educational rights, healthcare welfare, and if needed—they might purchase their own health insurance. The aliens are not allowed to have election right, and cannot participate in the welfare system provided for Thai citizens. And those whose the first digit started with 8 could earn all the rights and welfare provided by the constitution after finish the naturalization process and become Thai citizens.

Keywords : citizen, authority, identification card, identification card number, the first digit of national identification card number,

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาอิสระครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะ ได้รับความกรุณาอย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตาร์ศมี ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและติดตามเกี่ยวกับการศึกษาอิสระ ประสิทธิภาพและความรู้และประสบการณ์อันมีค่ายิ่งแก่ศิษย์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่านที่กรุณาเป็นสะพานเชื่อมระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา

ขอขอบคุณ เจ้าพนักงานปกครองและเจ้าหน้าที่งานบัตรประจำตัวประชาชน ของสำนักทะเบียนอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ที่กรุณาให้สัมภาษณ์เชิงลึกทำให้ทราบถึงแง่มุมที่นำไปต่อยอดในการศึกษาอิสระ และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี และขอขอบคุณคุณวันระยา คุณชัยชญธร คุณกรกช คุณศิริธร คุณเบญจรัตน์ในการให้กำลังใจช่วยเหลือ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณะรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ริเริ่มโครงการเรียนออนไลน์ระดับบัณฑิตศึกษา เป็นประตูบานสำคัญที่เปิดโอกาสให้ชีวิตของนักศึกษาที่ทำงานประจำและมีภาระหน้าที่ในการดูแลครอบครัวที่มีผู้ป่วยติดเตียงได้มีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษาสามารถเรียนออนไลน์ควบคู่กับการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ได้มีความรู้และต่อยอดในด้านอาชีพให้เกิดความก้าวหน้าในชีวิตต่อไป

นางสาวสุธาสนี อิ่มสมบัติ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญรูปภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามในการศึกษา.....	3
3. วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	3
4. สมมุติฐานในการศึกษา.....	3
5. กรอบแนวคิดการศึกษา.....	4
6. ขอบเขตของการศึกษา.....	4
7. นิยามศัพท์เฉพาะ	5
8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
1. แนวคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่.....	6
2. แนวคิดเรื่องการรับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคล.....	10
3. แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง.....	13
4. แนวคิดความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐ-อัตลักษณ์-จำแนกพลเมือง.....	19
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	24
1. ระเบียบวิธีวิจัย	24
2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	24
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	24
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	25
5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	25

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	26
1. อำนาจรัฐในการควบคุมพลเมืองผ่านเอกสารบัตรประจำตัวประชาชน.....	26
2. อำนาจของรัฐในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมือง.....	27
3. วิวัฒนาการบัตรประจำตัวประชาชน.....	33
4. องค์ประกอบบัตรประจำตัวประชาชน.....	48
5. การกำหนดประเภทบุคคล/การจำแนกพลเมืองในบัตรประจำตัวประชาชน.....	53
6. บัตรประจำตัวประชาชนต่างประเทศ.....	64
7. กรณีศึกษา.....	68
8. คนชายขอบ (คนไทยในเกาะกง).....	73
บทที่ 5 สรุปรการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	75
1. สรุปผลการศึกษา.....	75
2. อภิปรายผลการศึกษา.....	77
3. ข้อเสนอแนะ.....	81
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก.....	86
ประวัติผู้วิจัย.....	89

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 4.1 สັกเลิก	28
ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 1 พ.ศ. 2486 - พ.ศ. 2505 เฉพาะพื้นที่พระนครและธนบุรี.....	34
ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 2.....	38
ภาพที่ 4.4 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 3.....	41
ภาพที่ 4.5 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 4.....	43
ภาพที่ 4.6 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 5 (Smart Card) รุ่นที่ 1.....	44
ภาพที่ 4.7 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 6 (Smart Card) รุ่นที่ 2.....	47
ภาพที่ 4.8 รหัสจังหวัด.....	48
ภาพที่ 4.9 ตัวอย่างรหัสอำเภอ.....	49
ภาพที่ 4.10 กำหนดวันจ่ายเงินโครงการดิจิทัล.....	51
ภาพที่ 4.11 ส่วนประกอบบัตรประจำตัวประชาชน.....	52
ภาพที่ 4.12 จำนวนพลเมืองไทยที่ขึ้นต้นด้วยเลข 1,3.....	54
ภาพที่ 4.13 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1	54
ภาพที่ 4.14 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 2	56
ภาพที่ 4.15 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 3	57
ภาพที่ 4.16 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 4	58
ภาพที่ 4.17 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 5	59
ภาพที่ 4.18 ตัวอย่างบัตรประจำตัวคนไม่มีสัญชาติไทยเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 6.....	60
ภาพที่ 4.19 ตัวอย่างบัตรประจำตัวคนไม่มีสัญชาติไทยเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 7.....	61
ภาพที่ 4.20 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 8	61
ภาพที่ 4.21 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศจีน	64
ภาพที่ 4.22 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศไต้หวัน	64
ภาพที่ 4.23 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศมาเลเซีย	65
ภาพที่ 4.24 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศญี่ปุ่น.....	65
ภาพที่ 4.25 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศพม่า.....	66
ภาพที่ 4.26 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศเวียดนาม	66
ภาพที่ 4.27 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศสิงคโปร์.....	66

ภาพที่ 4.28 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศบังคลาเทศ..... 67
ภาพที่ 4.29 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศมาเก๊า 67
ภาพที่ 4.30 ตัวอย่างบัตรบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน 74

บทนำ

บทที่ 1

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกวันนี้พลเมืองไทยทุกคนสามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ ตั้งแต่อายุ 7 ปีบริบูรณ์ โดยมีเกณฑ์คือต้องมีสัญชาติไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ต้องขอมีบัตรประจำตัวประชาชนต่อพนักงานท้องถิ่น และเมื่อบัตรหมดอายุ บัตรหาย ถูกทำลายหรือชำรุด หรือมีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ เช่น ชื่อ-สกุล จำเป็นต้องขอมีบัตรใหม่ภายในระยะเวลาที่กำหนด บัตรประจำตัวประชาชนมีอายุบัตร 8 ปีและต้องติดต่อขอมีบัตรประจำตัวประชาชนเรื่อยไปจนกระทั่งบุคคลนั้นมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ จึงให้ใช้บัตรประจำตัวประชาชนตลอดชีพโดยไม่ต้องขอทำบัตรใหม่

บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเอกสารทางราชการที่รัฐออกให้เฉพาะบุคคลสัญชาติไทย ทุกคนต้องพกติดตัวอยู่เสมอ ประกอบด้วยภาพถ่ายหน้าตรง ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด หมู่เลือด ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน และเลข 13 หลัก ที่รัฐกำหนดมาให้ตั้งแต่เกิด เลขบัตรประชาชนจะติดตัวเราไปตลอด ทำให้รัฐสามารถตรวจสอบพลเมืองได้ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงแก่กรรม เพื่อเป็นเอกสารในการพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคลว่าเป็นคนไทย เป็นเอกสารที่หน่วยงานรัฐบาลและภาคเอกชนตลอดจนประชาชนยอมรับโดยทั่วกัน บัตรประจำตัวประชาชนจึงมีความสำคัญในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเอกสารที่ทำให้ประชาชนมีสิทธิ มีความเป็นพลเมือง นำไปสู่การใช้สิทธิ การรับสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ รวมไปถึงการทำธุรกรรมทางการเงิน เป็นหลักฐานตรวจสอบป้องกันคนต่างด้าว เป็นหลักฐานการใช้สิทธิเลือกตั้ง ใช้ติดต่อทำพินัยกรรม ใช้แสดงในการเข้าสมัครงาน ใช้แสดงเป็นหลักฐานในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ใช้แสดงในการจดทะเบียนสมรส ใช้แสดงในการทำกรรมธรรม์ประกันชีวิต ใช้แสดงตนในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ หากเราไม่พกบัตรประจำตัวประชาชนติดตัวไว้ จะไม่สามารถยืนยันตัวบุคคลได้ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐเกิดข้อสงสัย สามารถเรียกตรวจสอบได้

โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ทางอำนาจรัฐกับพลเมืองสะท้อนผ่านวิวัฒนาการของบัตรประจำตัวประชาชน กว่าจะมาเป็นเอกสารที่รัฐออกให้เพื่อรับรองว่ารัฐเป็นเจ้าของตัวบุคคล รัฐมีอำนาจเหนือตัวบุคคลว่าบุคคลที่ถือบัตรประจำตัวประชาชนไทยในรัฐไทยเป็นพลเมืองไทย อยู่ในบังคับรัฐไทย ไม่ใช่คนต่างด้าว มีสิทธิเสรีภาพในการเป็นพลเมืองตามที่รัฐกำหนด

มีปัจจัยจากการล่าอาณานิคม ทำให้รัฐไทยสมัยก่อนที่ปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์มีอำนาจสิทธิขาดแต่เพียงผู้เดียว มีการนิยมและการจำแนกความเป็นพลเมือง โดยแบ่งเป็น เจ้าขุนมูลนาย ไพร่ ทาส โดยไพร่คือพลเมืองสามัญ เป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีการสำรวจชายฉกรรจ์เข้ารับราชการทหารเพื่อเป็นกำลังรบ จึงต้องเริ่มจัดทำบัญชีคนขึ้น เพื่อตรวจสอบนับจำนวนว่าได้ถึง 200,000 คน โดยการตรวจนับและการให้เลขเพื่อเข้ารับราชการทหารสมัยนั้นเรียกว่า การสักเลก เป็นระบบควบคุมกำลังคน เพื่อสะดวกและเป็นประโยชน์ในการ เรียกระดมพลยามศึกสงคราม

ต่อมาการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปฏิรูปการปกครอง เพื่อให้บ้านเมือง เจริญรุ่งเรือง รอดพ้นภัยคุกคามจากประเทศมหาอำนาจ เริ่มมีความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่เป็นปัจจัยเริ่มต้น ในการมีบัตรประจำตัวประชาชน เนื่องจากมีการขีดเส้นแบ่งพรมแดนระหว่างรัฐให้ชัดเจน มีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน ในแง่ความสัมพันธ์รัฐกับพลเมืองเริ่มมีการจำแนกบุคคลสัญชาติไทยเป็น บุคคลบังคับสยามทั้งหมด และเป็นครั้งแรกที่ได้มีการออกหนังสือเพื่อยืนยันตัวบุคคล เรียกว่าหนังสือ เดินทางสำหรับราษฎร ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 90 มีไว้เพื่อแสดงตัวบุคคลว่า เป็นใคร มาจากไหน กำลังจะเดินทางไปไหน ใช้เดินทางไปยังท้องที่อื่น สำหรับการค้าขายติดต่อกัน ซึ่งไม่ใช่เขตท้องที่ของตน ย่อมทำให้การเดินทางในต่างท้องที่เป็นไปด้วย ความสะดวก และหากเจ้าหน้าที่เกิดความสงสัยขอตรวจค้น ก็สามารถใช้นหนังสือเดินทางที่ออกให้ เป็น หลักฐานยืนยันและพิสูจน์ได้ว่าเป็นคนบริสุทธ์ที่ทางราชการรับรองแล้ว ไม่ใช่คนร้ายคนจรมีที่อยู่เป็น หลักแหล่ง

ในการปกครองปัจจุบัน รัฐมีอำนาจในการวางบรรทัดฐาน จัดระเบียบสังคม เพื่อให้เกิด กฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน พลเมืองของรัฐ มีความแตกต่างหลากหลายกันไป ไม่ว่าจะเป็นความต่าง ทางภาษาถิ่น สภาพภูมิอากาศ ลักษณะภูมิศาสตร์ของถิ่นที่อยู่อาศัย ต่างวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของ พลเมืองที่ถูกนิยามต่างกันไป มีเพียงจุดร่วมด้านสัญชาติไทยที่เป็นสิ่งเดียวที่เหมือนกัน ด้วยความแตกต่างหลากหลาย ทำให้รัฐต้องจำแนกพลเมืองออกเป็นกลุ่ม ๆ โดยใช้อำนาจรัฐในการ จำแนกพลเมืองผ่านเลขหลักที่หนึ่งที่ปรากฏในบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งพลเมืองไทยจะมี เลขหลักที่หนึ่งที่ขึ้นต้นด้วยเลข 1,2,3,4,5 เท่านั้น จะทำให้เกิดสิทธิและความเป็นพลเมืองที่ตามมา ด้วยหน้าที่พลเมืองและสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ หากขึ้นต้นด้วยเลข 6,7,8 คือคนต่างด้าว เว้นแต่ขึ้นต้น ด้วย 8 ที่สามารถมีบัตรได้เนื่องจากผ่านกระบวนการแปลงสัญชาติมาแล้ว หากขึ้นต้นด้วยเลข 0 คือ บุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน คนทั้ง 2 กลุ่มจะไม่เกิดสิทธิความเป็นพลเมืองเพราะไม่ใช่คนไทย

ในการศึกษาใช้แนวคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่ที่มีองค์ประกอบได้แก่ 1) ประชากร ซึ่งการที่ บุคคลสามารถมีบัตรประชาชนไทยได้นั้นรัฐมีอำนาจในการการรับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคล

2) ดินแดน มีเส้นเขตแดนที่ชัดเจนแบ่งแยกความเป็นคนสัญชาติไทยและคนต่างด้าวผ่านการมีบัตรประจำตัวประชาชน โดยจำแนกเลขหลักที่หนึ่งเป็นเลข 1,2,3,4,5 เท่านั้น 3) รัฐบาล ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองที่มีวิธีการจำแนกพลเมืองมาอย่างยาวนานตั้งแต่การสักเลกเพื่อแยกชายฉกรรจ์เป็นกำลังรบ 4) อำนาจอธิปไตย ที่เป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความผูกพันระหว่างบุคคลกับรัฐ และกำหนดถึงสัญชาติไทยเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เป็นคนไทย เป็นหนึ่งเดียวกัน

ผู้ศึกษามีความสนใจในการค้นคว้าอิสระเรื่องเลขที่บัตรประจำตัวประชาชนกับอำนาจในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมือง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมือง ในการที่รัฐมีอำนาจเหนือตัวบุคคลผ่านบัตรประจำตัวประชาชน เนื่องจากมีผู้ศึกษาค้นคว้าน้อยและคาดหวังจะต้องเป็นประโยชน์ต่อสังคมในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน ภาคราชการ ภาควิชาการที่จะสามารถสร้างความเข้าใจและความชัดเจนในเรื่องของแนวคิดพื้นฐานของอำนาจรัฐในการรับรองตัวบุคคล ประวัติซึ่งรัฐไทยใช้เป็นกลไกด้วยความสัมพันธ์ของรัฐกับพลเมืองมาอย่างยาวนานและสร้างองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกี่ยวข้องกับบัตรประจำตัวประชาชนของพลเมืองไทยได้

2. คำถามในการศึกษา

การให้เลขหลักที่ 1 ไม่เหมือนกันส่งผลกระทบต่อความเป็นพลเมืองอย่างไร ?

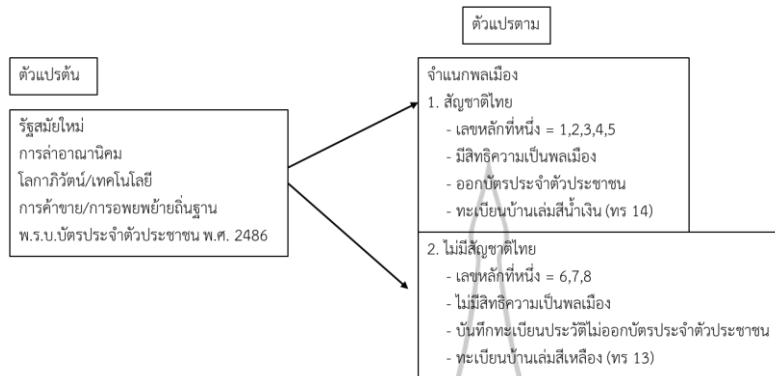
3. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 3.1 เพื่อศึกษาความรู้และวิธีการในการจำแนกพลเมืองของรัฐผ่านเลขบัตรประจำตัวประชาชน
- 3.2 เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสิทธิพลเมืองในการที่รัฐให้เลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชนแตกต่างกัน

4. สมมุติฐานในการศึกษา

การจำแนกพลเมืองของรัฐผ่านการให้เลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชน มีผลต่อการได้มาซึ่งสิทธิความเป็นพลเมือง

5. กรอบแนวคิดการศึกษา

6. ขอบเขตของการศึกษา

6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเรื่องเลขที่บัตรประจำตัวประชาชนกับอำนาจในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมือง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ที่ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารทางวิชาการและวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Secondary Source) กับพัฒนาการด้านบัตรประจำตัวประชาชน การกำหนดหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน รวมไปถึงการศึกษารูปแบบสังคมการเมืองที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อการพัฒนาบัตรประจำตัวประชาชน เน้นการทำความเข้าใจวิธีการจำแนกพลเมืองของรัฐผ่านเลขบัตรประจำตัวประชาชน โดยศึกษาในมิติสังคมการเมืองด้านต่าง ๆ เช่น การอพยพ การค้าขาย ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการวิวัฒนาการของบัตรประจำตัวประชาชน และทำความเข้าใจหลักเกณฑ์ในการให้เลขหลักที่หนึ่ง ประชาชนทุกคนเมื่อมาแจ้งเกิดจะได้รับเลข 13 หลัก ที่รัฐออกให้ทันทีซึ่งเลขแต่ละหลักมีนัยยะแฝงที่แตกต่างกัน เลขหลักที่หนึ่งเป็นหลักที่สำคัญเนื่องจากเป็นเลขที่จำแนกสัญชาติและสิทธิความเป็นพลเมืองที่บุคคลนั้นจะได้รับ ซึ่งการได้เลขหลักที่หนึ่งแตกต่างกันจะส่งผลกระทบต่อเรื่องสิทธิพลเมือง

6.2 ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่การศึกษา คือ เกณฑ์วิธีการจำแนกพลเมืองของรัฐ มุ่งเน้นเลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชนที่แตกต่างกันส่งผลต่อสิทธิพลเมือง

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 พลเมือง คือ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐผ่านเรื่องสิทธิและหน้าที่ที่มีต่อกัน โดยสิทธิและหน้าที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายของรัฐนั้น ๆ

7.2 อำนาจบัตรประจำตัวประชาชน คือ อำนาจของรัฐที่ควบคุมพลเมืองผ่านบัตรประจำตัวประชาชนซึ่งเป็นเอกสารที่ทางราชการออกให้กับประชาชนผู้มีสัญชาติไทย ที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 70 ปีบริบูรณ์เพื่อให้เป็นหลักฐานแสดงตัวบุคคล

7.3 เลขบัตรประจำตัวประชาชน คือ มีเลขจำนวน 13 หลัก เป็นเลขมาตรฐานกลางในการอ้างอิงใช้งานพื้นฐานในสังคม ที่กำหนดให้กับคนไทยที่เกิดมาทุกคนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเลขมาตรฐานดังกล่าว นำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลการใช้ประโยชน์ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นเลขที่ถูกกำหนดให้สำหรับคนไทยทุกคนตั้งแต่เกิดในทางทะเบียนราษฎร และนำมาใช้กับบัตรประจำตัวประชาชน

7.4 เลขหลักที่หนึ่ง คือ เลขตัวแรกที่อยู่ในบัตรประจำตัวประชาชน มีตั้งแต่เลข 1 - 8 ที่สามารถนิยามและจำแนกพลเมืองได้เป็นเลขที่รัฐมีอำนาจกำหนด

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องเลขที่บัตรประจำตัวประชาชนกับอำนาจในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมือง เป็นการศึกษาที่มาของอำนาจในการจำแนกความเป็นพลเมืองของรัฐ ผ่านเลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อสะท้อนถึงอำนาจของรัฐในการควบคุมพลเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมือง รวมไปถึงแนวทางในการพัฒนาบัตรประจำตัวประชาชนให้เข้าสู่ยุคดิจิทัล อีกทั้งยังสามารถสร้างความเข้าใจและความชัดเจนในเรื่องของแนวคิดพื้นฐานความสัมพันธ์ของรัฐและพลเมืองที่เป็นกลไกในการจำแนกความเป็นพลเมืองของรัฐไทย

สามารถที่จะสร้างความเข้าใจและความชัดเจนในเรื่องของแนวคิดพื้นฐานของทะเบียนประวัติซึ่งรัฐไทยใช้เป็นกลไกในการจำแนกพลเมือง สามารถที่จะสร้างความเข้าใจและความชัดเจนในเรื่องของการนิยามและจำแนกพลเมืองของรัฐไทย อีกทั้งทำให้สังคมไทยได้ตระหนักถึงปัญหาและสร้างองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกี่ยวข้องกับการนิยามและจำแนกพลเมืองไทย

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ต้องการนำเสนอแนวคิดพื้นฐานในการทำความเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐ ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่รัฐจารีตมาถึงรัฐสมัยใหม่ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐผ่านมุมมองความคิดแบบรัฐสมัยใหม่ผ่านบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อศึกษาให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนและรัฐที่เป็นเงื่อนไขสืบเนื่องในการกำหนดเลขหลักที่หนึ่งในเลขบัตรประจำตัวประชาชน ผู้วิจัยศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่ (Modern State)
2. แนวคิดเรื่องการรับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคล (Recognition of Personal State)
3. แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง (citizenship)
4. แนวคิดความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐ-อัตลักษณ์-จำแนกพลเมือง

1. แนวคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่ (Modern State)

จุดเริ่มต้นรัฐไทยเข้าสู่รัฐสมัยใหม่ คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เนื่องจากลักษณะของรัฐสมัยอยุธยาเป็นรัฐที่อำนาจอธิปไตยของกษัตริย์แผ่ขยายออกจากศูนย์กลางคือราชธานี แล้วอำนาจจะค่อย ๆ ลดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อห่างจากศูนย์กลาง ไม่มีพรมแดนที่ชัดเจนอยู่ที่ว่าหัวเมืองไหนจะสวามิภักดิ์ก็ส่งส่วยส่งบรรณาการมา จึงทำให้ประเทศราชบางประเทศส่งบรรณาการให้หลายราชธานี เช่น เขมร ส่งให้ทั้งอยุธยา ทั้งญวน เป็นต้น ส่วนรัฐไทยในปัจจุบันนับตั้งแต่รัฐสมัยใหม่ (Modern State) หมายถึง รัฐที่มีการขีดเส้นพรมแดนชัดเจนแบบแผนที่สมัยใหม่และอำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นแผ่กระจายไปทั่วทุกตารางนิ้วภายในเขตพรมแดนนั้น

1.1 องค์ประกอบของรัฐสมัยใหม่

1.1.1 ประชากร (Population) หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อยู่ในอาณาเขตของรัฐ ถือว่ามีฐานะเป็นส่วนของรัฐโดยอัตโนมัติสิ่งที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับประชากรก็คือ

- 1) จำนวนประชากรแต่ละรัฐมีประชากรจำนวนเท่าใด ไม่มีการกำหนดที่แน่นอนแต่ควรจะมีมากพอที่จะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้ปกครองได้

2) ลักษณะของประชากร หมายถึง ลักษณะทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เพราะมีหลายรัฐที่ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลาย ภาษาและความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3) คุณภาพของประชากร ขึ้นอยู่กับการศึกษา สุขภาพ อนามัย ทักษะสติ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการพัฒนาทุกรูปแบบ

1.1.2 ดินแดน (Territory) มีข้อสังเกตดังนี้คือ

1) ที่ตั้ง ดินแดนของรัฐหมายถึง อาณาเขตพื้นดิน น่านน้ำ อาณาเขต ในท้องทะเล น่านฟ้า บริเวณใต้พื้นดิน พื้นน้ำและพื้นทะเล

2) ขนาดของดินแดนไม่มีหลักเกณฑ์ไว้แน่นอนตายตัวว่าจะต้องมีขนาด เท่าใดจึงจะถือว่าเป็นรัฐ แต่ควรจะมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนประชากรด้วย

3) รัฐบาล (Government) คือ องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ปกครอง และบริหารภายในโดยเป็นผู้กำหนดนโยบายและน่านโยบายไปปฏิบัติ เพื่อจัดระเบียบทางสังคมและ ดำเนินทุกอย่างเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐ รัฐบาลจึงเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองรัฐ

4) อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็นองค์ประกอบประการสุดท้ายที่สำคัญของรัฐ อำนาจอธิปไตย คือ อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ อำนาจอธิปไตย มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ อำนาจอธิปไตยภายใน (Internal Sovereignty) หมายถึง การที่มีอำนาจที่จะ ปกครองตนเองและมีอำนาจสูงสุดที่จะดำเนินการใด ๆ ในประเทศอย่างมีอิสระ ปราศจากการควบคุม จากรัฐอื่น อำนาจอธิปไตยภายนอก (External Sovereignty) หมายถึง การมีอิสระ มีเอกราชสามารถ จะดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ หรือกล่าวกันอีกอย่างหนึ่งว่าเอกราชก็คืออำนาจอธิปไตย ภายนอกนั่นเอง

องค์ประกอบของรัฐทั้ง 4 ประการนี้ มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ถ้ารัฐใดขาดองค์ประกอบ ในข้อใดข้อหนึ่ง แม้เพียงองค์ประกอบเดียวก็ตาม ถือว่าขาดคุณสมบัติของความเป็นรัฐโดยสิ้นเชิง

ชัชชนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2555 ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับรัฐสมัยใหม่ (Modern State) หมายถึง รูปแบบรัฐที่ในระยะแรกเริ่มนั้นเป็นรัฐที่ปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือกษัตริย์ มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง แม้ว่ารัฐชาติจะเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นในยุโรปแต่ในปัจจุบันรัฐชาติ ได้กลายเป็นรูปแบบของรัฐที่ขยายไปทั่วโลก

ในกรณีของประเทศไทยนั้น รัฐชาติมีจุดเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ภายใต้การปกครอง ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจอธิปไตยและดินแดน มีการพัฒนาจาก แนวคิดแดนต่อแดนไปสู่แนวคิดเส้นกั้นอาณาเขต (Borders) พัฒนาการของรัฐมีองค์ประกอบของ รัฐชาติปรากฏครบครันหลังการเปลี่ยนแปลงปกครองปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

ประโยชน์ ส่งกลิ่น, 2561 (อ้างอิงในธีระ นุชเปี่ยม , 2541) ได้อธิบายความหมายของ รัฐสมัยใหม่กับบทบาทของรัฐภายใต้กระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ไว้ว่า อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ในโลก ยุคหลังสมัยใหม่นั้นไม่สามารถปฏิเสธได้อีกต่อไป รัฐต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงหลัก 3 ด้าน ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสารสนเทศและการขนส่ง ก่อให้เกิดเครือข่ายการติดต่อเชื่อมโยงถึงกันในด้านต่างๆ ทัวทั้งโลกอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน 2) การขยายตัวของทุนนิยมที่ได้แรงกระตุ้นมาจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมได้ ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจแพร่ขยายเข้าสู่ยุคไร้พรมแดนอย่างแท้จริง 3) กระแสวัฒนธรรมที่มี รากฐานอยู่ที่วัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตกได้แพร่ขยายไปทั่วโลก และส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่ของการเข้าไปมีอิทธิพลหรือเผชิญหน้ากับวัฒนธรรม

1.2 หลังรัฐสมัยใหม่ (Post Modern)

รัฐสมัยใหม่พัฒนาขึ้นมาจากการมีดินแดนซึ่งทำหน้าที่เสมือนกรอบที่ระบุความเป็น พลเมืองภายใต้รัฐนั้น เป็นรากฐาน หลักประกันความมั่นคงต่อเนื่องสำหรับการที่พลเมืองภายในรัฐ จะดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยและพัฒนาความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าทำให้พลเมืองสามารถเดินทางออกนอกเขตแดนตนเองได้อย่างไม่เคย ปรากฏมาก่อน เช่น เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ อพยพไปตั้งรกรากยังประเทศอื่น การติดต่อกัน เป็นเรื่องง่าย สามารถเชื่อมต่อได้ทุกมุมโลก ทำให้เกิดความท้าทายในด้านขององค์ประกอบรัฐ เกี่ยวกับการที่รัฐต้องมีดินแดน ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างไร้ขีดจำกัดทำให้พลเมือง สามารถเข้าถึงข่าวสารได้ทั่วโลก ทำให้โลกทั้งโลกเข้ามาใกล้ชิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ในโลก ยุคหลังสมัยใหม่ขอบเขตและรูปแบบของการติดต่อเชื่อมโยงกันได้ขยายออกไปเป็นเครือข่ายระดับโลก ซึ่งเหตุการณ์ กิจกรรม วัฒนธรรม หรือสภาพความเป็นอยู่ สามารถที่จะแพร่ขยาย สร้างความสำคัญระดับ โลกขึ้นมา ผลกระทบเชื่อมโยงหรือกิจกรรมข้ามชาติหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนคน สินค้าและบริการ หรือความเคลื่อนไหวอย่างเช่นการติดต่อสื่อสารในรูปแบบและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ส่งผลในแง่ของการสร้างเครือข่ายระดับชาติที่กว้างขวางทั่วโลก ทำให้รัฐในโลกยุคหลังสมัยใหม่ ไม่สามารถที่จะปิดกั้นอิทธิพลหรือการเข้าถึงซึ่งกันและกันได้อย่างแท้จริง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การลงทุนข้ามชาติและการย้ายฐานการผลิตทางอุตสาหกรรมเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและการเข้าถึงซึ่งกันและกันทำให้ความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรัฐในส่วนของ หลักดินแดน อำนาจอธิปไตย ทางกฎหมายและทางดินแดนของรัฐกลายเป็นสิ่งที่ยากจะยึดถือได้อย่าง มั่นคงอีกต่อไป รัฐหลังสมัยใหม่อาจกลายเป็นโลกไร้พรมแดน ประชากรอาจกลายเป็นพลเมืองโลก ที่ทุกคนติดต่อสื่อสารกันโดยไร้พรมแดนบนโลกแห่งเทคโนโลยี

1.3 รัฐบาลการ (Bureaucratic Polity)

รัฐบาลการ หมายถึง ระบอบปกครองและการเมืองซึ่งอำนาจการบริหาร และอำนาจการกำหนดนโยบายอยู่ในมือของกลุ่มข้าราชการที่เข้ามามีบทบาททางการเมือง เป็นลักษณะของกลุ่มต่าง ๆ ในทางการเมืองที่เข้าไปสู่การแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมืองด้านเศรษฐกิจ โดยอาศัยฐานอำนาจทางการเมืองในการดำรงตำแหน่งของกลุ่มข้าราชการพลเรือนและนายทหารระดับสูงที่อาศัยระบบราชการเป็นแกนกลางของอำนาจ

รัฐบาลการหรือการปกครองแบบราชการในบริบทประเทศไทยคือการทำงานเป็นลายลักษณ์อักษร ที่สามารถแปลงสิ่งที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรมได้ กลไกสำคัญของรัฐบาลการคือเอกสาร เอกสารเป็นองค์ประกอบสำคัญในวัฒนธรรมราชการ เอกสารทางราชการแสดงถึงเครื่องมือแสดงอำนาจขององค์กรราชการ ที่สามารถควบคุมคน กำหนดบุคคล จัดบันทึก จัดกลุ่มประเภทบุคคลได้

Jean Claude Marie Vicent de Gournay (อ้างถึงในปีนแก้ว เหลืองอร่าม , 2561) นิยามระบบราชการว่า Bureaucratie (Bureaucracy) แปลว่า การปกครองด้วยโต๊ะเขียนหนังสือ ใช้เอกสารเป็นตัวแทนอำนาจในการสั่งการ ควบคุมพลเมือง รัฐสมัยใหม่นิยมใช้เอกสารเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและควบคุมภายในองค์กรราชการ

Max Weber (อ้างถึงในปีนแก้ว เหลืองอร่าม, 2561) รัฐสมัยใหม่ได้ดำเนินงานราชการภายใต้แฟ้มเอกสารที่ถูกจัดเก็บไว้เป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่รัฐทำงานภายใต้แฟ้มเอกสาร เอกสารเป็นเครื่องมือในการอ้างอิงเป็นวัตถุที่จับต้องได้ มีหลักฐาน เป็นสิ่งที่สร้างเสถียรภาพ สร้างการสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐบาลการ ทำให้เกิดระบบในการควบคุมองค์กรได้

เอกสารในฐานะเครื่องมือสื่อสาร ประสานงาน และควบคุมภายใต้รัฐบาลการ มีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์บุคคล จำแนกประเภทบุคคล ตลอดจนทำให้เอกสารเป็นส่วนหนึ่งของระบบการควบคุมประชากรของรัฐสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองและรัฐในเชิงเอกสาร ถูกนำมาใช้ในทุกภาคส่วนของรัฐ เพื่อจะการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตก เอกสารได้กลายเป็นวัตถุทางราชการที่เป็นพันธกิจสำคัญที่ทำให้พลเมืองซึ่งเป็นนามธรรมกลายเป็นรูปธรรมได้ เชื่อมโยงผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองเข้าด้วยกันโดยแปลงผู้ใต้ปกครองให้เป็นวัตถุเอกสารที่รัฐสามารถอ่านได้ และรัฐปลูกฝังความคิดที่พลเมืองต้องแสดงตนทุกครั้งเมื่อติดต่อกับราชการ ในทางกลับกัน พลเมืองเองก็มีประสบการณ์โดยตรงกับรัฐผ่านเอกสารทางราชการ เอกสารทางราชการจะทำให้รัฐสามารถทำความเข้าใจความเป็นพลวัตและการเคลื่อนไหวของพลเมืองที่ไม่หยุดได้ พลเมืองเองก็พยายามเคลื่อนย้ายและใช้ชีวิตนอกเหนือการควบคุมจากรัฐ

2. แนวคิดเรื่องการรับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคล (Recognition of Personal State)

เมื่อเป็นรัฐสมัยใหม่ รัฐมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนและประชากร รัฐแต่ละรัฐจึงต้องมีกฎหมายเพื่อจัดการทั้งดินแดนและประชากร เพื่อการบริหารจัดการของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและความเรียบร้อย

รัฐต้องมีความมั่นคงทั้งดินแดนและประชากร สำหรับการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐเหนือตัวบุคคลนั้น รัฐมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องรับรองความเป็นบุคคลให้กับประชากรทุกคนที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของตน ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ หลักสิทธิของบุคคลที่จะได้รับรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมาย (Right to Recognition of Legal Personality) กล่าวคือ เมื่อรัฐรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมายให้กับประชากรภายในรัฐ เท่ากับว่าบุคคลดังกล่าวมีรัฐเจ้าของตัวบุคคลแล้ว รัฐดังกล่าวจึงเป็นรัฐเจ้าของสัญชาติและรัฐเจ้าของภูมิลำเนาของบุคคล ไม่สามารถไปเป็นพลเมืองของรัฐอื่นได้ การรับรองสิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมายนั้น เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการรับรองการเกิด การอาศัยอยู่ และการตายของบุคคลที่ปรากฏตัวบนดินแดนของรัฐ โดยใช้วิธีการจัดทำเป็นระบบการทะเบียนราษฎรที่รัฐจะดำเนินการให้มีการจัดทำทะเบียนคนเกิด ทะเบียนคนอาศัยอยู่ และทะเบียนคนตาย โดยรูปแบบและวิธีการนั้นเป็นเรื่องที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐในการบัญญัติกฎหมายกำหนด ได้แก่ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 อันเป็นกฎหมายที่สำคัญ ที่ทำให้รัฐสามารถใช้อำนาจอธิปไตยเหนือตัวประชากรได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

เมื่อรัฐรับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคล หมายถึง รัฐยอมรับที่จะเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคลนั้นแล้ว รัฐมีหน้าที่ออกเอกสารแสดงการรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมาย หรือเอกสารแสดงตน (Identification Document) เพื่อยืนยันว่าบุคคลผู้นั้นเป็นพลเมืองของรัฐ รัฐได้รับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคลให้กับคนของรัฐ ผลที่ตามมาก็คือ ผู้นั้นจะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐเจ้าของตัวบุคคล (Personal State) ในทุกสถานการณ์และตลอดเวลา การละเมิดคนที่มีรัฐเจ้าของตัวบุคคลแล้วย่อมหมายถึงการละเมิดรัฐผู้รับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมายของมนุษย์ผู้นั้น

กล่าวสรุป เมื่อบุคคลมีตัวตนและอาศัยอยู่ในรัฐใดรัฐหนึ่งนั้น รัฐนั้นย่อมมีอำนาจอธิปไตยเหนือบุคคล ก็จะมีสิทธิที่จะได้สัญชาติของรัฐนั้น และมีสิทธิอาศัยในดินแดนของรัฐนั้น ซึ่งถือว่ามีสถานะเป็นพลเมืองของรัฐ (Citizen) และบุคคลดังกล่าวจะได้รับการบันทึกชื่อและรายการส่วนบุคคลเข้าในฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรของรัฐนั้น ๆ

Jehnings and Watts ,1992 กล่าวว่า อำนาจอธิปไตยเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นรัฐ (Statehood) ในทางระหว่างประเทศนอกเหนือจากองค์ประกอบเรื่อง ดินแดน ประชากรและรัฐบาล โดยอำนาจอธิปไตยสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 กรณี ดังต่อไปนี้

1) อำนาจอธิปไตยในฐานะที่เป็นเอกราช (Independence) ประกอบด้วยเอกราชภายนอก (External Independence) ซึ่งเป็นเสรีภาพที่จะกระทำการนอกดินแดนของรัฐและเอกราชภายใน (Internal Independence) ซึ่งเป็นเสรีภาพที่จะกระทำการภายในดินแดนของรัฐ

2) อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน (Territorial Sovereignty) ซึ่งทำให้รัฐมีอำนาจสูงสุดเหนือบุคคลและสิ่งของภายในดินแดนของรัฐ ถึงแม้บุคคลนั้นจะเป็นคนต่างด้าวหรือทรัพย์สินนั้นจะเป็นของคนต่างด้าวก็ตาม เช่น รัฐอาจออกกฎหมายเพื่อเก็บภาษีคนต่างด้าวที่อยู่ในดินแดนของตน หรือกำหนดให้คนต่างด้าวที่อยู่ในดินแดนของตนมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่นเดียวกับพลเมืองของตน ในบางกรณีเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นต้น

3) อำนาจอธิปไตยเหนือบุคคล (Personal Sovereignty) รัฐย่อมมีอำนาจสูงสุดเหนือพลเมือง (Citizens) ของตนทั้งที่อยู่ภายในประเทศและที่อยู่ในต่างประเทศ รัฐจึงสามารถปฏิบัติต่อพลเมืองของตน อย่างไรก็ได้ตราบใดที่ไม่ขัดกฎหมายระหว่างประเทศโดยเฉพาะในเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่น รัฐสามารถสั่งให้พลเมืองของตนที่อยู่ต่างประเทศกลับมารับราชการทหารในรัฐนั้นได้และรัฐสามารถเก็บภาษีจากพลเมืองที่อยู่ในต่างประเทศได้รวมทั้งรัฐสามารถลงโทษพลเมืองที่ไปกระทำความผิดในต่างประเทศเมื่อบุคคลนั้นเดินทางเข้ามาในประเทศตนได้การที่แต่ละรัฐมีความเสมอภาคกันทางอำนาจอธิปไตย กฎหมายระหว่างประเทศจึงยกเว้นให้รัฐไม่ต้องตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจของรัฐหนึ่งทั้งในแง่ของรัฐนั้นเองรวมทั้งประมุขของรัฐและผู้แทนทางการทูต

ดร.ณิ ไพศาลพาณิชย์กุล, 2559 ให้ความหมายเรื่องการรับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคลว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายที่บุคคลพึงได้รับจากรัฐ ดังนี้

1) ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมายในฐานะรัฐภาคีตามอนุสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ ข้อ 6 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights-UDHR), ข้อ 16 และข้อ 24 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR), ข้อ 7 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (the Child's Right Convention-CRC)', ข้อ 18 เสรีภาพในการย้ายถิ่นฐานและการถือสัญชาติ แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD) และส่วนที่ 2 หลักการทั่วไป ข้อ 3 ปฏิญญาอาเซียนด้านสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration)

2) สิทธิที่จะได้รับการรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมาย ภายใต้กฎหมายมหาชนของประเทศไทยปัจจุบัน การรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมายภายใต้กฎหมายมหาชนของประเทศไทยอยู่ภายใต้การบังคับใช้ พ.ร.บ. การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 โดยสรุปกฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมายใน 3 ลักษณะ ประการแรก คือ การจดทะเบียนคนเกิดล่วงหน้า ครบขั้นตอนและถูกต้อง ประการที่สอง คือ การจัดทำทะเบียนคนอยู่เพื่อให้ครอบคลุมบุคคลที่ปรากฏตัวในประเทศไทย และประการที่สาม คือ ทะเบียนคนตาย

2.1 ความเป็นมาของเอกสารรับรองตัวบุคคลในประเทศไทย

การรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมายในประเทศไทย ได้เริ่มต้นตั้งแต่สมัยที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และปรากฏชัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ที่ทรงเลิกทาส ยกเลิกระบบศักดินา ทำให้พลเมืองไทยเป็นอิสระ ไม่ขึ้นกับเจ้าขุนมูลนาย เปลี่ยนไพร่ให้กลายเป็นพลเมืองของรัฐ ส่งผลให้การจัดทำบัญชีไพร่และทาสเพื่อเกณฑ์ไปใช้แรงงานก็ถูกยกเลิกไปด้วย พลเมืองแสดงออกถึงความจงรักภักดีไม่เหมือนเดิม จากอดีตที่พลเมืองในแสดงความจงรักภักดีต่อเจ้าขุนมูลนาย ต้องเปลี่ยนมาแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองแผ่นดิน รัฐยึดโยงพลเมืองไว้กับรัฐโดยผ่านแนวคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่ การกำหนดสัญชาติ และภูมิลำเนา โดยสิ่งแรกที่รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริจัดทำทะเบียนราษฎรต้องการที่จะทราบจำนวนราษฎรที่แน่นอนที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร นั่นคือ การสำรวจสำมะโนประชากรในพระราชอาณาจักรสยามทั้งหมด โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อประชาชนว่าเป็นคนไทยหรือต่างด้าว เว้นแต่จะเป็นคนในบังคับของต่างประเทศตามสนธิสัญญาที่ทำไว้กับรัฐต่างประเทศ และบันทึกรายการบุคคลทุกคนไว้ในบัญชีสำมะโนครัว ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ต่อมาใน พ.ศ. 2452 ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติสำหรับทำบัญชีคนในพระราชอาณาจักร ร.ศ. 128 ขึ้นเพื่อสำรวจจัดทำบัญชีสำมะโนครัวสืบต่อมา

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2440 นับได้ว่าประเทศไทยได้มีการให้สิทธิในการรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมายแก่ราษฎรในราชอาณาจักร และเริ่มยอมรับในการเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคลของราษฎรภายในรัฐ และเป็นจุดเริ่มต้นของระบบการทะเบียนราษฎร อันเป็นต้นแบบฐานข้อมูลในการทำบัตรประจำตัวประชาชนไทย

ต่อมาจัดทำทะเบียนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ภายใต้พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 เมื่อรัฐไทยได้เปลี่ยนแปลงระบบการทะเบียนราษฎร โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 แล้ว รัฐไทยได้เปลี่ยนจากการทำบัญชีสำมะโนครัวมาเป็นทะเบียนบ้านและใช้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญในการทำหน้าที่บันทึกรายการบุคคลผู้ที่อาศัยอยู่ในรัฐไทย ถือเป็นพยานหลักฐานที่แสดงว่ารัฐได้รับการรับรองความเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคลให้แก่

บุคคลผู้นั้น และบุคคลดังกล่าวมีสถานะเป็นพลเมืองของรัฐ อันจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐเจ้าของตัวบุคคลอีกทั้งยังเป็นเอกสารที่แสดงถึงฐานข้อมูลอันเป็นรายละเอียดและประวัติส่วนบุคคลของประชากร ทำให้ทราบถึงที่มาที่ไป ความสามารถของบุคคล สิทธิและหน้าที่ สถานะทางครอบครัว รวมถึงที่อยู่ที่เป็นหลักแหล่ง และเป็นหลักฐานในการแสดงถึงภูมิลำเนาอีกด้วย

3. แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง (Citizenship Concept)

แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง ในฐานะที่เป็นแนวคิดสำคัญในปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและคนมาตั้งแต่สมัยโบราณ อาจสืบย้อนไปถึงยุคการปกครองในนครรัฐของกรีก อย่างไรก็ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองไม่ได้หยุดนิ่ง มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด โดยแนวคิดนี้กลับมามีความสนใจอย่างยิ่งในแวดวงวิชาการช่วงทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในกลุ่มของการศึกษาเรื่องการอพยพ (migration studied) อันเนื่องมาจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่ออัตราการเคลื่อนย้ายของผู้คนจำนวนมาก เข้าไปสู่ในสังคมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บ้านเกิดและส่งผลต่อการเรียกร้องสิทธิหลายอย่างของคนหลากหลายเชื้อชาติ กระจายไปทั่วทุกมุมโลกและสิ่งที่ทำนายคือจะจัดความสัมพันธ์อย่างไรระหว่างคนกับรัฐในยุคที่เครือข่ายสังคมข้ามพรมแดนและการข้ามพรมแดนรัฐชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรัฐไม่สามารถควบคุมการไหลเข้าออกของทั้งคน ทุน และวัฒนธรรมได้อย่างเบ็ดเสร็จ

T.H. Marshall ,1950 (อ้างถึงในศศิประภา จันทะวงศ์ , 2552) ให้ความหมายของความเป็นพลเมือง หมายถึง สมาชิกเต็มตัวของชุมชน และบุคคลที่ครอบครองสถานภาพนี้ถือเป็นผู้ที่มีความเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะสิทธิพลเมือง (Civil right) , สิทธิทางการเมือง (Political right) , สิทธิทางสังคม (Social right) ความเป็นพลเมืองเป็นการจัดวางความเป็นพลเมืองเข้ากับสิทธิและอำนาจรัฐ และเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันภายใต้ พื้นฐานของกฎหมายที่รัฐเป็นผู้กำหนด ภาวะของการเป็นพลเมืองจึงเป็นการเปลี่ยนผ่านจากสถานะของผู้ได้ปกครอง ที่มีสถานะทางสังคมไม่เท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นไพร่ ทาส ขุนนางไปจนถึงเจ้า มาสู่หลักการของการเป็นสมาชิกในสังคมที่พลเมืองทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้คำว่าพลเมืองของรัฐ

โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของความเป็นพลเมืองกับพัฒนาการของระบบชนชั้น มาแชลพิจารณาข้อเสนอผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสังคมทุนนิยมในฐานะระบบทางสังคม (Social System) และการพัฒนาโครงสร้างของระบบชนชั้นภายในทุนนิยม มาแชลมองว่าการกำเนิดของทุนนิยมทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้น ในขณะที่ความเป็นพลเมืองคือ

สถานะที่เท่าเทียมกันของสมาชิกในส่วนของสิทธิและหน้าที่ แม้ว่าหลักการทั้งสองจะขัดแย้งกัน แต่ในศตวรรษที่ 18 และ 19 สิทธิของความเป็นพลเมือง (the rights of citizen) ทั้งหมดได้ประสานเข้ากับความไม่เท่าเทียมทางชนชั้นของทุนนิยม ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นพลเมืองกับชนชั้นทางสังคม ในความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งระหว่างความเป็นพลเมืองและความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งกันและกัน การที่มาแชลสามารถมองเห็นความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นพลเมืองและความไม่เท่าเทียมทางชนชั้น แสดงให้เห็นว่ามาแชลไม่ได้เข้าใจความเป็นพลเมืองเฉพาะมิติทางกฎหมายและการเมือง แต่ยังเข้าใจความเป็นพลเมือง ในฐานะส่วนประกอบของสังคมอีกด้วย ดังนั้นหากเราจะพิจารณาตามทัศนะของมาแชล ความเป็นพลเมืองจึงไม่ใช่เรื่องง่าย เมื่อความขัดแย้งทางชนชั้นเป็นธรรมชาติและขอบเขตของสิทธิพลเมือง ความเป็นพลเมืองจึงไม่ได้เป็นเพียงสถานะซึ่งลดทอนลงจากความไม่เท่าเทียมทางชนชั้น แต่เป็นความตึงเครียดที่อยู่ภายในความไม่เท่าเทียมทางชนชั้นนั่นเอง

อย่างไรก็ดี แม้ว่างานของมาแชลจะมีส่วนช่วยให้เราทำความเข้าใจในเรื่องสิทธิความเป็นพลเมืองในสังคมเสรีนิยมประชาธิปไตย และแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างความไม่เท่าเทียมทางชนชั้นกับความเป็นพลเมือง แต่งานของมาแชลเปิดพื้นที่สำหรับกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นพลเมือง แต่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม อีกทั้งสิทธิมนุษยชนถูกลดทอนให้เหลือเพียงสิทธิพลเมืองเท่านั้น ซึ่งในสถานการณ์โลกในปัจจุบันจำนวนอัตราของผู้คนที่ไม่ได้เป็นพลเมืองมีจำนวนเพิ่มขึ้นการกำจัดสิทธิต่างไว้ที่พลเมือง และยึดโยงความเป็นพลเมืองไว้กับรัฐชาติที่แข็งที่เริ่มก่อให้เกิดปัญหาโดยเฉพาะในปัจจุบันที่ผู้คนเคลื่อนย้ายมากขึ้น รวดเร็วขึ้นและรุนแรงขึ้น

นักคิดทางการเมืองคนสำคัญอย่าง Hannah Arendt (อ้างถึงในศศิประภา จันทะวงศ์ , 2552) ความเป็นพลเมือง คือ วิธีทางที่ประชาชนสัมพันธ์กับอำนาจ, กฎหมาย, รัฐบาล และรวมทั้งการร่วมมือซึ่งกันและกันในหมู่พลเมืองด้วยกันเองในชีวิตประจำวัน ชีวิตสาธารณะจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ความเป็นพลเมือง ซึ่งถ้าถือว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของรูปแบบทางการปกครองความเป็นพลเมืองก็หมายถึงการเป็นสมาชิกของชุมชนการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ๆ ความเป็นพลเมืองสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิกของรัฐชาติ และในขณะที่รัฐชาติมีหน้าที่เหนือดินแดนที่จะจัดการกิจการภายนอกและภายใน การปกครองแบบประชาธิปไตยก็กำหนดให้พลเมืองของรัฐชาติมีอำนาจที่จะควบคุมการตัดสินใจทางการเมืองในสังคมการเมืองนั้น ๆ รวมทั้งมีสิทธิและพันธะต่อสังคมการเมืองบางประการ

จะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองนั้นเป็นสิ่งที่มีการพัฒนาการมาโดยตลอด ความหมายของความเป็นพลเมืองจึงไม่ได้เป็นสิ่งที่ตายตัว แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาและบริบททางสังคมเรื่อยมา แนวคิดใหม่ช่วยให้ความหมายของความเป็นพลเมืองเปิดกว้างขึ้น หมายถึงความเป็นพลเมืองแบบเดิมย่อมสามารถถูกท้าทายและเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของแต่ละประเทศในอนาคต

3.1 ความเป็นมาของแนวคิดความเป็นพลเมือง

3.1.1 ยุคกรีกโบราณ

ความเป็นพลเมืองถูกจำกัดแค่บางกลุ่มเท่านั้น พลเมืองของยุคกรีกโบราณต้องเป็นเพศชาย อายุ 20 ปี ขึ้นไป เกิดในครอบครัวที่มีทั้งพ่อและแม่เป็นพลเมืองเอเธนส์ชนชั้นสูงเท่านั้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นพลเมือง เช่น การรับสมัครเลือกตั้ง เป็นทหาร ประชาชนที่เป็นเด็ก สตรี ทาส คนที่ไม่ได้เป็นคนเอเธนส์ ไม่มีสิทธิความเป็นพลเมือง

3.1.2 ยุคโรมัน

ความเป็นพลเมืองของโรมันมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการเป็นพลเมืองสมัยโรมันหมายถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนทางการเมืองที่วางอยู่บนพื้นฐานสิทธิและหน้าที่ที่กำหนดโดยกฎหมาย การเป็นพลเมืองจึงไม่ใช่การปกครองตนเองผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่เป็นเรื่องการถูกปกครองและได้รับการปกป้อง การเป็นพลเมืองต้องสนับสนุนกองทัพและปฏิบัติตามกฎหมายโรมัน เพื่อให้พลเมืองได้รับการปกป้องคุ้มครองจากรัฐ รัฐต้องการให้พลเมืองเชื่อฟังรัฐ มากกว่าการที่พลเมืองมีสิทธิทางการเมือง อีกทั้งการเป็นพลเมืองยังเปิดกว้างไม่ว่าจะเป็นใคร มีจุดกำเนิดจากไหน สามารถเข้ามาเป็นพลเมืองของรัฐได้

3.1.3 ยุคกลาง

ถูกรอบงำโดยศาสนจักร เน้นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาชนจงรักภักดีต่อกษัตริย์เท่านั้น ตั้งอยู่บนฐานคิดความเชื่อ ความศรัทธา และความภักดี ไม่มีแนวคิดความเป็นพลเมืองในยุคนี้ พลเมืองไม่มีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

3.1.4 ปฏิวัติฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

เกิดแนวคิดเสรีนิยม แนวคิดที่ว่าประมุขและรัฐไม่ได้รวมเป็นอันเดียวกันและประชาชนต้องนับถือรัฐมากกว่าตัวผู้ปกครอง จึงทำให้เกิดความเป็นพลเมืองที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐเกิดอุดมคติทางการเมืองจึงมาแทนความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้การปฏิวัติของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสใช้คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง 1789 (Déclaration des droits de l’homme et du citoyen) ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นพลเมืองและรัฐ

3.1.5 ศตวรรษที่ 19 และ 20

อุดมการณ์แบบเสรีนิยมทำให้คำนิยามของความเป็นพลเมืองกลายเป็นเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ คำนิยามดังกล่าวมีข้อสมมติฐานว่าพลเมืองทุกคนมีเหตุผลและมีทางเลือกที่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชนชั้น หรือ เพศ แต่อย่างไรก็ตาม ในสมัยนี้ความเสมอภาคก็ยังคงเป็นได้แค่ความเสมอภาคในประเด็นของกฎหมายเท่านั้น

3.1.6 หลังจากสงครามโลกที่ 2

เข้าสู่ความเป็นพลเมืองภายใต้รัฐสมัยใหม่ มุมมองความเป็นพลเมืองหมายถึง เป็นสมาชิกของรัฐ มีหน้าที่ต่อกัน โดยพลเมืองจะได้รับสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิพลเมือง ได้รวมถึงสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางสังคม การเคารพกฎหมาย การจ่ายภาษี รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพลเมืองทางด้านสังคม ด้วยเหตุนี้ รัฐสวัสดิการจึงเกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อทัศนคติของประชาชน

จากการทบทวนแนวคิดในตะวันตกพบว่าแนวความคิดเรื่องความเป็นพลเมืองนั้นค่อนข้างแพร่หลายและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ในขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความเป็นพลเมืองในไทยพบว่ายังไม่ค่อยได้รับการศึกษามากนัก และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างหรือนิยามความเป็นพลเมืองยังคงเป็นรัฐ ความเป็นพลเมืองแบบไทยนั้นก็เป็นการรับเอาแนวคิดมาจากตะวันตก ภายใต้การพัฒนาตัวเองสู่การเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ตามอย่างตะวันตก สยามจึงเริ่มหันมาเรียกคนที่อยู่ในราชอาณาจักรว่า "คนในบังคับสยาม" ตามอย่างที่ชาวตะวันตกใช้เรียกคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในอาณานิคมของตน จุดนี้เองอาจจะพอเรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นฐานะ "พลเมือง" ซึ่งกลายมาเป็นสถานะที่คนไทยได้ทั่วไปได้ครอบครองอยู่ในปัจจุบัน เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาการยกเลิกระบบไพร่ทาสและการสร้างระบบราชการสมัยใหม่ขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะพบว่าราษฎรจะต้องเปลี่ยนจากการเชื่อฟังมูลนายมาเชื่อฟังรัฐและข้าราชการแทน สังกัดที่ราษฎรขึ้นอยู่จึงเปลี่ยนมาสู่ การเป็นคนในสังกัดของรัฐ ผู้คนจึงเปลี่ยนจากไพร่มาสู่พลเมือง ซึ่งพลเมืองสยามในเวลานั้นไม่ได้กล่าวถึงสิทธิในการปกครองตนเองหรือสิทธิอย่างอื่นแต่อย่างใด การเป็นพลเมืองของสยามในเวลานั้นจึงเป็นการระบุว่าใครเป็นสมาชิกของรัฐและเป็นเรื่องการจัดการกับผู้คนและดินแดนเท่านั้น จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ความเป็นพลเมืองของสยามจึงถูกผูกเข้ากับสิทธิและหน้าที่ภายใต้แนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย และรัฐเริ่มมีพัฒนาการสู่การเป็นรัฐสวัสดิการ ความเป็นพลเมืองของไทยจึงก้าวเข้าสู่นิยามความหมายของพลเมืองในฐานะสมาชิกเต็มตัวของชุมชนและบุคคลที่ครอบครองสถานภาพนี้ถือเป็นผู้ที่มีความเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมทั้งสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะสิทธิพลเมือง (civil right) , สิทธิการเมือง (political right) และสิทธิทางสังคม (social right) ในปัจจุบันความเป็นพลเมืองของไทยก็ยังคงวางอยู่บนฐานของการจัดการผู้คน การดูแลควบคุมบุคคลที่เป็นสมาชิกของรัฐและการควบคุมบุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของรัฐที่ก้าวล่วงเข้ามา ซึ่งเป็นไปอย่างคับแคบ ข้าพเจ้าเห็นว่าการศึกษาแนวความคิดเรื่องความเป็นพลเมืองแบบใหม่ ๆ ควรได้รับการพิจารณาและนำมาปรับใช้ในการนิยามและสร้างความเป็นพลเมืองไทยต่อไป เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

ความเป็นพลเมืองที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยก็เช่น ควรที่จะต้องถูกตั้งคำถามว่า ความหมายของความเป็นพลเมืองไทยนั้นถูกสร้างขึ้นอย่างไร และแนวคิดวาทกรรมในข้างต้น เมื่อนำมาพิจารณาความเป็นพลเมือง จะช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงระบบ, กระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute), อัตลักษณ์ (identity), และความหมาย (significance) ให้กับความเป็นพลเมืองและ ทำให้เกิดการจัดประเภท (categorization) รวมไปถึงทำให้เราเห็นถึงการปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลาย รูปแบบ ซึ่งส่งผลต่อชีวิตทางสังคมของชนกลุ่มน้อยซึ่งถูกจัดประเภทว่าไม่ได้เป็นพลเมืองของไทย

3.2 แนวคิดความเป็นพลเมืองในประเทศไทย

3.2.1 ความเป็นพลเมืองไทยในยุคจารีต

วางอยู่บนระบบศักดินา ที่แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม พระมหากษัตริย์ ขุนนาง ไพร่ ทาส ระบบไพร่เปรียบเสมือนพลเมืองในยุคสมัยใหม่ ซึ่งเป็นระบบการควบคุมกำลังคนที่สำคัญของรัฐ เป็นแรงงานสำคัญในการผลิต ในยามทำสงครามถือเป็นกำลังรบ ระบบไพร่ถูกวางอยู่บนพื้นฐาน ความไม่เสมอภาคของบุคคล จัดลำดับชั้นอำนาจของเจ้าขุนมูลนาย ผ่านจำนวนไพร่ที่ครอบครอง รับรองตัวบุคคลโดยวิธีการสักเลกหรือความเป็นไพร่ในสังกัดมูลนาย ทำให้สิทธิที่เกิดขึ้นในระบอบนี้วางอยู่บนความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ย่อย ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันนำไปสู่การสร้างพันธะผูกพันและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายขึ้นมา โดยมูลนายมีหน้าที่ให้ความคุ้มครอง และให้ความช่วยเหลือ ส่วนผู้ย่อยก็ตอบแทนโดยการเป็นแรงงานและส่งผลิตให้แก่มูลนาย

คำว่าพลเมืองในไทยเองก็เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นการสร้างความหมายใหม่ขึ้นมาผ่านกลไกและกระบวนการต่างๆ ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่รัฐ เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้เกิดการแบ่งประเภทของบุคคลกับความเป็นพลเมือง ทำให้ความเป็นพลเมืองมีความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐที่ซ่อนอยู่ภายใต้การจัดแบ่งที่บุคคล มีการสร้างความหมายและอัตลักษณ์ให้สิ่งต่าง ๆ ในฐานะรัฐที่เป็นเจ้าของอำนาจในการควบคุมบุคคล ซึ่งรัฐค่อย ๆ แทรกซึมอำนาจลงไปตั้งแต่ระดับเล็กที่สุดในสังคมและลงลึกไปถึงทุกระบบความสัมพันธ์

3.2.2 ความเป็นพลเมืองไทยในยุครัฐสมัยใหม่

เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เริ่มมีการกำหนดเส้นแบ่งพรมแดนที่ชัดเจนระหว่างสยามและประเทศอื่น โดยอิทธิพลของการล่าอาณานิคม ส่งผลต่อการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนและรัฐ โดยเฉพาะการยกเลิกระบบไพร่ ที่ถือได้ว่าเป็นการยกเลิกความเป็นพลเมืองที่ไม่เสมอภาคในแบบเก่า เปลี่ยนเป็นประชากรทุกคนที่อาศัยอยู่ในดินแดนของรัฐสยามให้ถือว่าเป็น "คนในบังคับสยาม" (Siamese subjects) ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ไม่ได้เป็นข้อจำกัดในการเป็นคนในบังคับสยาม เพียงแต่ยอมรับอำนาจการปกครองของสยาม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่นี้ยังไม่มีลักษณะของความเป็นพลเมืองตามความหมายสมัยใหม่ แต่อยู่ในลักษณะ คนในบังคับสยาม (Siamese subjects) และคนในบังคับต่างชาติ (Foreign subjects) ซึ่งต่อมาได้รับการเสริมขยายด้วย

พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2456 ถือได้ว่าเป็นการรับรองสถานะของราษฎรในทางกฎหมาย และพัฒนาการของความเป็นพลเมืองแบบสมัยใหม่ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ที่มอบอำนาจในการเลือกตั้งให้ประชาชนเป็นครั้งแรก อันเป็นการเปลี่ยนฐานะจากราษฎรของกษัตริย์/ไพร่ของเจ้าขุนมูลนายมาเป็นพลเมืองของชาติ

ศิวศิลป์ จ้อยเจริญ 2560 (อ้างถึงในอัญชลี สุสายัณณ์ ,2552) ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวคิดความเป็นพลเมือง หมายถึง การแสวงหากำลังคน นับตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชน กำลังคนมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะปัจจัยหนึ่งในการรวมตัวของมนุษย์ เพื่อการผลิตทางการเกษตร และการปกป้องคุ้มครองสมาชิกให้พ้นอันตรายจากภัยต่าง ๆ ทั้งภัยทางธรรมชาติ สัตว์ร้าย รวมทั้งภัยจากคนกลุ่มอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นเมื่อชุมชนขยายตัวมากยิ่งขึ้น จากชุมชนขนาดเล็กกลายเป็นเมืองและอาณาจักร ความต้องการกำลังคนในกิจการต่าง ๆ ย่อมขยายตามไปด้วย มนุษย์จึงต้องหาวิธีการจัดระเบียบกำลังคนรวมทั้งวิธีการบริหารจัดการคนเพื่อกิจการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในภาวะที่มีเทคโนโลยีที่ไม่ก้าวหน้านัก ความเข้าใจโดยทั่วไปเกี่ยวกับระบบการบริหารราชการของสยามในช่วงก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอยู่บนพื้นฐานของระบบการควบคุมแรงงานและระบบการเกณฑ์แรงงาน ทำให้สภาพทางสังคมในขณะนั้น ยังคงเป็นสังคมในระบบไพร่ หน้าที่และความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมถูกกำหนดไว้ด้วยระเบียบของรัฐ โดยการแบ่งคนออกเป็นชั้นต่าง ๆ และมีหน้าที่ต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ซึ่งสยามไม่ได้แตกต่างจากรัฐอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีพื้นฐานเป็นสังคมเกษตรกรรมนั้น กำลังคนเป็นแรงงานสำคัญต่อการผลิต

ไพร่ในฐานะพลเมืองตามกฎหมายของรัฐก่อนสมัยใหม่มีจุดเริ่มต้นเมื่อใด ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจน แต่ในสมัยสุโขทัยก็ปรากฏคำว่าไพร่แล้ว ทั้งศิลาจารึกหลักที่ 1 (พ.ศ. 1835) จารึกนครชุม (พ.ศ. 1900) จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย (พ.ศ. 1904) จารึกวัดช้างล้อม (พ.ศ. 1927) จารึกกฎหมายลักษณะโจร (พ.ศ. 1940) ได้กล่าวถึงไพร่ไว้หลายคำ เช่น ไพร่ฟ้า หมายถึงประชาชน ราษฎรสามัญ

จากงานของอาลองโซ (Alonso 1994 อ้างถึงในศศิประภา จันทะวงศ์ , 2552) ที่ทำความเข้าใจการก่อตัวของรัฐว่า กระบวนการก่อตัวของรัฐได้เปลี่ยนพื้นที่ (space) เป็นอาณาเขต (territory) ที่มีประชากรอาศัยอยู่ร่วมกันและรู้สึกผูกพันกับอาณาเขตที่มีรัฐเป็นตัวแทน กระบวนการดังกล่าวได้พัฒนาความเป็นบุคคล (personhood) และความเป็นสถานที่ (place) เข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งในหลายโอกาสได้นำแนวความคิดเรื่องสายเลือดมาผนวกเข้าอีกด้วย นอกจากนี้ อาลองโซยังมองการก่อตัวของรัฐว่าเป็นการปฏิวัติวัฒนธรรม ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์และรูปแบบระเบียบวินัยได้สร้างและถูกสร้างในชีวิตประจำวันของประชาชน และทำให้เกิดลักษณะประจำชาติ (nation character) และอัตลักษณ์ของชาติ (nation identity) มีจิตสำนึกร่วมกัน

4. แนวคิดความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐ-อัตลักษณ์-จำแนกพลเมือง

แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจรัฐหรืออำนาจอธิปไตย (Sovereignty) คือ อำนาจสูงสุดในรัฐ สิ่งสำคัญของรัฐ ก็คือการมีอำนาจอธิปไตยเนื่องจาก อำนาจอธิปไตยเป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐที่ทำให้การรวมกลุ่มของประชากรกลายเป็นรัฐ รัฐจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจอย่างเด็ดขาด โดยการที่จะกำหนดว่า กฎหมายจะต้องบัญญัติขึ้นในรูปแบบใดและมีอำนาจที่จะบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย การใช้อำนาจอธิปไตยนี้จะต้องไม่มีการจำกัด เพราะถ้ามีการจำกัดก็แสดงว่ามีอำนาจเหนืออธิปไตยซึ่งก็เป็นการขัดกับหลักที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดเด็ดขาดและไม่ถูกจำกัดด้วยกฎหมายใด ๆ

อำนาจอธิปไตย คือ อำนาจสูงสุดของรัฐที่จะใช้บังคับบัญชาภายในอาณาเขตของตน หรือเป็นอำนาจที่เป็นอิสระและสูงสุดทางการเมืองโดยมีสาระสำคัญแยกได้ดังนี้

- 1) อธิปไตย หมายถึง ความเป็นเอกราช
- 2) อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดในการกำหนดตนเอง ภายในรัฐเอกราชของรัฐใดรัฐหนึ่ง โดยไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงหรือกำหนดรัฐเอกราชอื่นได้
- 3) อำนาจอธิปไตยในรัฐหนึ่ง ๆ ในเวลาหนึ่ง ๆ อาจตกเป็นของปวงชนทั้งประเทศร่วมกัน หรือตกอยู่กับบุคคลหนึ่งคนใด หรือกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดก็ได้ ไม่ว่าประเทศนั้นจะตกอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบใด
- 4) อำนาจอธิปไตยจะถูกใช้เองโดยผู้ถืออธิปไตยนั้น หรือ จะมอบหมายหรือให้อำนาจแก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดไปใช้แทนก็ได้ เช่น ในระบอบเผด็จการ กลุ่มเผด็จการใช้อำนาจเสียเอง หรือจะมอบหมายให้กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดใช้อำนาจแทนก็ได้ เช่น การแต่งตั้งกลุ่มหนึ่งไปเป็นรัฐบาล อีกกลุ่มหนึ่งไปเป็นสภานิติบัญญัติ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมชี้แนะของพวกเขา โดยอ้างว่าเพื่อประโยชน์ประชาชน ดังนั้น อำนาจรัฐ ก็คือ อำนาจอธิปไตย โดยการมอบหมายให้บุคคลจำนวนหนึ่งไปดำเนินการในนามรัฐ ในการใช้อำนาจรัฐนั้นมีองค์กรที่ใช้ คือ รัฐบาล รัฐสภา และศาล พนักงานองค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ก.ก.ต. เป็นต้น

อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในทางการเมือง (The Supreme Political Power) ของรัฐและไม่มีบทกฎหมายใด ๆ มาจำกัดอำนาจอธิปไตยนี้ได้บุคคลทุกคนรวมทั้งองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งรัฐย่อมจะต้องยอมรับนับถือและเชื่อฟังอำนาจเช่นนี้ออย่างเคร่งครัด แนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย เป็นรากฐานอันสำคัญของหลักกฎหมายมหาชนในปัจจุบัน เพราะเป็นอำนาจที่ทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นมีผลใช้บังคับและกำหนดหลักการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับนานาประเทศ เนื่องจากอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดและรัฐเป็นเจ้าของอำนาจ เพราะฉะนั้น ในทางนิติบัญญัติ รัฐจึงเป็นสถาบันที่ดำรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดหรืออีกนัยหนึ่งรัฐเป็นอธิปไตยที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ลักษณะ

สำคัญของอำนาจอธิปไตยที่เห็นเด่นชัด จึงมี 4 ประการ ดังนี้ 1) มีความเด็ดขาด (Absoluteness) 2) ใช้ได้เป็นการทั่วไป (Universality) 3) คงอยู่ถาวร (Permanent) 4) แบ่งแยกไม่ได้ (Indivisibility) การที่รัฐมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเหนือตัวบุคคล สามารถกำหนดจำแนกและ ให้นิยามอัตลักษณ์ได้ โดยพลเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของรัฐกับบุคคล การที่รัฐมีอำนาจเหนือตัวบุคคล สามารถรับรองตัวบุคคลและกำหนดอัตลักษณ์บุคคลเพื่อตรวจนับและรับรองเพื่อความมั่นคงของประชากรรัฐ ผ่านการเป็นสมาชิกทางสังคมของรัฐนั้น ๆ โดยอ้างอิงเรื่องของสิทธิและหน้าที่ที่มีต่อกัน

รัฐจารีตในอดีตพลเมือง คือ ไพร่ที่มีจำนวนมากที่สุด ต้องซื้อฟังกมูลนาย ต่อมาเมื่อสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยกเลิกระบบไพร่ทาส พลเมืองจะต้องเปลี่ยนจากการซื้อฟังกมูลนายมาซื้อฟังกรัฐและข้าราชการแทน จากการทำต้องสังกัดมูลนายจะต้องมาสังกัดรัฐ เปลี่ยนจากไพร่มาสู่พลเมืองของรัฐ เป็นระบบการจำแนกพลเมืองผ่านชนชั้นผ่านสถานะที่ติดตัว แต่กำเนิดต่อมาความหมายของคำว่าพลเมืองมีการให้นิยามและมีความเปลี่ยนแปลงเสมอ เนื่องจาก การรับเอาแนวคิดมาจากตะวันตกภายใต้การพัฒนาตัวเองสู่การเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ตามอย่างตะวันตก แนวคิดความเป็นพลเมืองไทยจึงเปลี่ยนแปลงไป

ความเป็นพลเมืองไทยในรัฐสมัยใหม่ มีความเป็นมาจากที่สยามเริ่มเรียกคนที่อยู่ในราชอาณาจักรว่าคนในบังคับสยาม ตามแบบอย่างอิทธิพลแนวคิดจากตะวันตกที่เรียกคนที่อยู่ในอาณานิคมของตนเอง ซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นของพลเมือง ซึ่งการเป็นพลเมืองของสยามในเวลานั้น

จึงเป็นการระบุว่าใครเป็นสมาชิกของรัฐและเป็นเรื่องการจัดการกับผู้คนและดินแดนเท่านั้นจนกระทั่ง การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ความเป็นพลเมืองของสยามจึงถูกผูกเข้ากับสิทธิและหน้าที่ภายใต้แนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย และรัฐเริ่มมีพัฒนาการสู่การเป็นรัฐสวัสดิการ ความเป็นพลเมืองของไทยจึงก้าวเข้าสู่นิยามความหมายของพลเมืองในฐานะสมาชิกเต็มตัวของชุมชนและบุคคลที่ครอบครองสถานภาพนี้ถือเป็นผู้ที่มีความเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมับสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะสิทธิพลเมือง (civil right) สิทธิการเมือง (political right) และสิทธิทางสังคม (social right) ในปัจจุบัน ทำให้พลเมืองในความหมายของรัฐสมัยใหม่มีบทบาทเพียงกำกับและกำหนดกรอบในการดำเนินชีวิตของพลเมืองในทุกด้านในเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น ระบบกฎหมาย ระบบการปกครอง นโยบาย ระบบการศึกษา กลไกเหล่านี้จะหล่อหลอมปัจเจกบุคคลให้กลายเป็นพลเมืองของรัฐ รัฐสมัยใหม่ที่ระบุอย่างแน่ชัดว่าคนสัญชาติใดเป็นพลเมืองของประเทศใด เพราะเมื่อเกิดก็จะถูกรับรองความเป็นตัวบุคคลและถูกระบุทันทีว่าเป็นคนในสังกัดของรัฐใดความเป็นพลเมืองเกิดขึ้นทันที ตั้งแต่แรกเกิด หลักฐานที่รัฐรับรองตัวบุคคลในครั้งแรกว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทยคือใบสูติบัตร เป็นเอกสารของรัฐที่รับรองตัวบุคคล ไม่สามารถเลือกเองได้ว่าอยากได้สัญชาติใดและไม่มีโอกาสได้เลือก และจะตามมาด้วยพลเมืองอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นการได้รับสวัสดิการจากรัฐ สิทธิในการเดินทาง และสิทธิที่จะอยู่ในประเทศนี้

ในส่วนของแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์นั้นเป็นการอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐโดยให้ความสำคัญต่อการนิยามตนเองของผู้คนกับรัฐ เป็นการจัดตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในเครือข่ายความสัมพันธ์กับรัฐผ่านโครงสร้างต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 คือ ส่วนที่รัฐกำหนดให้ ซึ่งได้แก่ เลขบัตรประจำตัวประชาชนทุกเลขทุกหลัก การกำหนดให้บุคคลต้องมีค่านำหน้า ต้องมีชื่อ-นามสกุล วันเดือนปีเกิด ศาสนา ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน วันออกบัตร/วันหมดอายุ เจ้าหน้าที่ออกบัตร ภาพถ่าย ลายพิมพ์นิ้วมือ ทั้งหมดที่กล่าวไปข้างต้นคืออำนาจของรัฐที่ใช้เอกสารบัตรประจำตัวประชาชนแสดงอัตลักษณ์บุคคล

ส่วนที่ 2 คือส่วนที่พลเมืองนิยามตนเอง ในความจริงแล้วเมื่อเสียบัตรประชาชนเข้าเครื่องอ่าน รัฐแทบไม่ต้องสอบถามเลยว่าเป็นใคร แต่บุคคลสามารถกำหนดชื่อ-นามสกุลของตนเอง อันเป็นอัตลักษณ์ประจำตัวได้ สามารถถ่ายภาพใบหน้าอันเป็นองค์ประกอบในการระบุตัวตน และเป็นอัตลักษณ์เดียวที่ปรากฏผ่านร่างกาย

อัตลักษณ์เอกสารบนบัตรประจำตัวประชาชน คือ กระบวนการสร้างตัวตนในมุมมองของรัฐที่ตัวบุคคลไม่ได้มองตนเอง เป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์โดยรัฐที่มีอำนาจในการกำหนดรับรองอย่างเป็นทางการ เป็นการก่อรูปลักษณะภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันที่มีอำนาจในการระบุตัวตนกับบุคคล โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวตนให้กลายเป็นวัตถุเอกสารซึ่งรัฐนิยามไม่ตรงกับทัศนะในการมองตนเองของบุคคลหรือไม่ตรงกับอัตลักษณ์ของบุคคลนั้นจากกระบวนการอัตลักษณ์ดำเนินไปในบริบทที่เป็นทางการ โดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากเจ้าของอัตลักษณ์และไม่จำเป็นต้องรู้จักบุคคลที่ถูกระบุตัวตนมาก่อน

บัตรประจำตัวประชาชน ถือเป็นเครื่องบันทึกอัตลักษณ์บุคคลอย่างเป็นทางการ โดยต้องมีสิ่งสำคัญสองประการ คือ 1) คุณสมบัติอัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะบุคคลที่มีมาแต่กำเนิด ได้รับการกล่อมเกลาสังคม เป็นคุณสมบัติอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นไปได้โดยรวมของอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่ง 2) เครื่องหมายระบุตัวตน เป็นสิ่งที่สร้างหรือนิยามอัตลักษณ์บุคคล เช่น หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน รอยแผลเป็นเครื่องหมายระบุตัวตนจึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นขึ้นของข้อมูล และความเกี่ยวข้องของบุคคลจะถูกระบุผ่านอัตลักษณ์ที่ใช้สำหรับบุคคลหนึ่งในบริบทเฉพาะ อาจจะเป็นในรูปของชื่อ นามสกุล เลขบัตรประจำตัวประชาชน บาร์โค้ดด้านหลังบัตร

พลเมืองถูกทำให้กลายเป็นสิ่งของเชิงรูปธรรมผ่านวัตถุเอกสาร และเป็นอัตลักษณ์ที่มีมาตรฐานเดียวกันในสังคม อัตลักษณ์เอกสารเป็นอัตลักษณ์ที่กำหนดความเป็นปัจเจกบุคคลลงบนบัตรประจำตัวประชาชน โดยไม่จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับการนิยามตนเอง หรือมีความสัมพันธ์ในหน่วยของสังคม เป็นอัตลักษณ์เอกสารซึ่งระบุหน้าตารูปร่างคุณสมบัติเฉพาะของร่างกาย เนื่องจากมนุษย์มีเพียงร่างกายเดียวซึ่งเป็นหลักฐานในการระบุตัวตนที่สำคัญ ร่างกายจึงเป็นเครื่องระบุตัวตนที่พิเศษและง่ายที่สุด ร่างกายจึงเป็นเครื่องหมายของตัวตน การสร้างอัตลักษณ์โดยรัฐเป็นกระบวนการ

จำแนกตัวบุคคลแนวคิดรัฐสมัยใหม่ ในการกำหนดสิทธิ สวัสดิการ โอกาสของปัจเจกบุคคลที่พึงมีต่อรัฐ อยู่ภายใต้ร่มใหญ่ของระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในสังคม เป็นการ ยึดโยงอัตลักษณ์บุคคลเข้ากับรัฐชาติ อัตลักษณ์ที่รัฐกำหนดสร้างขึ้นกลายเป็นอัตลักษณ์ตามกฎหมาย ที่ทำให้ปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องทำตามหน้าที่ที่มีต่อรัฐ อำนาจในการสร้างอัตลักษณ์ ตลอดจนการ ติดตาม ควบคุมกำกับของรัฐ ได้รับการสนับสนุนจากกฎหมาย ตั้งแต่การบังคับจนบทลงโทษ

อำนาจของรัฐไม่ได้ปรากฏแค่เพียงทางตรงเท่านั้น ยังมีอำนาจของรัฐทางอ้อมที่แอบแฝงอยู่ ในกิจวัตรประจำวันของพลเมือง ซึ่งคอยควบคุมกำกับดูแลพฤติกรรมของพลเมืองอย่างห่าง ๆ อำนาจ ดังกล่าวในทฤษฎีของ มิเชล ฟูกอต์ (Michel Foucault) ไม่ใช่อำนาจแบบที่พลเมืองคุ้นเคยกับรัฐ นั่นก็คืออำนาจอภิปัตย์ แต่มีอำนาจอีกประเภทที่เพิ่งถูกค้นพบ เรียกว่าอำนาจแบบนี้ว่าอำนาจ ชีวรัฐศาสตร์

อำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) มีความแตกต่างไป จากปกครองด้วยการใช้อำนาจรัฐ โดยตรงเพราะรัฐเป็นสถาบันที่มีอำนาจอยู่นอกตัวบุคคล ขณะที่การปกครองชีวรัฐศาสตร์เป็นการ ปกครองที่มีพลังอำนาจบังคับอยู่ภายในตัวบุคคลเป็นการปกครองที่ทำงานได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ผูกติด อยู่กับสถาบันเพราะเกิดจากการที่คนเราไปยอมรับความคิดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง จนทำให้บุคคล สามารถปรับใช้ความจริงที่เรายอมรับนั้นมาใช้ปกครองหรือควบคุมตัวของเราเอง การปกครอง ชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) จึงไม่มีสถาบันที่มีอำนาจมาปกครอง

อำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) คือ ศิลปะการปกครองที่อาศัยเทคนิคในการควบคุม ร่างกาย โดยพลเมืองควบคุมร่างกายของตนเอง โดยปราศจากการถูกควบคุมจากบุคคลอื่น พลเมือง ทำบังคับร่างกายให้มีวินัยสามารถทำตามระเบียบแบบแผนหรือบรรทัดฐานของสังคมได้ โดยจิตสำนึกของตนเอง เช่น การที่พลเมืองตื่นเช้าขึ้นมาต้องล้างหน้า อาบน้ำ แปรงฟันให้สะอาด แต่งตัวให้ดูดีก่อนออกจากบ้าน โดยที่ไม่เกิดคำถามว่าเราทำไปทำไม และทำไมต้องทำเช่นนั้น จะเห็น ได้ว่าอำนาจในการสร้างวินัย (Disciplinary) เป็นสิ่งที่อยู่ในสังคม แพร่กระจายอยู่ในพื้นที่ในสังคม มากกว่าการใช้อำนาจจากผู้มีอำนาจ

อำนาจในรูปแบบใหม่ ในชื่อของชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) ไม่ใช่อำนาจแบบการกดขี่ หรือใช้อำนาจจากผู้ปกครองลงสู่ผู้ใต้ปกครอง แต่เป็นอำนาจแบบควบคุมที่ผ่านกระบวนการสร้าง บรรทัดฐานระเบียบวินัยคือกลไกสำคัญของอำนาจที่จะทำให้อำนาจอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน ผ่านการ ฝึกฝนที่ค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไปในชีวิตประจำวัน เมื่อพลเมืองผ่านการฝึกฝนกล่อมเกลามาจากสถาบัน ทางสังคม วินัยที่ถูกฝึกฝนจะถูกติดยึดโยงไปกับระบบร่างกายและจิตใจทำให้เกิดร่างกายจดจำและ ติดตัวเราไปทุกที่เป็นอำนาจระดับชีวอำนาจ (Biopower) ที่ทำหน้าที่ควบคุมและคอยกำหนด แม้กระทั่งรายละเอียดของการคิด การแสดงออกขนาดเล็ก (Micro Power) รวมทั้งการไปหยั่งรากลึก อยู่ในร่างกายและจิตใจของมนุษย์ด้วยการติดตัวเราไปในทุกที่ก็คือการที่พลเมืองถูกขัดเกลามา

ทางความคิดโดยไม่ทันรู้ตัว และถึงแม้บางคนพอมีความรู้เท่าทันและสำนึกถึงขึ้นมาบ้างแต่ก็ยากที่จะก้าวข้ามความกลัวเรื่องความผิดพลาด ชั่วดี และระเบียบวินัยที่ฝังรากลึกกว่าจิตสำนึก ทำให้พลเมืองไม่สามารถมีสำนึกถึงเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกได้มากนัก

อำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) มีกลไกสำคัญอยู่ที่การใช้เทคนิคในการควบคุมวินัย (Disciplinary Technology) ซึ่งก็คืออำนาจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่ในตัวเราเอง ถ้าเราปกครองตัวเราเองก็เป็นเหมือนร่างกายอยู่ใต้บังคับการของตัวเองโดยเราต้องบังคับตัวเอง เทคนิควิธีในการควบคุมวินัยในที่นี้จึงหมายถึงเทคนิควิธีการปกครองตนเอง

ฟูโกต์เห็นว่าเครื่องมือในการสร้างวินัยที่สำคัญคือ

1) การสังเกตการณ์ (observation) การสังเกตคือเทคนิควิธีการที่เชื่อมโยงอำนาจเข้ากับการมองเห็น การสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ ถูกพัฒนามาจากการสังเกตในค่ายทหาร ซึ่งอาศัยความรู้ในเรื่องเรขาคณิตและสถาปัตยกรรม ที่จะช่วยให้สายตาแห่งอำนาจมองเห็นการเคลื่อนไหวได้จากจุดจุดเดียว รัฐมีอำนาจในการจับตาดูพลเมืองได้โดยง่ายและแยบยล

2) มาตรการวัดความเป็นปกติ (normalizing judgment) โดยที่ร่างกายของปัจเจกบุคคลซึ่งไม่อ่อนแอและทำตามระเบียบวินัยนั้น คือความผิดปกติซึ่งต้องอาศัยสถาบันทางสังคมในการกล่อมเกล่าให้เข้าไปสู่เส้นทางความปกติซึ่งเป็นเป้าหมายของการปกครองของรัฐสมัยใหม่ นอกจากนั้นในการควบคุมร่างกายของพลเมืองให้ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อให้พลเมืองไม่ทำผิดกฎหมายและเป็นพลเมืองที่ดี

3) การตรวจสอบ (examination) ประเมินผลจัดลำดับ ให้คะแนน และมีบทลงโทษเมื่อทำผิดบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้เกิดสังคมแห่งวินัย เกิดสังคมที่มีการจัดระเบียบบรรทัดฐาน โดยตรวจสอบผ่านสถาบันทางสังคม ซึ่งมีตั้งแต่วัด โรงเรียน โรงงาน โรงพยาบาล ค่ายทหาร ฯลฯ ทั้งนี้เทคนิควิธีการของสังคมสมัยใหม่ได้จัดวางตำแหน่งแห่งที่ของบุคคลจำนวนมากเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ประเมินความปกติของสังคมไม่ว่าจะเป็นครู พ่อแม่ พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ตำรวจ ผู้พิพากษา สื่อมวลชน ตลอดถึงแพทย์และพยาบาล

การสร้างวินัยในทรรศนะของฟูโกต์นั้น จึงหมายถึงเทคนิควิธีการของอำนาจในสังคมสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับการควบคุมร่างกายของประชากร เพื่อให้ร่างกายเป็นหน่วยการผลิตที่มีประสิทธิภาพและเกิดอรรถประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ก็ด้วยอาศัยสถาบันทางสังคมสมัยใหม่ที่เข้ามาจัดการกับร่างกายของปัจเจกบุคคลในมิติทางด้านพื้นที่และเวลาในระดับต่าง ๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

งานศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นงานศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ จดหมายเหตุ และเอกสารเกี่ยวกับคนในบังคับสยาม เอกสารทุติยภูมิ เช่น วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความเป็นพลเมือง แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐและพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน จากนั้นนำแนวคิดมาวิเคราะห์ร่วมกับสภาพทางสังคมการเมืองในขณะนั้น โดยการบรรยายเชิงวิเคราะห์โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานศึกษาวิจัยดังนี้

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary research) ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารประวัติศาสตร์เอกสารทางวิชาการ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีความเป็นพลเมืองโดยเริ่มตั้งแต่รัฐจารีตจนถึงรัฐสมัยใหม่ และอำนาจรัฐในการจัดจำแนกพลเมืองของตนเองในยุคสมัยต่าง ๆ

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่งานบัตรประจำตัวประชาชน เจ้าหน้าที่งานทะเบียนราษฎร สอบถามโดยใช้คำถามปลายเปิด และให้เล่าถึงวิวัฒนาการของบัตรประจำตัวประชาชน วิวัฒนาการของทะเบียนบ้าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเน้นการศึกษาเก็บข้อมูลผ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ จดหมายเหตุ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ รายงานการวิจัย แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐและแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ร่วมกับการวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมการเมืองในสมัยนั้น และ

สัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานบัตรประจำตัวประชาชน และเจ้าหน้าที่งานทะเบียนราษฎรที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี เพื่อศึกษาอำนาจรัฐในการจำแนกความเป็นพลเมืองในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักเกณฑ์ของรัฐในการจำแนกพลเมือง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1) ประสานขอความร่วมมือจากกลุ่มงานบัตรประจำตัวประชาชน และงานทะเบียนราษฎร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ออกบัตรประจำตัวประชาชนที่มีอายุงานมากกว่า 20 ปี 2 ราย เจ้าหน้าที่งานทะเบียนราษฎรที่มีอายุงานมากกว่า 20 ปี 2 ราย เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ถึงวิวัฒนาการบัตรประจำตัวประชาชนและงานทะเบียนบ้านสำมะโนครัว รวมทั้งสิ้น 4 ราย

2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตลอดถึงขออนุญาตทำการจดบันทึกบันทึกเสียงและภาพ ระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเรียบเรียงวิวัฒนาการและความเป็นมาของบัตรประจำตัวประชาชน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลบนแนวคิดอำนาจรัฐและแนวคิดความเป็นพลเมือง พร้อมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมการเมืองที่ส่งผลให้เกิดวิวัฒนาการของบัตรประจำตัวประชาชนในยุคต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจน

นอกจากนี้ ยังเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์การสร้างความเป็นพลเมืองยังสามารถที่จะเชื่อมโยงไปยังการศึกษาประวัติศาสตร์ในแง่มุมอื่น ๆ และสามารถเชื่อมโยงไปการศึกษาประวัติศาสตร์สำมะโนครัว ทะเบียนบ้าน หนังสือเดินทาง ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างรัฐสมัยใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการอธิบายสังคมในยุคปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลและการวิวัฒนาการจากสังคมในอดีต

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. อำนาจรัฐในการควบคุมพลเมืองผ่านเอกสารบัตรประจำตัวประชาชน

เอกสารราชการเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและควบคุมภายในขององค์กรราชการ องค์กรราชการดำเนินการภายใต้แฟ้มเอกสาร ที่สามารถทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมกลายเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ เอกสารทางราชการหรือที่เราคุ้นเคยกันที่สุด คือ บัตรประจำตัวประชาชนมีบทบาทในการสร้างบุคคล กำหนดประเภทบุคคล สร้างอัตลักษณ์บุคคลและจำแนกบุคคล เอกสารเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตซ้ำทางวาทกรรม เอกสารกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบการควบคุมพลเมืองในรัฐตั้งแต่สมัยจารีตจนถึงยุคสมัยใหม่ เอกสารจะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองและรัฐ ทำให้แนวคิดความเป็นพลเมืองจากนามธรรมกลายเป็นรูปธรรมขึ้นมา

เอกสารเชื่อมโยงสิ่งที่ถูกปกครองเข้ากับรัฐ แปลงพลเมืองให้เป็นเอกสารที่รัฐสามารถอ่านได้โดยง่าย เมื่อพลเมืองต้องมาติดต่อราชการกับรัฐ พลเมืองต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชน (เอกสารที่รัฐออกให้) โดยอัตโนมัติ สะท้อนถึงการที่รัฐถ่ายทอดชุดความคิดของรัฐว่าพลเมืองเมื่อติดต่อกับราชการกับรัฐจำเป็นต้องแสดงตนทุกครั้ง เพื่อตอกย้ำความเข้าใจร่วมกัน รัฐได้ลงไปแทรกซึมชุดความคิดตั้งแต่ระดับสังคมที่เล็กที่สุดในชีวิตประจำวัน ทำให้พลเมืองคุ้นชินและอยู่ภายใต้อำนาจรัฐอย่างไม่รู้สึกรู้หาย ในขณะเดียวกันพลเมืองเองก็รู้สึกถึงประสบการณ์โดยตรงกับรัฐผ่านเอกสาร (บัตรประจำตัวประชาชน)

กระบวนการเปลี่ยนพลเมืองที่เป็นผู้ใต้ปกครองให้กลายเป็นวัตถุที่ถูกอ่านโดยรัฐแทรกซึมไปทุกอณูในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างแยบยล เริ่มตั้งแต่บุคคลเกิดจนถึงแก่กรรม รัฐบังคับให้เมื่อบุคคลเกิดต้องมีสูติบัตร มีทะเบียนบ้านในการเพิ่มชื่อบุคคล รัฐรับรองการมีตัวตนของพลเมืองตั้งแต่แรกเกิด เมื่ออายุ 7 ปี บริบูรณ์ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน เมื่อถึงวัยกลางคนต้องจดทะเบียนสมรส จดทะเบียนหย่า เมื่อถึงแก่กรรมต้องทำใบมรณะบัตร ทำให้การปกครองด้วยเอกสารเป็นหัวใจสำคัญในการควบคุมคนในรัฐสมัยใหม่

1.1 หัวใจสำคัญของการปกครองพลเมือง คือ การทำให้พลเมืองเป็นวัตถุที่อ่านได้โดยง่าย

ชีวิตทางสังคมของพลเมืองจะถูกลดทอนความซับซ้อนเหลือเพียงข้อมูล (Facts) รัฐไทยได้ลดทอนความซับซ้อนของพลเมืองโดยการแปลงไปเป็นวัตถุเอกสาร ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุม ตามแนวคิด State Simplification ของ scott 1998 (อ้างถึงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่าม อรรถลักษณะเอกสาร วทศวิทยการควบคุมประชากรของรัฐไทย หน้า 16 – 17) มี 5 ประการ

ประการที่หนึ่ง ข้อเท็จจริงถูกทำให้เป็นข้อเท็จจริงเชิงอรรถประโยชน์ที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ของรัฐ

ประการที่สอง การทำให้ข้อเท็จจริงกลายเป็นเอกสารที่มีการบันทึกหรือเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ประการที่สาม การทำให้ข้อเท็จจริงมีเสถียรคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

ประการที่สี่ การทำให้ข้อเท็จจริงเป็นข้อมูลเชิงสถิติสามารถรวบรวมแจกแจงนับผลได้ โดยไม่ใส่ใจความจริงในตัวบุคคลที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน

ประการที่ห้า สร้างมาตรฐานเพียงอันเดียวกับข้อเท็จจริง เพื่อให้รัฐสามารถประเมินและรวบรวมผลได้

ภายใต้มาตรฐานของรัฐที่ทำให้ข้อเท็จจริงของพลเมืองมีลักษณะแบบที่รัฐต้องการ เป็นมาตรฐานแบบเดียวกัน ผ่านกระบวนการเชิงประจักษ์ได้แก่ข้อมูลทางกายภาพหรืออายุของเอกสาร เป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบควบคุมกำกับของรัฐ

2. อำนาจของรัฐในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมือง

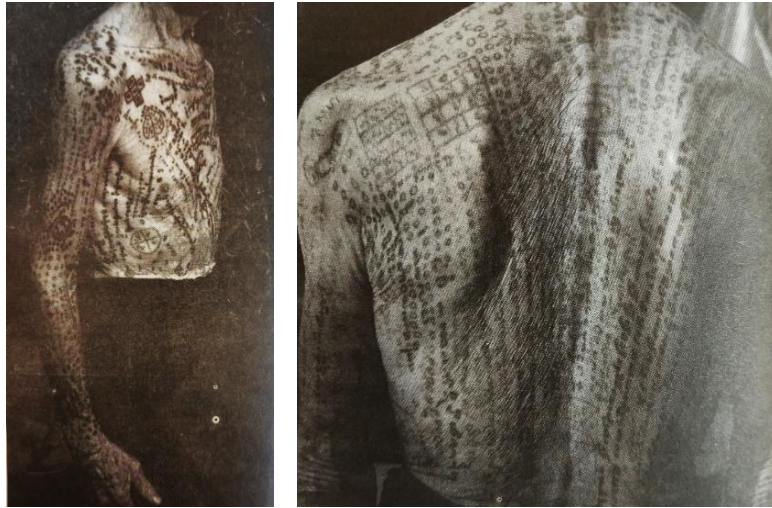
มีกลไกที่สำคัญ คือ การทำให้พลเมืองเป็นวัตถุที่รัฐอ่านได้ง่าย วิถีชีวิต อรรถลักษณะตัวตน จะถูกลดทอนเหลือเพียงแค่ข้อมูล (Facts) เพื่อแปลงเป็นวัตถุเอกสาร แบ่งเป็น 4 ช่วง

2.1 ใช้ร่างกายเป็นเครื่องบันทึก ที่เรียกว่า สักเลก

อำนาจของรัฐในการนิยามพลเมืองไทยโบราณ พลเมืองไทยโบราณในยุคสมัยจารีต ได้ถูกรัฐควบคุมผ่านระบบการควบคุมไพร่ คือ การตั้งกรมพระสุรัสวดีควบคุมเก็บข้อมูล ทำบัญชีไพร่ทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีการสักที่ข้อมือไพร่เพื่อควบคุมและตรวจนับจำนวนไพร่อีกด้วย

ในส่วนของพลเรือนก็มีการจัดทำบัญชีทะเบียนพลหรือ "หางว่าว" บอกรชื่อ ที่อยู่ และสังกัด เป็นสำคัญ ส่วนกลางเก็บไว้ที่กรมพระสุรัสวดี ซึ่งดูแลเรื่องทะเบียนพลสำหรับเรียกเกณฑ์แรงงาน และทำสำเนาอีกฉบับให้มูลนายเก็บไว้ประจำตัว

การที่รัฐจารีตเข้มงวดต่อการควบคุมจำนวนไพร่เป็นอย่างมาก ก็เนื่องจากรัฐส่วนกลางนั้นไม่สามารถควบคุมอาณาเขตทั่วทั้งราชอาณาจักรได้อย่างเบ็ดเสร็จ หรืออาจกล่าวได้ว่าการควบคุมพรมแดนหรืออำนาจอธิปไตยเหนือเขตแดนตามวิธีคิดแบบรัฐสมัยใหม่นั้นไม่มีความจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับวิธีคิดของรัฐจารีตที่เป็นแบบรัฐราชาธิราช ที่มองว่าการแผ่อาณาเขตและการมีผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติเข้ามาอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภารเป็นการเสริมสร้างอำนาจบารมีของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ๆ ระบบไพร่จึงเป็นระบบที่เน้นการควบคุมกำลังคนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามระบบไพร่เองก็มีพัฒนาการและขยายตัวจากบทบาทที่เน้นการควบคุมคนมาเพิ่มบทบาทในการบริหารราชการ การจัดเก็บผลประโยชน์ รวมทั้งเป็นระบบทางสังคมที่กำหนดสถานะ หน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม

ภาพที่ 4.1 สักเลก

ที่มา: สังคีต จันทนะโพธิ (2541, น.14)

2.2 ทะเบียนกำลังพลรบเป็นเครื่องบันทึก

การใช้ร่างกายโดยการสักเลกเป็นเครื่องบันทึกไม่เพียงพอ เนื่องจากเมื่อต้องการกำลังไพร่พลไม่มารายงานตัวและไม่สามารถติดตามได้ว่าอยู่ที่ไหน หรือมีการหลบหนีเกิดขึ้น ทำให้ทางราชการเริ่มแนวคิดการจัดทำทะเบียนพลขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลไพร่ทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่หลังจากที่พม่ายกทัพตีกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2209 ได้มีการสำรวจชายฉกรรจ์เข้ารับราชการทหาร จึงต้องเริ่มจัดทำบัญชีคนขึ้นเพื่อตรวจสอบนับจำนวนว่าได้ถึง 200,000 คน หรือไม่ โดยการตรวจนับและการให้เลขเข้ารับราชการทหารสมัยนั้นเรียกว่า ตั้งเลขสม

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้จัดทำบัญชีคนอย่างจริงจัง แยกเป็น 2 บัญชีได้แก่ บัญชีฝ่ายทหารจัดทำโดยฝ่ายกลาโหม และบัญชีฝ่ายพลเรือนจัดทำโดยมหาดไทย เพื่อสะดวกและเป็นประโยชน์ในการเรียกระดมพลยามศึกสงคราม

สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ในปี พ.ศ. 2035 - 2037 ได้จัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ทางทะเบียนโดยเฉพาะเรียกว่า กรมพระสุรัสวดี มีหน้าที่จัดส่งเจ้าหน้าที่สัสดีไปประจำ ณ หัวเมืองต่าง ๆ เพื่อจ่ายเลข (สัปดาห์เลขที่ท้องแขนชายไทย) ขึ้นทะเบียนไพร่ หน้าที่หลักคือการทำบัญชีไพร่พลทั่วประเทศ มีผู้บังคับบัญชากรมคือพระสุรัสวดี ขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ กำกับเจ้าขุนมูลนายทุกกรมกอง ทั้งฝ่ายกลาโหมและฝ่ายมหาดไทย ให้ต้องส่งบัญชียอดจำนวนไพร่ในสังกัดพร้อมเลขทะเบียนประจำตัวไพร่ เพื่อให้กรมสุรัสวดีควบคุมในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบเกณฑ์ไพร่พลเพื่อจัดกองทัพ เมื่อต้องการกำลังพลเข้าทำศึกสงคราม ทำหน้าที่เป็นพนักงานดูแลบัญชีคนทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน และมีหน้าที่เร่งรัดตรวจตราให้ผู้บัญชาการกรมต่าง ๆ สรรหาผู้คนเข้าบัญชีทะเบียนทหารและพนักงานกะเกณฑ์คนในเวลาที่มีศึกสงคราม ส่วนทางหัวเมืองมีตำแหน่งสัสดีเป็นพนักงานกรมพระสุรัสวดีประจำทุกหัวเมือง เพื่อทำหน้าที่ทำบัญชีคนและเกณฑ์ทหารเช่นเดียวกัน จึงได้มีการใช้ระบบเลขในการระบุตัวตนเพื่อคัดคน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การสักเลกหมายหมู่ทำเฉพาะไพร่หลวงสังกัดกรมรักษาพระองค์ และกรมล้อมพระราชวังเท่านั้น ส่วนไพร่หลวงกรมอื่นๆ และไพร่สมสังกัดมูลนายไม่มีการสักเลกจะทำแต่ทะเบียนพล (หางว่าว) บอกชื่อ ที่อยู่ และสังกัด เป็นสำคัญ ส่วนกลางเก็บไว้ที่กรมพระสุรัสวดี ซึ่งดูแลเรื่องทะเบียนพลสำหรับเรียกเกณฑ์แรงงาน และทำสำเนาอีกฉบับให้มูลนายเก็บไว้ประจำตัว แต่การทำทะเบียนพลก็มีข้อเสีย คือ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเข้าศึก ตัวมูลนายที่ล้มตายและทะเบียนพลที่สูญหาย ทำให้ไพร่กระจัดกระจายพิศพรากจำนวนมาก จนทางการไม่ทราบจำนวนที่แท้จริงและไม่สามารถเรียกไพร่มาใช้ในราชการได้อย่างเต็มที่ ทั้งในยามสงบและยามสงคราม

ดังนั้น ในสมัยกรุงธนบุรี มีพระราชกำหนดออกมาเมื่อ พ.ศ. 2317 ให้สักนามเมือง และชื่อมูลนายลงในข้อมือไพร่ฟ้าประชาราษฎร์และทหารทั้งปวง ซึ่งหมายความว่าไพร่หลวงและไพร่สมทุกคนจะต้องถูกสักชื่อตนเอง ชื่อเมืองที่ตั้งภูมิลำเนา และชื่อมูลนายที่สังกัดอยู่ ลงบนแขนข้างซ้าย เช่น นายมี เมืองลพบุรี หลวงยกกระบัตร โดยจะโปรดเกล้าฯ แต่งข้าหลวงกองสักออกไปทุกหัวเมืองเพื่อสักเลกเดิมและคนข้อมือขาวไว้เป็นกำลังแก่ราชการ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ดำริให้สักเลกใหม่อีกครั้ง โดยในครั้งนี้ได้เปลี่ยนไปสักแขนขวาแทนแขนซ้าย และสักสืบทอดกันมาทุกรัชกาลเป็นประเพณีที่จะต้องทำเมื่อผลัดแผ่นดินใหม่ ถ้ารัชกาลก่อนสักท้องแขน รัชกาลต่อมาก็สักแขนหลังมือ ถึงรัชกาลต่อไปก็กลับไปสักท้องแขนอีก จนเลิกสักในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากไพร่หลวงและไพร่สมที่ต้องสักแล้ว ชายฉกรรจ์อื่นๆ ที่ไม่ได้รับราชการเป็นขุนนางหรือมีเชื้อสายพระราชวงศ์ ต้องถูกสักเลกทั้งหมด เป็นมหาดเล็กในกรมเจ้านาย ก็สักว่า "มหาดเล็ก" เป็นทนายขุนนาง ก็สักว่า "ทนาย" เป็นทาสเชลย ก็สักว่า "เชลย"

กล่าวโดยสรุป คือ ในรัฐจารีตการระบุตัวตนของพลเมืองส่วนใหญ่ในยุคนั้น คือไพร่ถูกบันทึกผ่านร่างกายเพื่อประโยชน์ในยามสงคราม และเป็นแรงงานในภาคการผลิต ต่อมาเริ่มมี

การจดบันทึกทั้งทางร่างกายและการจัดทำทะเบียนพลหรือทะเบียนราษฎรไปพร้อมกัน เพื่อให้จำนวนไพร่เกิดความถูกต้องและแม่นยำ ถือเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับยุคสมัยนั้น เพราะว่าเป็นวิธีที่ง่ายและรวดเร็ว เพียงแค่จตรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคคลลงในแผ่นกระดาษ เช่น ชื่อ ภูมิลำเนา อายุ เชื้อชาติ สัญชาติ อาชีพ ก็เพียงพอ ความมุ่งหมายของทะเบียนพลหรือทะเบียนราษฎรโดยทั่วไปแล้วก็ไม่แตกต่างกัน เช่น ใช้สำหรับเป็นหลักฐานเรื่องถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนาของบุคคล ช่วยสถิติเกี่ยวกับการตรวจสอบอายุบุคคลที่จะเข้ารับราชการทหาร ตรวจสอบข้อมูลประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเก็บภาษีอากร

2.3 หนังสือเดินทางราษฎรเป็นเครื่องบันทึก

เมื่อสภาพบ้านเมืองเจริญขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การค้าขาย การติดต่อสัมพันธ์ของประชาชนทางธุรกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ หลักฐานทางทะเบียนราษฎรอย่างเดียวไม่เพียงพอ พลเมืองมีความจำเป็นต้องติดต่อค้าขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้มีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว จึงต้องเดินทางออกไปค้าขายนอกถิ่นฐานของตน เอกสารที่ใช้ระบุตัวตนในการควบคุมการเคลื่อนย้ายของประชากร เรียกว่าหนังสือเดินทางราษฎร เป็นครั้งแรกในสมัยรัชการที่ 5 เรียกว่าหนังสือเดินทางสำหรับราษฎร ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 90 กำหนดให้กรมการอำเภอเป็นพนักงานทำหนังสือเดินทางสำหรับราษฎรในท้องที่อำเภอนั้นที่จะไปค้าขายยังท้องที่อื่นถือต้นกำเนิดของบัตรประจำตัวประชาชน หนังสือเดินทางสำหรับราษฎร มีไว้เพื่อแสดงตัวบุคคลว่า เป็นใคร มาจากไหน กำลังจะเดินทางไปไหน ใช้เดินทางไปยังท้องที่อื่นสำหรับการค้าขายติดต่อกัน ซึ่งไม่ใช่เขตท้องที่ของตน ย่อมทำให้การเดินทางในต่างท้องที่เป็นไปด้วยความสะดวก และหากเจ้าหน้าที่เกิดความสงสัยขอตรวจค้น ก็สามารถใช้นหนังสือเดินทางที่ออกให้ เป็นหลักฐานยืนยันและพิสูจน์ได้ว่า เป็นคนบริสุทธิ์ที่ทางราชการรับรองแล้ว ไม่ได้เป็นพวกมิถิฉาหรือพวกโจรแต่อย่างใด

ซึ่งผลลัพธ์ของการออกหนังสือเดินทางสำหรับราษฎรตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ทำให้ทางราชการตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อแสดงตนว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน รูปพรรณเป็นอย่างไร กรณีผู้นั้นเดินทางไปยังท้องที่ซึ่งไม่มีคนรู้จัก หรือรู้จักน้อย และในกรณีที่เป็นที่สงสัยก็จะได้ใช้นหนังสือเดินทางที่ทางอำเภอออกให้เพื่อพิสูจน์ตัวตนว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน มาจากไหน เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ เพื่อประโยชน์ในการปกครองท้องที่ และการควบคุมราษฎรของทางราชการ ในสมัยนั้นหนังสือเดินทางสำหรับราษฎรเป็นที่แพร่หลายอย่างมาก เนื่องจากมีการติดต่อค้าขายเดินทางไปต่างเมือง ประชาชนมีความจำเป็นต้องออกหนังสือเดินทางสำหรับราษฎร เพื่อประโยชน์ของตนเองและกิจการที่ต้องดำเนินการตามกฎหมาย จึงมีความจำเป็นต้องมีหลักฐานรับรองว่าใครเป็นใคร จึงเพิ่มความสำคัญของหนังสือ

เดินทางสำหรับราษฎรเป็นอย่างยิ่งหนังสือเดินทางราษฎรอย่างเดียวนั้นมีความไม่สะดวกหลายประการ เช่น มีขนาดใหญ่เกินไป นำติดตัวไม่ได้

ประกอบกับบ้านเมืองเข้าสู่ภาวะสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ 2) รัฐบาลเห็นว่าบัตรประจำตัวประชาชนมีประโยชน์หลายประการ เช่น การแบ่งเครื่องอุปโภค บริโภค การตรวจสอบคนต่างด้าวลักลอบเข้าเมือง การโจรกรรม ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชนขึ้นเป็นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2486

ในช่วงปี พ.ศ. 2486 สงครามโลกครั้งที่ 2 และการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เริ่มจัดการศึกษาให้แก่ข้าราชการและขยายไปสู่พลเมืองโดยรัฐบาลมีจุดมุ่งหมายต้องการปลูกฝังนโยบายสร้างชาติให้แก่พลเมือง เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศ สังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกาย มารยาททางสังคม การใช้ภาษาไทย การบริโภค ออกประกาศรัฐนิยม 12 ฉบับ ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การใส่หมวก การห้ามกินหมาก ประกาศให้คำว่าสวัสดิเป็นคำทักทายประจำชาติไทย การดำเนินนโยบายสร้างชาติมุ่งให้ความสำคัญกับพลเมืองให้รู้จักหน้าที่พื้นฐานของตนเอง รู้จักสร้างตนเอง ได้แก่ การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีวัฒนธรรม และรู้จักประกอบอาชีพ เปลี่ยนทัศนคติด้านอาชีพให้รู้จักอาชีพค้าขายมีใจมุ่งแต่รับราชการ ส่งเสริมให้คนไทยค้าขายและนิยมใช้สินค้าไทย ขณะเดียวกันต่อต้านการค้าเงิน เน้นให้ความสำคัญต่อชาติในระบอบการปกครองแบบใหม่ แทนที่ความสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่ยังคงอิทธิพลในสังคมไทย นโยบายชาตินิยมที่ไม่ต้องการให้มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ต้องการสร้างความเป็นปึกแผ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติไทย เป็นการกลืนชาติและทำลายอัตลักษณ์ของคนกลุ่มน้อยในประเทศ และรักษาความเป็นชาติไทยโดยการออกพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2486 เพื่อพิสูจน์ยืนยันตัวตนความเป็นคนไทย โดยความมุ่งหวังของรัฐบาลที่จะทำให้อัตราบัตรประจำตัวประชาชนเป็นเครื่องมือตรวจตราปราบปรามการแทรกซึมคอมมิวนิสต์ ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม แต่ยังไม่ได้บังคับใช้ในปีนั้นเนื่องจากอยู่ในภาวะสงคราม จนกระทั่งระยะเวลาล่วงเลยมา 10 ปี จึงได้ประกาศใช้จังหวัดพระนครจังหวัดธนบุรีใน พ.ศ. 2496 เนื่องจากทั้ง 2 จังหวัดมีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ติดแม่น้ำเจ้าพระยามีผู้พลเมืองอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ มีการค้าขายรุ่งเรือง มีท่าเรือ มีโรงงาน โกดังสินค้า มีนิคมอุตสาหกรรมใหญ่เล็กเต็มไปหมด เห็นสมควรให้พลเมืองทำบัตรประจำตัวประชาชนเป็นลำดับแรก ๆ ก่อนขยายไปต่างจังหวัด เพื่อพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคลที่จะออกไปค้าขายนอกถิ่นที่อยู่ของตนเอง และเพื่อใช้ยืนยันว่าเป็นคนไทยไม่ใช่คอมมิวนิสต์

ต่อมาในปีพ.ศ.2514 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 24 ให้รวมจังหวัดธนบุรีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดพระนคร ด้วยเหตุผลจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีเป็นจังหวัดที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทั้งในด้าน ประวัติศาสตร์และการปกครองมาช้านาน แม้ในปัจจุบันการประกอบอาชีพของประชาชนแต่ละ จังหวัดก็ได้ดำเนินไปในลักษณะที่เป็นจังหวัดเดียวกัน และการจัดหน่วยราชการ สำหรับ รับใช้ประชาชน ก็ได้กระทำในรูปให้มีหน่วยราชการร่วมกัน เช่น การศาล การรับจดทะเบียนกิจการ บางประเภท คณะปฏิวัติจึงเห็นสมควรที่จะรวมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีเป็นจังหวัดเดียวกัน เพื่อการบริหารราชการจะได้ดำเนินไปโดยประหยัดและมีประสิทธิภาพ บังเกิดความเจริญแก่จังหวัด ทั้งสองโดยรวดเร็ว

ต่อมาในรัชกาลที่ 6 ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติฉบับแรก ได้แก่ พ.ร.บ. แปลงชาติ ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมคนต่างชาติ มาเป็นคนในบังคับสยาม

บัตรประจำตัวประชาชนมีไว้แสดงตัวในการติดต่อทางธุรกิจ พระราชบัญญัติ บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2486 ก่อออกมา 20 ปีแล้ว ควรปรับปรุงบัตรให้เป็นหลักฐานพิสูจน์ ตัวตนได้ดี ใช้งานสะดวก

2.4 ใช้บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเครื่องบันทึก

พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชนเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2486 และ มีการพัฒนารูปแบบเพื่อให้สามารถระบุตัวตนและอัตลักษณ์ของพลเมืองได้มากขึ้น แต่มีการเริ่มใช้ หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน เอกสารภาพถ่าย ลายนิ้วมือ เพิ่มในการระบุตัวตน แสดงบน วัตถุเอกสารที่มีอำนาจในการแสดงถึงความเป็นชาติ ความเป็นพลเมือง ลงในบัตรประจำตัวประชาชน รุ่นที่สามที่เข้าสู่ยุคคอมพิวเตอร์ถูกนำมาใช้ในการผลิตบัตร ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสูงขึ้น เกิดค่ายคอมมิวนิสต์ ทำให้มีบุคคลต่างด้าวเข้ามาอาศัย อยู่ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ทั้งในลักษณะของผู้เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายและผู้อพยพ หลบหนีเข้าเมืองโดยมิชอบ ความต้องการบัตรประจำตัวประชาชนในหมู่ของคนต่างด้าวเพื่อให้ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้เหมือนคนไทย ทำให้เกิดปัญหาการปลอมแปลงบัตรประจำตัว ประชาชนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ตัวแปรทางด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เริ่มเข้ามามีบทบาท ในภาคเอกชนและราชการไทย สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องกระตุ้นให้มีการเรียกร้องปรับปรุงรูปแบบของ บัตรประจำตัวประชาชนให้สวยงาม ก้าวหน้า ทันสมัย และสามารถป้องกันการปลอมแปลงได้มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ คณะรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้มีมติ เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2529 เห็นชอบโครงการปรับปรุงระบบการผลิตบัตรประจำตัวประชาชน ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ตามที่ กระทรวงมหาดไทยเสนอและอนุมัติให้ดำเนินการได้

ซึ่งมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการพลิกโฉมหน้าของบัตรประจำตัวประชาชน มาสู่รูปแบบใหม่เป็นบัตรรุ่นที่ 3 ที่แสดงหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อยืนยันตัวตนของพลเมืองอย่างเข้มข้น ลดการปลอมแปลงเอกสาร และยังใช้ภาพถ่ายที่ยึดหลักตามการระบุตัวตน โดยใช้ร่างกายตามรัฐจารีตเนื่องจากเหตุผลว่าร่างกายมีเพียงหนึ่งเดียว เป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่ไม่สามารถปลอมแปลงได้ และยังเพิ่มลายนิ้วมือในการระบุตัวตน เพื่อป้องกันความเหมือนในส่วนองใบหน้าที่คล้ายกันของฝาแฝด หรือพี่น้อง เพื่อให้เกิดการยืนยันที่รัดกุมด้วยเหตุผลที่ว่าลายนิ้วมือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวบุคคลที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง บัตรประชาชนไทยในฐานะเอกสารวัตถุแห่งการควบคุมของรัฐและเป็นเครื่องหมาย ในการระบุตัวตนของพลเมืองรัฐมีอำนาจในการระบุจำแนกตัวตน กำกับ การเคลื่อนย้ายพลเมือง

3. วิวัฒนาการบัตรประจำตัวประชาชน

3.1 บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นแรก

3.1.1 ความเป็นมา

บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นแรกเกิดขึ้นในยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชการที่ 8 นำโดยนายกรัฐมนตรีกอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2486 ได้เสนอออกกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชนขึ้นมาบังคับใช้เป็นการเฉพาะครั้งแรก เรียกว่าพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2486 (ฉบับที่ 1) นับเป็นกฎหมายฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนให้แก่คนไทย แต่ประกาศและบังคับใช้เฉพาะราษฎรในจังหวัดสองจังหวัดเท่านั้น คือ จังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี (กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน) โดยกำหนดให้บุคคลที่จะต้องมีบัตรประจำตัวประชาชนคือผู้ที่มีอายุ 16 ปีบริบูรณ์จนถึงอายุ 70 ปีบริบูรณ์ บัตรมีอายุ 10 ปี บัตรประจำตัวประชาชนถือเป็นหลักฐานสำคัญของทางราชการในการแสดงตัวว่าบุคคล

3.1.2 ลักษณะบัตร

มีลักษณะเป็นบัตรรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พับเป็น 4 ตอนคล้ายบัตรยืมหนังสือของห้องสมุดมีทั้งหมด 8 หน้า แต่ละตอนกว้าง 4 นิ้ว ยาว 3 นิ้ว ตัวบัตรใช้ได้ทั้ง 2 ด้าน ด้านหน้า (ปกหน้า) จะมีรูปครุฑและคำว่า บัตรประจำตัวประชาชนพร้อมเลขทะเบียนที่ ออกบัตร ด้านหลัง (ปกหลัง) เป็นคำเตือนสำหรับผู้ถือบัตรให้ระลึกรักษาหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน เช่น ต้องพกบัตรติดตัวและแสดงต่อเจ้าหน้าที่ได้เสมอ ต้องขอเปลี่ยนบัตรเมื่อบัตรหมดอายุต้องแจ้งขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการในบัตรเมื่อมีการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล หรือที่อยู่ เป็นต้น เริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 จนถึงปี พ.ศ. 2505

โดยในแต่ละหน้าต่อมาจะมีการบอกลำดับเลขไว้ดังนี้

หน้าที่ 1 ระบุข้อความว่า เลขทะเบียนที่ออกบัตร วันที่ออกบัตรออกให้ ณ ที่อำเภอ จังหวัด พร้อมปตรูปถ่ายของผู้ถือบัตรขนาด 2 นิ้ว และมีลายมือผู้ถือบัตรและลายพิมพ์ นิ้วหัวแม่มือขวา

หน้าที่ 2 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ถือบัตร ได้แก่ ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด อายุ ตาหนิแผลเป็น รูปพรรณเชื้อชาติ สัญชาติ ชื่อบิดา มารดา ชื่อภริยา หรือ สามี

หน้าที่ 3 เป็นข้อมูลทางทะเบียนราษฎร ได้แก่ ที่เกิด บ้านเลขที่ ตำบล อำเภอ จังหวัดประเทศที่อยู่บ้านเลขที่ ถนนหมู่บ้าน ตำบลอำเภอ จังหวัดอาชีวะ และมีตราประจำตำแหน่ง พนักงานเจ้าหน้าที่

หน้าที่ 4 - 6 มีไว้สำหรับเจ้าหน้าที่เพื่อบันทึกการเปลี่ยนแปลงรายการของผู้ถือบัตร ลักษณะพื้นบัตรเป็นสีฟ้าอมเขียว มีลายเทพพนมตลอดใบ ด้านหน้าและด้านหลัง ในแต่ละหน้าจะมีรูปแผนที่ประเทศไทยและรูปเรือสุพรรณหงส์กับวัดอรุณราชวราราม เด่นเป็นสง่าอยู่ตรงกลางรูปประเทศไทย

บัตรประจำตัวประชาชนตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีอายุการใช้ 10 ปี เมื่อบัตรหมดอายุแล้ว ต้องทำคำร้องขอเปลี่ยนบัตรโดยเสียค่าธรรมเนียมไม่เกิน 25 สตางค์ ส่วนบุคคลซึ่งจะต้องมีบัตรตามกฎหมาย คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีบริบูรณ์จนถึง 70 ปีบริบูรณ์ และกำหนดให้ยื่น คำร้องภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้นั้นต้องมีบัตรตามพระราชบัญญัตินี้พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พุทธศักราช 2505 กฎหมายที่บังคับให้คนไทยทั่วประเทศต้องมีบัตร

ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 1

พ.ศ. 2486 - พ.ศ. 2505 เฉพาะพื้นที่พระนครและธนบุรี

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559, น.3)

3.2 บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่สอง

3.2.1 ความเป็นมา

ความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองโดยเฉพาะความเจริญของภูมิภาคส่งผลให้ราชการและประชาชนคนไทยต้องปรับตัวและปรับวิถีทางของความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นการติดต่อทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนก็เปิดกว้างขวางขึ้นบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 1 มีจุดอ่อนในด้านการพกพา ทั้งนี้เนื่องจากมีลักษณะใหญ่เกินไปทำให้เกิดความไม่สะดวกต่อผู้ใช้ที่จะต้องนำพกพาติดตัวไปด้วยเสมอ ประกอบกับหลักการและวิธีการทางกฎหมายในเรื่องการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนก็ล้าสมัย

รัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีจึงได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยสมัยพลเอกประภาส จารุเสถียร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและให้สามารถบังคับใช้กับประชาชนคนไทยทั่วประเทศ ในที่สุดจึงได้ออก พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505 เนื่องจากบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นแรกมีจุดอ่อนในการพกพา เนื่องจากมีขนาดใหญ่เกินไปการจัดทำบัตรล้าหลัง โดยกำหนดให้บุคคลที่จะต้องมียบัตรประจำตัวประชาชน คือ ผู้ที่มีอายุ 17 ปีบริบูรณ์และไม่เกิน 70 ปีบริบูรณ์ บัตรมีอายุ 10 ปีความจำเป็นในการใช้บัตรประจำตัวประชาชนยังมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น บัตรเก่าไม่สะดวกในการใช้ประโยชน์ รัฐบาลได้พิจารณาออกพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1) เพื่อตรวจตราป้องกันปราบปรามการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์

สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความตึงเครียดยิ่งขึ้นเนื่องจากการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย เช่น ลาว กัมพูชา พม่า มาเลเซีย ได้ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ และเป็นภัยคุกคามความปลอดภัยของประเทศไทย เช่น ด้านประเทศลาวเกิดเหตุการณ์ไม่สงบ มีการสู้รบกันอยู่เนือง ๆ ได้มีประชาชนและทหารของขบวนการประเทศลาวอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ทางด้านกัมพูชาได้มีการตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย ปรากฏว่าชาวกัมพูชาเข้ามารังแกและปล้นสะดมราษฎรตามชายแดนไทยเป็นประจำ ทางด้านมาเลเซียก็มีโจรจีนคอมมิวนิสต์เข้ามาทำลายความสงบสุขของประเทศไทยทางตอนใต้อยู่เสมอ ยิ่งไปกว่านั้นประเทศจีนคอมมิวนิสต์ได้ประกาศเปิดเผยที่จะเปิดสงครามกองโจรกับประเทศไทย พร้อมกันได้พยายามลักลอบส่งคนและอาวุธเข้ามา ทางด้านที่ติดต่อกับประเทศลาว เช่น จังหวัดหนองคาย เลย นครพนม เชียงราย น่าน ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาความไม่มั่นคง

2) เพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

บัตรประจำตัวประชาชนเป็นหลักฐานแสดงว่าบุคคลนั้นเป็นใคร เป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดี เช่น เมื่อพบศพคนตาย หากมีบัตรติดอยู่กับตัว ก็สามารถทราบได้ว่าผู้ตายคือใคร สามารถสืบสวนสอบสวนต่อไปได้ หรือพบบัตรประจำตัวประชาชน ตกอยู่ในสถานที่เกิดเหตุก็เป็นประโยชน์ในการสืบหาตัวคนร้าย ด้านบัตรประจำตัวประชาชน ก็สามารถใช้บัตรประจำตัวประชาชนแสดงความบริสุทธิ์เมื่อถูกกล่าวหาได้

3) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อธุรกิจต่าง ๆ

เนื่องจากพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2486 ได้มีหลักการให้ประชาชนมีบัตรโดยท้องที่ที่เห็นสมควร ท้องที่ไม่ต้องออกพระราชกฤษฎีกาบังคับ ก็ไม่อาจออกบัตรประจำตัวประชาชนให้ได้ ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวก วัตถุประสงค์ของงานราชการที่จัดทำบัตรใหม่ก็เพื่อให้ประชาชนมีบัตรประจำตัวประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อประโยชน์แก่ราษฎรในการติดต่อทั้งทางราชการและธุรกิจ เช่น การติดต่อกับทางราชการเกี่ยวกับการเกณฑ์ทหาร การเสียภาษี การทำนิติกรรม การจดทะเบียนสมรส การทำสัญญาหรือติดต่อธนาคาร เป็นต้น

3.2.2 ลักษณะบัตร

พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505 ถือเป็นกฎหมายที่บังคับให้พลเมืองไทยทุกคนทั่วประเทศต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งให้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2506 เป็นต้นมา โดยการออกบัตรจะมีกรมการปกครองเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการออกบัตรประจำตัวประชาชนทั่วประเทศ สาระสำคัญที่แตกต่างไปฉบับปี พ.ศ. 2486 มีหลายประการ เช่น กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่ต้องมีบัตรต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยอายุระหว่าง 17 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 70 ปี บริบูรณ์ บัตรมีอายุ 6 ปี กำหนดค่าธรรมเนียมในการออกบัตรหรือเปลี่ยนบัตรไว้ฉบับละ 5 บาท และให้ยกเลิกบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นแรก เปลี่ยนมาใช้บัตรรุ่นใหม่แทนลักษณะของบัตร รุ่นที่ 2

- บัตรเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 6 เซ็นติเมตร ยาว 9 เซ็นติเมตร
- ด้านหน้าเป็นรูปตราครุฑ อยู่ตรงกลางมีข้อความสำนักงานทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน กระทรวงมหาดไทย วันที่ออกบัตรและวันบัตรหมดอายุ
- ด้านหลังเป็นรายการของผู้ถือบัตร ประกอบด้วย รูปถ่าย ที่มีเส้นบอกส่วนสูง เป็นนิ้วฟุต ได้รูปจะมีเลขและตัวอักษรแสดงถึงอำเภอที่ออกบัตรและเลขทะเบียนบัตรและตราประจำตำแหน่งเจ้าพนักงาน ออกบัตรปรากฏอยู่ ทางด้านซ้าย ส่วนด้านขวาจะมีชื่อตัวชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด อายุ ที่อยู่ และลายมือชื่อ เจ้าพนักงานออกบัตร

บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่สองนี้เป็นบัตรรูปขาว-ดำ รายการผู้ถือบัตรพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ดีดธรรมดาคนไทยได้ทำบัตรรุ่นนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2530 รวม 24 ปี ประมาณไม่ต่ำกว่า 100 ล้านบัตรจึงเป็นที่รู้จักและแพร่หลายของคนไทยในช่วงระหว่างปีดังกล่าว พ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505 จนถึง พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 บังคับใช้ได้เป็นระยะเวลา 21 ปี พบจุดอ่อนหลายประการ ข้อสำคัญอายุของผู้ที่จะต้องมียบัตรกำหนดไว้ที่อายุ 17 ปีบริบูรณ์ ไม่สัมพันธ์กับกฎหมายคุ้มครองแรงงานประกอบกับกฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้รับอายุตามปีพุทธศักราช ทำให้จำนวนประชาชน ผู้ขอยื่นคำขอมียบัตรประจำตัวประชาชน จะมายื่นขอทำบัตรกันมากในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม จนถึงสิ้นเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ซึ่งปัญหาทางข้อกฎหมายทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง

ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ยกเลิก พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2505 และตรา พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 ขึ้นใช้บังคับแทน โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 21 เมษายน 2526 กฎหมายฉบับนี้ มีข้อเด่นในเรื่องการปรับปรุงจุดอ่อนของกฎหมายฉบับก่อน ได้แก่ การลดอายุของผู้ต้องการขอมียบัตรจาก 17 ปีบริบูรณ์เป็น 15 ปี บริบูรณ์เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน การนับอายุผู้ขอมียบัตร 15 ปีบริบูรณ์ให้นับชนกับวันเดือนปีเกิดของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการนับอายุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนั้น ได้ขยายระยะเวลาการขอมียบัตรเพิ่มขึ้นจากเดิมที่กำหนดไว้ 60 วัน เป็น 90 วัน กำหนดให้บัตรที่ยังใช้ได้ในวันที่ผู้ถือบัตร มีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ สามารถใช้บัตรต่อไปจนกว่าผู้ถือบัตรจะเสียชีวิต กำหนดลักษณะความผิดเกี่ยวกับบัตรและบทลงโทษเพิ่มขึ้น และไม่เก็บค่าธรรมเนียมในการขอมียบัตรครั้งแรกหรือขอมียบัตรใหม่เมื่อบัตรเดิมหมดอายุ

การเปลี่ยนแปลง พ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชนในครั้งนี้อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และลักษณะของบัตรประจำตัวประชาชน ยังคงลักษณะของบัตรเหมือนเดิมทุกประการ และจะเห็นได้ว่าไม่มีข้อความที่มีประโยชน์ มีเพียงชื่อกระทรวงมหาดไทย สำนักทะเบียนบัตร และตราครุฑ มีเพียงวันออกบัตร วันหมดอายุ รูปภาพผู้ถือบัตร ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิดที่อยู่จึงไม่สามารถพิสูจน์ตัวบุคคลได้อย่างดีพอ ยังขาดการพิสูจน์ที่สำคัญ คือ ลายนิ้วมือ เป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงตลอดชั่วชีวิตของบุคคลนั้นและลักษณะลายเส้นจะไม่ซ้ำกันและเครื่องหมายที่เด่นหรือตำหนิ (distinctive mark)

ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 2
เริ่มใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 - พ.ศ. 2536 (30 ปี)

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559, น.4)

ในปีเดียวกันนี้เอง สำนักงานทะเบียนกลางทำการบันทึกฐานข้อมูลมาตั้งแต่ปี 2499 และได้ทำการคัดลอกทะเบียนบ้านใหม่เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2515 เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นปัจจุบันโดยมีการให้รหัสประจำบ้านแก่บ้านทุกหลังเป็นเลข 11 หลักและมีการกำหนดให้บุคคลเริ่มมีเลขประจำตัว 13 หลักในทะเบียนบ้านหรือบัตรประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2527 จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 อันเป็นวันสุดท้าย ของการดำเนินการให้ประชาชนที่ไม่มีเลขประจำตัวในบัตรหรือทะเบียนบ้าน ได้มีเลขประจำตัวจนครบ เพราะหลังจากวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 แล้วทุกคนจะต้องมีเลขประจำตัวเพื่อแสดงตนว่าเป็นบุคคลประเภทใด ซึ่งการให้เลข 13 หลักทำให้รัฐสามารถควบคุมและให้หมายเลขแก่บุคคลทุกประเภทที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งมีนัยยะแฝงอยู่ภายในเลขแต่ละเลข หลักแต่ละหลัก

ได้มีการเริ่มต้นดำเนินการบันทึกข้อมูล และจัดสร้างเป็นฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร สร้างฐานข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชน ฐานข้อมูลชื่อบุคคล ฐานข้อมูลทะเบียนครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วยทะเบียนสมรส และทะเบียนหย่า ฐานข้อมูลทะเบียนอาวุธปืน และฐานข้อมูลทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมารวมกันเป็น "ฐานข้อมูลทะเบียนกลาง" พร้อมกับเปิดให้บริการประชาชน ณ สำนักงานทะเบียนกลางเกี่ยวกับการตรวจสอบและรับรองรายการทะเบียนประวัติราษฎรด้วยระบบคอมพิวเตอร์

3.3 บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่สาม

3.3.1 ความเป็นมา

เริ่มเข้าสู่ยุคคอมพิวเตอร์มาใช้ในการผลิตบัตรความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสูงขึ้น ทั้งประเทศค้าเสรีประชาธิปไตย ค่าสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ และค่ายประเทศที่สาม ทำให้มีบุคคลต่างด้าวเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ทั้งในลักษณะของผู้เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายและผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองโดยมิชอบ

ความต้องการบัตรประจำตัวประชาชนในหมู่ของคนต่างด้าวเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย ได้เพียงคนไทย ก่อให้เกิดปัญหาการปลอมแปลงบัตรประจำตัวประชาชนระบดอย่างหนัก นอกจากนี้ ตัวแปรทางด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เริ่มเข้ามามีบทบาทในภาคเอกชนและราชการไทย สิ่งเหล่านี้ เป็นเครื่องกระตุ้นให้มีการเรียกร้องปรับปรุงรูปแบบของบัตรประจำตัวประชาชนให้สวยงาม ก้าวหน้า ทันสมัย และสามารถป้องกันการปลอมแปลงได้มากขึ้น ด้วยเหตุนี้คณะรัฐมนตรี ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้มีมติเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2529 เห็นชอบโครงการปรับปรุงระบบการผลิตบัตรประจำตัวประชาชนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอและอนุมัติให้ดำเนินการได้ซึ่งมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้น ของการพลิกโฉมหน้าของบัตรประจำตัวประชาชน มาสู่รูปแบบใหม่เป็นบัตรรุ่นที่ 3

ต่อมาในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ได้มีประกาศกฎกระทรวง ของกระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนแปลงรูปแบบบัตรประจำตัวประชาชน โดยพระราชบัญญัติ ไม่เปลี่ยนแปลงบัตรรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นบัตรรุ่นที่ 3 นี้ มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการทำบัตร ส่วนสำคัญ ก็คือ มีเลขประจำตัวเป็นรหัส 13 หลัก ซึ่งสามารถควบคุมและให้หมายเลขแก่บุคคลทุกประเภท ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เลข 13 หลักนั้น ตัวแรก หมายถึง จำนวนรอบที่ทำบัตร เลขกลุ่มที่ 2, 4 คือ ตัวบอก ชื่อย่อของจังหวัด อำเภอ เลขกลุ่มที่ 3, 5 ตัว คือลำดับเลขที่จำนวนคนที่ทำบัตรของอำเภอ เลขกลุ่ม ที่ 4 คือ รหัสสำนักท้องที่เขตตรวจสอบ และ รหัสเลข 8 หลัก เลข 2 ตัวแรกจะบอกฉายพิมพ์ นิ้วหัวแม่มือซ้ายขวา เลข 34 จะบอกสถานภาพทางทหาร เลข 56 จะบอกสถานภาพทางการทำบัตร และเลข 7,8 จะบอกจำนวนครั้งที่ทำบัตร รายการต่อมาจะบอกชื่อและสกุล วันเดือนปีเกิด วันออกบัตร และวันหมดอายุ

ในสมัยนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติ บัตรประจำตัวประชาชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 โดยพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 รวมทั้งฉบับที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวมานี้ มีจุดเด่นในเรื่องการปรับปรุงจุดอ่อนของ กฎหมายฉบับก่อนหน้านั้น อันได้แก่ การลดอายุของผู้ที่จะต้องขอมีบัตรจาก 17 ปีบริบูรณ์ เป็น 15 ปี บริบูรณ์ ส่วนในเรื่องการนับอายุของผู้ขอมีบัตรที่กำหนดไว้ 15 ปีบริบูรณ์นั้นให้นับตามวันเดือนปีเกิด ของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการนับอายุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้ ขยายระยะเวลาการขอมีบัตรเพิ่มจากเดิมที่กำหนดไว้ 60 วัน เป็น 90 วัน นับแต่วันครบรอบวันเกิด ที่ถึงเกณฑ์จะต้องมีบัตรและกำหนดให้บัตรใช้ได้ถึงปีใดนับแต่วันออกบัตร เว้นแต่บัตรที่ยังใช้ได้ในวันที่ ผู้ถือบัตรมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ให้คงใช้ได้ต่อไปจนกว่าผู้ถือบัตรจะเสียชีวิต และไม่เก็บค่าธรรมเนียม ในการขอมีบัตรครั้งแรกหรือขอมีบัตรใหม่เมื่อบัตรเดิมหมดอายุ รวมทั้งกำหนดลักษณะความผิด เกี่ยวกับบัตรและบทลงโทษเพิ่มขึ้นเพราะสภาพการณ์ในขณะนั้น ความผิดเกี่ยวกับบัตรประจำตัว ประชาชนมีผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศเป็นอันมาก

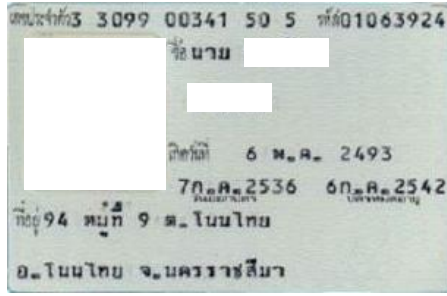
โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศไทยทางด้านความต้องการแรงงาน จึงเป็นเหตุทำให้มีบุคคลต่างด้าวเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ทั้งในลักษณะของผู้เข้าเมืองมาโดยถูกต้องตามกฎหมายและผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองโดยมิชอบ ประกอบกับความต้องการบัตรประจำตัวประชาชนในหมู่คนต่างด้าวเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้อย่างเสรีเช่นเดียวกับคนไทย ก่อให้เกิดปัญหาการปลอมแปลงบัตรประจำตัวประชาชนเป็นจำนวนมากสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องกระตุ้นให้มีการปรับปรุงรูปแบบของบัตรประจำตัวประชาชนให้มีความทันสมัยและสวยงาม ทั้งยังสามารถป้องกันการปลอมแปลงบัตรได้อีกทางหนึ่งด้วย รัฐบาลจึงได้มีการปรับปรุงระบบการผลิตบัตรประจำตัวประชาชนด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อให้บัตรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบกับความสมบูรณ์ของระบบฐานข้อมูลทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชนและแรงผลักดันในเรื่องการให้บริการประชาชน ก่อให้เกิดความคิดในการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนให้ทันสมัยและทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ

3.3.2 ลักษณะบัตร

เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง 5.4 เซ็นติเมตร ยาว 8.4 เซ็นติเมตร ตัวบัตรจะเป็นสีขาวและมีลายพื้นเป็นเส้นสีฟ้าทัวบัตรทั้งสองด้าน

- ด้านหน้าของบัตรมีรูปครุฑอยู่ตรงกลาง มีตัวอักษรคำว่า "บัตรประจำตัวประชาชน" อยู่ด้านบนครุฑ คำว่ากรมการปกครอง" อยู่ด้านซ้าย คำว่า "กระทรวงมหาดไทย" อยู่ด้านขวา ส่วนด้านล่างครุฑมีลายมือชื่อเจ้าพนักงานผู้ออกบัตร และตราประจำตำแหน่ง

- ด้านหลังของบัตรแถวบนสุดจะมีเลขประจำตัว 13 หลักซึ่งเป็นเลขชุดเดียวกับที่ปรากฏในทะเบียนบ้าน ถัดมาจะมีเลข 8 หลัก ซึ่งเลข 2 หลักแรกบ่งบอกถึงรอบของการออกบัตร ส่วนเลข 6 หลักต่อมาหมายถึงลำดับที่ของการทำบัตร ถัดลงมาด้านซ้ายจะมีรูปถ่ายของผู้ถือบัตรเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยมีเส้นแสดงส่วนสูงเป็นเซ็นติเมตร ส่วนด้านขวาจะมีรายการของผู้ถือบัตร ประกอบด้วย ชื่อตัว ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด วันออกบัตร วันบัตรหมดอายุ และที่อยู่ ลักษณะที่พัฒนาซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของบัตรรุ่นนี้ คือ รูปถ่ายผู้ถือบัตรเป็นรูปสี พิมพ์รายการผู้ถือบัตรด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ มีการป้องกันการปลอมแปลงด้วยการเคลือบวัสดุป้องกันการปลอมแปลงชนิดพิเศษมีลายสัญลักษณ์รูปสิงห์ และคำว่า "กรมการปกครอง" ฝังอยู่ในเนื้อวัสดุไม่สามารถมองเห็นได้ชัดด้วยตาเปล่าการจัดเก็บข้อมูลผู้ทำบัตรและการตรวจสอบรายการบัตรเดิมถูกดำเนินการในรูปของฐานข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ บัตรประจำตัวประชาชนระบบนี้เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2531 เป็นต้นมา

ภาพที่ 4.4 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 3

1 ม.ค. พ.ศ. 2531

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559, น.6)

3.4 บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่สี่

3.4.1 ความเป็นมา

บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่สี่ถือเป็นบัตรประจำตัวประชาชนไฮเทค การพัฒนาระบบการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนมิได้หยุดนิ่งแค่บัตร รุ่นที่สามเท่านั้นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบกับความสมบูรณ์ของระบบฐานข้อมูลทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชนและแรงผลักดันในเรื่องการให้บริการประชาชน ก่อให้เกิดความคิดในการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนให้ทันสมัย ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้เสนอ "โครงการจัดทำระบบการให้บริการประชาชน ทางด้านการทะเบียนและบัตรด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ฯ" โดยเป้าหมายหลักที่จะนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการออกบัตรประจำตัวประชาชนอย่างสมบูรณ์แบบทั้งระบบเปลี่ยนแปลงรูปแบบของบัตรให้ทันสมัย และเพื่อเป็นการปรับปรุงระบบ การให้บริการประชาชน ให้สะดวก รวดเร็ว และถูกต้องทั้งนี้การผลิตบัตรจะกระจายไปถึงสำนักทะเบียนแต่ละแห่ง ประชาชนที่มาทำบัตรสามารถรับบัตรได้ทันทีด้วยความรวดเร็ว ภายในวันที่ติดต่อขอทำบัตร

โครงการดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2538 หลังจากติดตั้งระบบและให้บริการด้านทะเบียนราษฎรแล้ว กรมการปกครอง จึงสามารถเปิดระบบให้บริการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนแบบใหม่เป็นครั้งแรก ณ ที่ว่าการอำเภอ เมืองปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และขยายการบริการเพิ่มขึ้นโดยถือปฐมฤกษ์ในวันที่ 5 ธันวาคม 2539 เพื่อเป็นสิริมงคลในวโรกาสฉลองปีกาญจนาภิเษกและเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในด้านกฎหมายนั้น ยังคงใช้ พ.ร.บ. บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 เพื่อบริการประชาชนในการขอทำบัตรในกรณีต่างๆ สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาเพื่อรองรับการจัดทำบัตรระบบใหม่ ได้แก่ การออกกฎกระทรวง กำหนดลักษณะของบัตร และการประกาศกำหนดพื้นที่ที่จะดำเนินการเท่านั้น

บัตรรุ่นที่สี่ เรียกว่า "บัตรประจำตัวประชาชนไฮเทค" เนื่องจากทุกขั้นตอน ตั้งแต่การพิมพ์คำขอมอบบัตรรายการบุคคลของผู้ขอมอบบัตร ซึ่งรวมถึงภาพใบหน้า การลงลายมือชื่อของเจ้าพนักงานออกบัตร และการตรวจสอบหลักฐานรายการบัตรเดิม ดำเนินการด้วยระบบคอมพิวเตอร์ทั้งสิ้น การให้บริการจัดทำบัตรระบบใหม่ด้วยคอมพิวเตอร์นั้น ได้ดำเนินการในรูปแบบของการตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ภาค จำนวน 9 ภาค เพื่อควบคุมและดูแลระบบการดำเนินงานของสำนักทะเบียนทุกแห่งทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2539 - 2544 โดยเริ่มต้นจากอำเภอเมืองปทุมธานี กรุงเทพมหานครทุกเขต

ดำเนินการขยายระบบในเดือนเมษายน พ.ศ. 2540 อีก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี นครราชสีมา เชียงใหม่ และสงขลา

ดำเนินการขยายระบบในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 อีก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม อุตรธานี พิษณุโลก สุราษฎร์ธานี

กรมการปกครองได้ร่วมมือกับธนาคารไทยพาณิชย์ในการนำบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่สี่มาใช้แทนบัตร ATM สามารถให้บริการกดบัตรได้ บัตรประชาชนรุ่นที่สี่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมหลากหลายด้าน

- ด้านการเมือง ใช้บัตรประชาชนแทนการใช้ใบเหลืองในการเลือกตั้ง
- ด้านสังคม เลขรหัสบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก ถูกเชื่อมโยงฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร หน่วยงานสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น การเสียภาษี จดทะเบียนสมรส แจ้งย้ายที่อยู่
- ด้านเศรษฐกิจ สามารถขอรับบัตรประจำตัวประชาชนได้ทันที
- ด้านสาธารณสุข มีการบันทึกหมู่โลหิตไว้เพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาล

3.4.2 ลักษณะบัตร

- ตัวบัตรทำด้วยพลาสติก มีความยืดหยุ่นและแข็งแรงขนาดมาตรฐานสากล (ISO) กว้าง 5.4 เซ็นติเมตร ยาว 8.6 เซ็นติเมตร หนา 0.76 มิลลิเมตร พื้นบัตรทั้งสองด้านเป็นสีขาว มีลายสีฟ้า
- ด้านหน้าของบัตร มีรูปถ่ายเจ้าของบัตร พร้อมรายการเกี่ยวกับประวัติของเจ้าของบัตร ได้แก่ เลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ชื่อตัว ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน หมู่โลหิต วันที่ออกบัตร วันที่บัตรหมดอายุ และมีลายมือชื่อเจ้าพนักงานผู้ออกบัตร
- ด้านหลังของบัตร มีคำว่า "บัตรประจำตัวประชาชน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รูปครุฑ และแถบแม่เหล็ก สำหรับบันทึกข้อมูลของเจ้าของบัตร นอกจากนี้ มีรหัสกำกับบัตร

ภาพที่ 4.5 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 4
5 ธันวาคม 2539 - 2544

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559, น.7)

บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่สี่มีความเปลี่ยนแปลงจากบัตรเดิมมีการระบุอัตลักษณ์บุคคลที่ชัดเจนและครบถ้วนมากขึ้น เนื่องจากเพื่อป้องกันการปลอมแปลง ซึ่งบัตรประชาชน ดังนี้

- 1) จะมีแผ่นฟิล์มพิเศษเคลือบด้านหน้าของบัตร มีลายสิ่งทอ และข้อความกรมการปกครอง ถ้าใช้ส่องด้วยกล้องพิเศษจะเห็นลายชัดเจน
- 2) จะมีการต่อกรหัสพิเศษที่รู้เฉพาะเจ้าพนักงานผู้ออกบัตรเท่านั้น
- 3) การพิมพ์ข้อมูลเจ้าของบัตรทุกรายการมาจากฐานข้อมูลกลางเท่านั้น ไม่ใช่ใส่ข้อมูลเองตามใจชอบ
- 4) ภาพจะพิมพ์ตามสัญญาณดิจิทัลที่ส่งจากวิดีโอที่ถ่ายภาพ โดยไม่ใช่รูปมาติดเหมือนบัตรรุ่นเก่าที่สามารถเอารูปผู้อื่นมาติดใส่เพื่อปลอมแปลงสวมชื่อคนอื่นได้

3.5 บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ห้า

3.5.1 ความเป็นมา

บัตรรุ่นที่ห้า มีลักษณะคล้ายบัตรรุ่นที่สี่ แต่มีรายการใหม่ที่เพิ่มเติมขึ้นมา คือ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ให้ถือวันครบรอบวันเกิดของผู้ถือบัตรเป็นวันหมดอายุ และประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตท้องที่ที่กระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดให้เป็นท้องที่สำหรับการออกบัตรด้วยระบบคอมพิวเตอร์ จะยื่นคำขอมีบัตรที่สำนักทะเบียนที่ตนมีชื่ออยู่หรือสำนักทะเบียนใดก็ได้ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตท้องที่จังหวัดประกาศให้ออกบัตรด้วยระบบคอมพิวเตอร์

บัตรประจำตัวประชาชนแบบเอกประสงค์ หรือบัตร Smart card เกิดขึ้นจากคณะกรรมการบูรณาการและปฏิรูประบบการทะเบียนแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าภาพในการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ประชาชนมีบัตรหลักบัตรเดียวในการขอรับบริการจากรัฐ (e-Citizen)

3.5.2 ลักษณะบัตร

บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ห้าเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีในบัตร เนื่องจากกรมการปกครอง ได้ออกบัตรประจำตัวประชาชนเป็นแบบแถบแม่เหล็กมาได้ระยะหนึ่งแล้วเห็นว่าปัจจุบัน เทคโนโลยีบัตรพลาสติกมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และมีราคาถูกลงประกอบกับนโยบายบายรัฐบาลที่ต้องการให้การบริการของภาครัฐมีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกส่วนราชการ จึงได้เปลี่ยนจากบัตรแถบแม่เหล็กเป็นบัตร Smart card ซึ่งมีความปลอดภัยและจัดเก็บข้อมูลได้มาก เพื่อให้สามารถจัดเก็บข้อมูลของส่วนราชการต่าง ๆ ที่ประสงค์ เพื่อการบริการและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนเจ้าของบัตรบัตรประจำตัวประชาชนแบบเอกประสงค์หรือบัตร Smart card ที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยเลือกใช้เป็นเทคโนโลยีชนิด Contact smart cards ซึ่งจะต้องใช้คู่กับเครื่องอ่านบัตร (Smart card Reader)

ภาพที่ 4.6 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 5 (Smart Card) รุ่นที่ 1

1 เมษายน พ.ศ. 2542 – 1 มิถุนายน 2547

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559, น.8)

3.6 บัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่หก

3.6.1 ความเป็นมา

ในสมัยนายรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช (29 มกราคม พ.ศ. 2551 – 9 กันยายน พ.ศ. 2551) ได้มีความคิดริเริ่มที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนคนไทยได้มีบัตรประจำตัวประชาชนทุกคน โดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

1) บัตรรุ่นที่หก (Smart Card) รุ่นที่ 1

บัตรรุ่นที่หก บัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากบัตรรูปแบบเดิม (แบบแถบแม่เหล็ก) มีการฝังไมโครโปรเซสเซอร์ชิป (MicroProcessor Chip) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดเก็บข้อมูล มีความจุ 32 k bytes โดยมีลักษณะเป็นการสำเนาข้อมูลประวัติของเจ้าของบัตรเท่าที่จำเป็น เก็บเอาไว้ พร้อมกับรหัสโครงสร้างลายพิมพ์ลายนิ้วมือของเจ้าของบัตร และรหัสส่วนบุคคลประจำตัว (Pin Code) เข้าไว้ใน IC Chip เพื่อใช้เป็นกุญแจในการพิสูจน์ตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของบัตร และใช้แสดงตนเพื่อขอรับบริการต่าง ๆ จากภาครัฐ โดยการบริการบางอย่างสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองผ่านระบบคอมพิวเตอร์ของสำนักทะเบียนทั่วประเทศ ซึ่งกฎกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป จำนวน 10,000 ฉบับ

2) บัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นที่ 1

เป็นบัตรที่ใช้งานจริงโดยจัดซื้อทั้งสิ้น 12 ล้านฉบับ ซึ่งได้มีการนำไปจัดทำบัตรประชาชนในช่วง พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2549 ผลิตโดยกิจการร่วมค้าซีเอสที เริ่มออกบัตรให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2548 และให้กับชาวกรุงเทพฯ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 บัตรรุ่นนี้มีพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเพียง 28 กิโลไบต์ จึงจัดเก็บได้เฉพาะข้อมูลด้านการทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน (ID Card) ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครองเท่านั้น ลักษณะสำคัญของบัตรแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นนี้ คือ จัดทำทั้งสิ้น 12 ล้านฉบับ ด้านบนซ้ายของหน้าบัตรยังไม่มีเครื่องหมายตราครุฑ มีแถบแม่เหล็กอยู่ด้านหลังบัตร (Magnetic Card) มีข้อมูลตัวอักษรสำหรับการอ่านด้วยระบบ OCR อยู่ด้านหลังบัตร รหัสบัตรด้านหลังขึ้นต้นด้วย PMO

3) บัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นที่ 2

การจัดหาบัตรรุ่นที่สองมีจำนวนทั้งสิ้น 26 ล้านฉบับ เริ่มนำมาออกเป็นบัตรประจำตัวประชาชน (ID Card) ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2551 จนถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2553 บัตรรุ่นนี้ผลิตโดยกิจการร้านค้า วี เอส เค เป็นบัตรขนาด 64 กิโลไบต์ สามารถจัดเก็บข้อมูล ทั้งของกรมการปกครองเองและข้อมูลของหน่วยงานอื่น ๆ อีก 4 หน่วยงาน ได้แก่

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.), องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกหน่วยงานบัญชาการ
กำลังสำรองและสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ลักษณะสำคัญของบัตรแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นนี้คือ ด้านบน
ซ้ายของหน้าบัตรมีเครื่องหมายรูปครุฑ ยังไม่มีเส้นสีแดงพาดผ่านรูปถ่าย รหัสบัตรด้านหลังขึ้นต้นด้วย JC0

4) บัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นที่ 3

บัตรประจำตัวประชาชน (ID Card) รุ่นที่ 3 เริ่มออกบัตรตั้งแต่วันที่
11 มีนาคม 2554 จนถึง พ.ศ. 2555 จัดทำทั้งสิ้น 26 ล้านฉบับ ผลิตโดย กลุ่มกิจการค้าร่วม วี เค
มีหน่วยความจำภายใน 80 กิโลไบต์

ลักษณะบัตรจำคล้ายกับบัตรในรุ่นที่ 2 แต่มีการเพิ่มรายละเอียดบางอย่าง
เพื่อป้องกันการปลอมแปลงบัตรลักษณะสำคัญของบัตรแบบอเนกประสงค์ (Smart Card)
รุ่นนี้คือ มีเส้นสีแดง (Micro Text) 2 เส้นพาดผ่านรูปถ่ายและด้านล่างของบัตร ข้อความภายใน
เส้นเป็นคำว่า THAILAND โฮโลแกรมด้านหลังบัตรมีรูปพระบรมมหาราชวังเพิ่มซ้อนอยู่บนแผนที่
ประเทศไทย รหัสบัตรด้านหลังขึ้นต้นด้วย JC1

5) บัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นที่ 4

บัตรประจำตัวประชาชน (ID Card) รุ่นที่ 4 จัดทำทั้งสิ้น 3.9 ล้านฉบับ
เป็นบัตรที่จัดทำเสริมขึ้นมาระหว่างรอการประกวดราคาจัดซื้อผลิตโดย บริษัท วี-สมาร์ท จำกัด
เริ่มออกบัตรตั้งแต่ปี 2555 ถึง เมษายน 2556 เป็นบัตรแบบเดียวกับบัตรรุ่นที่ 3 มีพื้นที่จัดเก็บข้อมูล
80 กิโลไบต์

ลักษณะสำคัญของบัตรแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นนี้คือ
ลักษณะภายนอกเหมือนกับบัตรรุ่นที่ 3 รหัสบัตรด้านหลังขึ้นต้นด้วย KNO พบว่าใช้งานกับโปรแกรม
อ่านบัตรบางโปรแกรมไม่ได้ ต้องมีการปรับปรุงซอฟต์แวร์ก่อน

6) บัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นที่ 5

บัตรประจำตัวประชาชน (ID Card) รุ่นที่ 5 จัดทำทั้งสิ้น 16 ล้านฉบับ เริ่ม
ออกบัตรตั้งแต่ 7 พ.ศ. 2556 ผลิตโดยบริษัท ดาต้าโปรดักส์ ทอปิง ฟอรัม จำกัด

ลักษณะสำคัญของบัตรประจำตัวประชาชน (ID Card) รุ่นนี้คือ
ลักษณะภายนอกเหมือนกับบัตรรุ่นที่ 3 รหัสบัตรด้านหลังขึ้นต้นด้วย JT0 ทำงานเร็วกว่าบัตรรุ่นเดิม
ประมาณ 3 ถึง 4 เท่า พบว่าใช้งานกับโปรแกรมอ่านบัตรบางโปรแกรมไม่ได้ ต้องมีการปรับปรุง
ซอฟต์แวร์ก่อน

7) บัตรประจำตัวประชาชนแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นที่ 6

เริ่มออกใช้งานตั้งแต่ต้นปี 2557 จัดทำทั้งสิ้น 1.9 ล้านฉบับ

ลักษณะสำคัญของบัตรแบบอเนกประสงค์ (Smart Card) รุ่นนี้คือ ลักษณะภายนอกเหมือนกับบัตรรุ่นที่ 3 รหัสบัตรด้านหลังขึ้นต้นด้วย JC2 ความเร็วในการทำงานเท่ากับบัตรรุ่นที่ 4 พบว่าใช้งานกับโปรแกรมอ่านบัตร (Read Card) บางโปรแกรมไม่ได้ ต้องมีการปรับปรุงซอฟต์แวร์ก่อน

ภาพที่ 4.7 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนรุ่นที่ 6 (Smart Card)

พ.ศ. 2557 - ปัจจุบัน

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559, น.9)

บัตรประจำตัวประชาชนถือเป็นเอกสารสำคัญที่ทางราชการออกให้เฉพาะผู้มีสัญชาติไทย โดยมีกฎหมายรับรอง ซึ่งจะเอื้อประโยชน์แก่เจ้าของบัตรอย่างมากมาย ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง สังคมและเศรษฐกิจ เช่น การใช้สิทธิในการเลือกตั้งทุกระดับ การใช้แสดงตนเพื่อติดต่อกับหน่วยงานราชการและเอกชน การใช้ประกอบการดำเนินธุรกิจส่วนตัว การทำนิติกรรมสัญญา และอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศในลักษณะของการใช้บัตรเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ทราบตัวบุคคล แยกคนไทยกับคนต่างด้าว และป้องกันคนต่างด้าวแทรกแซงกิจการภายในประเทศ

4. องค์ประกอบบัตรประจำตัวประชาชน

เลขประจำตัวประชาชนมี 13 หลัก แบ่งเป็น 5 ส่วน

ส่วนที่ 1 มี 1 หลัก

- เลขหลักที่หนึ่ง หมายถึง ประเภทบุคคลซึ่งมี 8 ประเภท

ส่วนที่ 2 มี 4 หลัก ได้มาจากระหัสของสำนักทะเบียนที่บุคคลมีชื่อในทะเบียนบ้านขณะที่มีการให้เลขประจำตัวสำหรับเด็กที่เกิดใหม่ หมายถึงถิ่นที่เกิด

- เลขหลักที่ 2 ถึงหลักที่ 3 หมายถึง จังหวัด

รหัสภาค/จังหวัด

ภาค/จังหวัด	รหัส	ภาค/จังหวัด	รหัส	ภาค/จังหวัด	รหัส
กรุงเทพมหานคร	1	ภาคเหนือ	3	ร้อยเอ็ด	45
กรุงเทพมหานคร	10	กำแพงเพชร	62	เลย	42
		เชียงราย	57	ศรีสะเกษ	33
ภาคกลาง	2	เชียงใหม่	50	สกลนคร	47
กาญจนบุรี	71	ตาก	63	สุรินทร์	32
จันทบุรี	22	นครสวรรค์	60	หนองคาย	43
ฉะเชิงเทรา	24	น่าน	55	อุดรธานี	41
ชลบุรี	20	พะเยา	56	อุบลราชธานี	34
ชัยนาท	18	พิจิตร	66	หนองบัวลำภู	39
ตราด	23	พิษณุโลก	65	อำนาจเจริญ	37
นครนายก	26	เพชรบูรณ์	67	บึงกาฬ	38
นครปฐม	73	แพร่	54		
นนทบุรี	12	แม่ฮ่องสอน	58	ภาคใต้	5
ปทุมธานี	13	ลำปาง	52	กระบี่	81
ประจวบคีรีขันธ์	77	ลำพูน	51	ชุมพร	86
ปราจีนบุรี	25	สุโขทัย	64	ตรัง	92
พระนครศรีอยุธยา	14	อุตรดิตถ์	53	นครศรีธรรมราช	80
เพชรบุรี	76	อุทัยธานี	61	นราธิวาส	96
ระยอง	21			ปัตตานี	94
ราชบุรี	70	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	พังงา	82
ลพบุรี	16	กาฬสินธุ์	46	พัทลุง	93
สมุทรปราการ	11	ขอนแก่น	40	ภูเก็ต	83
สมุทรสงคราม	75	ชัยภูมิ	36	ยะลา	95
สมุทรสาคร	74	นครพนม	48	ระนอง	85
สระแก้ว	27	นครราชสีมา	30	สงขลา	90
สระบุรี	19	บุรีรัมย์	31	สตูล	91
สิงห์บุรี	17	มหาสารคาม	44	สุราษฎร์ธานี	84
สุพรรณบุรี	72	มุกดาหาร	49		
อ่างทอง	15	ยโสธร	35		

ภาพที่ 4.8 รหัสจังหวัด

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559)

- เลขหลักที่ 4 ถึงหลักที่ 5 หมายถึง อำเภอ/เขต/เทศบาล/เมืองพัทยา
ยกตัวอย่าง 3 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร,นนทบุรี,ปทุมธานี

รหัสจังหวัด	ชื่อจังหวัด	รหัสอำเภอ/เขต	ชื่ออำเภอ/เขต
10	กรุงเทพมหานคร	เขตพระนคร	1001
10	กรุงเทพมหานคร	เขตดุสิต	1002
10	กรุงเทพมหานคร	เขตหนองจอก	1003
10	กรุงเทพมหานคร	เขตลาดพร้าว	1038
10	กรุงเทพมหานคร	เขตสายไหม	1042
12	นนทบุรี	เมืองนนทบุรี	1201
12	นนทบุรี	บางกรวย	1202
12	นนทบุรี	บางใหญ่	1203
12	นนทบุรี	บางบัวทอง	1204
12	นนทบุรี	ปากเกร็ด	1206
13	ปทุมธานี	เมืองปทุมธานี	1301
13	ปทุมธานี	คลองหลวง	1302
13	ปทุมธานี	ธัญบุรี	1303
13	ปทุมธานี	หนองเสือ	1304
13	ปทุมธานี	ลาดหลุมแก้ว	1305

ภาพที่ 4.9 ตัวอย่างรหัสอำเภอ

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2559)

จากองค์ประกอบบัตรประจำตัวประชาชนในส่วนที่ 2 มี 4 หลัก ได้มาจากระหัสของสำนักทะเบียนที่บุคคลมีชื่อในทะเบียนบ้านขณะที่มีการให้เลขประจำตัวสำหรับเด็กที่เกิดใหม่ หมายถึง ถิ่นที่เกิด ได้แก่ 1) เลขหลักที่ 2 ถึงหลักที่ 3 หมายถึง จังหวัด 2) เลขหลักที่ 4 ถึงหลักที่ 5 หมายถึง อำเภอ/เขต/เทศบาล/เมืองพัทยา

สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจรัฐที่ใช้ควบคุมพื้นที่ และใช้พื้นที่เป็นตัวแบ่งจำนวนพลเมือง ข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2567 จังหวัดที่มีอัตราเด็กแรกเกิดมากที่สุด

1. กรุงเทพมหานคร 4,664 คน เป็นหัวเมืองใหญ่ภาคกลาง
2. จังหวัดชลบุรี 1,756 คน เป็นหัวเมืองใหญ่ภาคตะวันออก
3. จังหวัดนครราชสีมา 1,392 คน เป็นหัวเมืองใหญ่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. จังหวัดเชียงใหม่ 1,083 คน เป็นหัวเมืองใหญ่ภาคเหนือ
5. จังหวัดอุบลราชธานี 1,013 คน เป็นหัวเมืองใหญ่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พลเมืองมากกระจุกอยู่ตามเมืองใหญ่ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ที่มีอัตราการเกิดสูงที่สุด เนื่องจากเป็นแหล่งเศรษฐกิจ มีการจ้างงาน คนต่างถิ่นจึงนิยมย้ายเข้ามาในกรุงเทพมหานครหรือหัวเมืองใหญ่ เนื่องจากมีการจ้างงานสูง สามารถเปลี่ยนงานได้ จ้างด้วยค่าจ้างสูง มีหอพักรองรับสำหรับประชากรแฝง มีสถานศึกษาชั้นนำ และมีโรงพยาบาลที่มีเครื่องมือครบถ้วน ในการรักษาโรค มีโรงเรียนให้เลือกหลากหลาย ฉะนั้นจะเห็นว่าหัวเมืองใหญ่ตามแต่ละภาคมีอัตราเด็กเกิดใหม่สูงเพราะถือเป็นหัวเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การสร้างครอบครัว

รัฐมีอำนาจในการจذبเด็กที่เกิดตามสำนักทะเบียนนั้น ๆ เพื่อตรวจนับจำนวนพลเมืองในเขตพื้นที่ของตน และจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับจำนวนพลเมืองจริงในพื้นที่และประชากรแฝง ซึ่งเกี่ยวข้องกับงบประมาณที่รัฐจัดสรรลงแต่ละพื้นที่

แต่ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปมาก การย้ายถิ่นฐานเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดจำนวนประชากรแฝงในหัวเมืองเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น นายเอ มีภูมิลำเนาบ้านเกิดที่จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่จังหวัดมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจน้อย หางานทำยาก ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจจึงทำให้นายเอเข้ามาเป็นประชากรแฝงเพื่อทำงานที่กรุงเทพมหานคร นายเอทำงานที่กรุงเทพมหานครเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี แต่ทะเบียนบ้านยังอยู่ที่กาฬสินธุ์ เมื่อมีการเลือกตั้งทำให้นายเอ ต้องกลับไปเลือกผู้แทนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งบางครั้งนายเอแทบจะไม่ได้รู้จักผู้แทนบ้านเกิดของตนเองเลย เนื่องจากทำงานอยู่ที่กรุงเทพมหานครมาเกือบ 20 ปี ส่งผลให้พลเมืองไม่สามารถเลือกตัวแทนที่เป็นตัวแทนประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง คนท้องที่ไม่รู้จักคนท้องที่จริง ๆ อาจจะทำให้ผลการเลือกตั้งไม่ได้ตรงจุดประสงค์ที่ท้องที่นั้น ๆ ต้องการแก้ไขปัญหาและเลือกผู้แทนที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ได้ พลเมืองไม่ได้เลือกตัวแทนที่ตรงกับท้องที่ที่อยู่อาศัยจริง ๆ ประชากรแฝงจำนวนไม่สามารถเลือก

ตัวแทนที่ดีในระบอบประชาธิปไตยได้ ไปเลือกตั้งเพียงเพราะต้องทำหน้าที่พลเมืองที่ดี อาจไม่รู้จักรั้วตัวแทนและนโยบายของตนแทนในเขตภูมิภาคของตนเองเลย เป็นภาพสะท้อนว่าคนอยู่ท้องที่ไม่ได้เลือก คนที่เลือกไม่ได้อยู่ในท้องที่

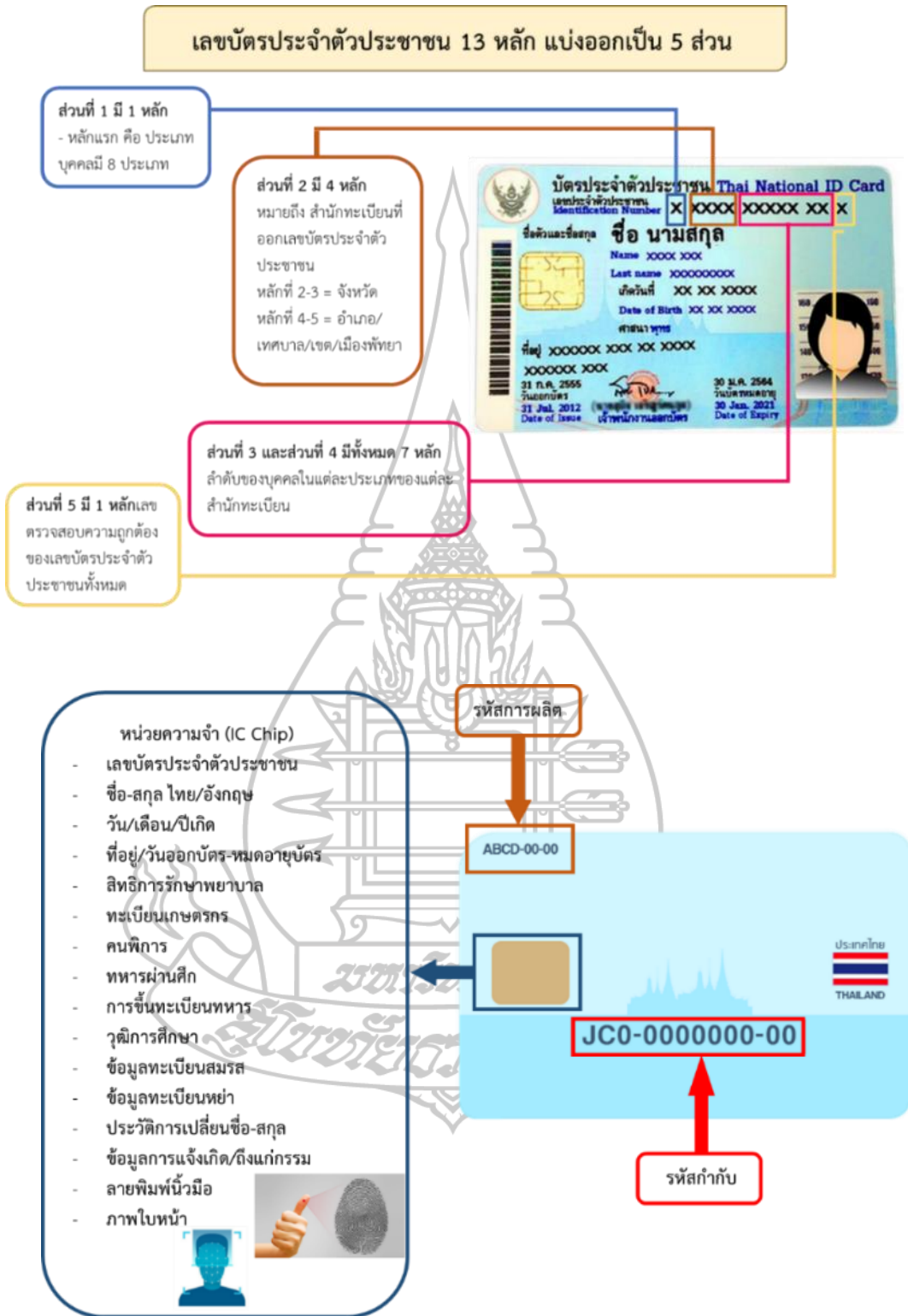
อีกทั้ง กรุงเทพมหานครก็ต้องแบกรับประชากรแฝงที่มาใช้ทรัพยากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แต่มีทะเบียนบ้านอยู่จังหวัดอื่นทำให้ไม่ได้ช่วยจ่ายภาษีเพื่อพัฒนากรุงเทพมหานคร ทั้ง ๆ ประชากรแฝงเหล่านั้นก็ใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงเทพมหานครจริง ๆ ค่าภาษีบำรุงท้องที่ ค่าขยะ แม้อยู่จริงแต่ก็ไม่สามารถบังคับจ่ายได้เนื่องจากประชากรแฝงไม่ได้มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้ไม่สามารถนับรวมเป็นคนกรุงเทพมหานคร และไม่สามารถเก็บภาษีค่าขยะกับคนต่างจังหวัดในกรุงเทพมหานครได้ แม้จะอยู่จริงในกรุงเทพมหานครก็ตาม

ส่วนที่ 3 มีและส่วนที่ 4 รวมกันมี 7 หลัก หมายถึง ลำดับของบุคคลในแต่ละประเภทของแต่ละสำนักทะเบียน โดยในช่วงแรกที่มีการจัดอันดับของพลเมืองที่อยู่ในสำมะโนครัวเดียวกันจะเรียงติดกัน พ่อแม่ลูก เรียงติดกัน พี่น้องเรียงตามลำดับ แต่ช่วงหลังเกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ รุ่นลูกหลานแม้จะเป็นพี่น้องกันก็อาจจะไม่ได้มีเลขลำดับที่ติดกันเช่นเดิม แต่การที่มีเลขไม่ติดกันไม่ได้ส่งผลในแง่ความสัมพันธ์ในครัวเรือน

ส่วนที่ 5 มี 1 หลัก หมายถึง เลขตรวจสอบความถูกต้องของเลขประจำตัวประชาชนทั้งหมด (ใช้สูตรคำนวณเฉพาะทางคอมพิวเตอร์เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเลขซ้ำกัน) รัฐบาลนายกแพทองธาร ชินวัตร พรรคเพื่อไทย ออกนโยบายช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางโครงการดิจิทัลวอลเล็ต กระทบรวมหัตไทยและกรมบัญชีกลาง จำเป็นต้องทยอยโอนเงินให้กลุ่มเปราะบางจำนวนมากอาจจะมีการผิดพลาดได้ จึงมีความจำเป็นต้องโอนเงินเรียงตามเลขท้ายบัตรประจำตัวประชาชนที่ใช้สูตรคำนวณเฉพาะทางคอมพิวเตอร์เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเลขซ้ำกัน และไม่ให้เกิดการโอนเงินซ้ำหรือมีขั้นตอนผิดพลาด จากโครงการดิจิทัล วอลเล็ต ทำให้เห็นถึงอำนาจของรัฐในการกำหนดการจ่ายเงินให้กลุ่มเปราะบาง และวิธีการโอนเงินที่ยึดเลขท้ายบัตรประจำตัวประชาชนที่ละเลข แสดงให้เห็นว่าเลขหลักท้ายสุดก็มีความสำคัญจำเป็นในการจำแนกพลเมืองและเพื่อป้องกันความผิดพลาดซ้ำซ้อนเป็นอำนาจของรัฐที่อยู่เบื้องหลังคอยกำหนดวิถีชีวิตของพลเมืองอย่างแยบยล

ภาพที่ 4.10 กำหนดวันจ่ายเงินโครงการดิจิทัลวอลเล็ต
ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2567)

ภาพที่ 4.11 ส่วนประกอบบัตรประจำตัวประชาชน

ที่มา: โดยผู้เขียน

5. การกำหนดประเภทบุคคล/การจำแนกพลเมืองในบัตรประจำตัวประชาชน

ประเภทบุคคล แบ่งออกเป็น 8 ประเภท โดยจำแนกตามเลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชน ถือเป็นอำนาจของรัฐในการนิยามและจำแนกพลเมืองผ่านเลขหลักที่หนึ่งในเลขบัตรประจำตัวประชาชน ที่รัฐเป็นผู้กำหนดผ่านเกณฑ์ของรัฐเองและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเลขได้

5.1 บุคคลประเภทที่ 1 คือ คนที่เกิดและมีสัญชาติไทย ได้แจ้งการเกิดภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด ภายใน 15 วัน นับแต่วันเกิด

พลเมืองที่ถูกรัฐจัดนับที่มีเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 1 หมายถึงพลเมืองที่เกิดหลังจุดตัดในวันที่ 31 พฤษภาคม 2527

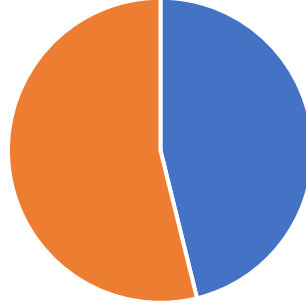
การแจ้งเกิดถือเป็นการนำเข้าสู่ข้อมูลสู่ทะเบียนราษฎรตามกฎหมาย และสูติบัตรถือเป็นเอกสารทางราชการเพื่อใช้ในการพิสูจน์ตัวบุคคล ตลอดจนการดำเนินเรื่องขอสิทธิ หรือรับสิทธิต่าง ๆ การแจ้งเกิดจึงเป็นหน้าที่ที่พึงกระทำในฐานะพลเมืองเพื่อให้บุตรที่เกิดมาได้รับการยืนยันตัวตนตามกฎหมาย และสามารถรับสิทธิต่าง ๆ ในอนาคตได้อย่างถูกต้อง โดยใช้เกณฑ์การได้สัญชาติไทย ทั้งสองหลัก ได้แก่ หลักสายโลหิต หลักดินแดน และแจ้งเกิดทันภายในเวลาที่กำหนด เพื่อให้รัฐได้ทราบถึงการเกิดของบุคคลให้รัฐรับรองตัวบุคคลและเกิดความมั่นคงด้านประชากรของรัฐ

บุคคลประเภทที่ 1 คือบุคคลที่เกิดหลังวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 เป็นประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย และเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1 ซึ่งเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1 นั้นจะมีจำนวนเพิ่มทุกวัน เนื่องจากมีเด็กเกิดใหม่เพิ่มขึ้นทุกวัน โดยมีการจดนับตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2527 จนถึงปัจจุบัน ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2567 มีจำนวนพลเมืองที่เกิด 30,309,571 คน (สามสิบล้านสามแสนเก้าพันห้าร้อยเจ็ดสิบเอ็ดคน) จำนวนพลเมืองไทยทั้งสิ้น ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2567 65,970,396 คน (หกสิบล้านเก้าแสนเจ็ดหมื่นสามร้อยเก้าสิบหกคน) คิดเป็น 46.15% ของจำนวนพลเมืองทั้งหมด สามารถอนุมานได้ว่าปัจจุบันรัฐมีจำนวนพลเมืองที่มีเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1 เกือบครึ่งประเทศ และมีแนวโน้มพลเมืองที่เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและจะในอนาคตจะมีจำนวนมากกว่าเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 3

บุคคลประเภทที่ 1 สามารถใช้สิทธิสวัสดิการได้ตามที่รัฐมิให้ทุกสิทธิ สามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ทุกที่ทั่วประเทศ ใช้สิทธิการเลือกตั้งได้ตามที่กฎหมายกำหนด

จำนวนพลเมืองไทย 65,970,396 คน

ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2567

■ ขึ้นต้นด้วยเลข 1 (46.15%) ■ ขึ้นต้นด้วยเลข 3 (53.85%)

ภาพที่ 4.12 จำนวนพลเมืองไทยที่ขึ้นต้นด้วยเลข 1,3

ที่มา: โดยผู้เขียน

ภาพที่ 4.13 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

5.2 บุคคลประเภทที่ 2 คือ คนที่เกิดและมีสัญชาติไทย ได้แจ้งการเกิดเกินกำหนดเวลา

ที่กฎหมายกำหนด เกินกว่า 15 วัน นับแต่วันเกิด

พลเมืองที่ถูกรัฐจัดนับที่มีเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 2 หมายถึงพลเมืองที่เกิดหลังจุดตัดในวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 แต่แจ้งเข้าเกินกฎหมายกำหนดทำให้ได้เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยทั้งสองหลัก ได้แก่ หลักสายโลหิต หลักดินแดน และเมื่อพลเมืองมีบุตรและแจ้งเกิดเข้าไม่เป็นไปตามขอบเขตเวลาที่กฎหมายกำหนด สะท้อนถึงความมั่นคงทางประชากร อาจจะทำให้รัฐมีการจัดบันทึกจำนวนประชากรที่คลาดเคลื่อนได้ รัฐไม่มีความมั่นใจในการออกเอกสารรับรองตัวบุคคลตามกฎหมาย

การแจ้งเกิดต้องทำภายใน 15 วัน นับแต่ตั้งวันที่เด็กเกิด หากแจ้งเกิดช้าจะมีค่าปรับเป็นเงิน 1,000 บาท บาท ถือเป็นจำนวนเงินค่าปรับที่สูง เพื่อยึดถือเป็นระเบียบกฎหมายให้พ่อแม่

ริบดำเนินการมาแจ้งเกิดลูก เพื่อให้รัฐรับทราบและจดนับจำนวนพลเมืองได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง
แม่นยำมากที่สุด และเพื่อพิสูจน์ยืนยันตัวตนของบุตรว่าเป็นของตนเองจริง ๆ

การแจ้งเกิด คือ การนำเข้าสู่ข้อมูลสู่ทะเบียนราษฎรตามกฎหมาย และสูติบัตรถือเป็น
เอกสารทางราชการชั้นแรกสุด เพื่อใช้ในการพิสูจน์ตัวบุคคล ตลอดจนอำนาจในการออกเลข
บัตรประจำตัวประชาชน เพื่อการดำเนินเรื่องขอสิทธิ หรือรับสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย และใช้เพื่อเป็น
หลักฐานในการประกอบคำร้องขอแจ้งชื่อบุตรเข้าทะเบียนบ้านต่อนายทะเบียนท้องที่

การแจ้งการเกิดเกินกำหนด ต้องให้บิดา มารดา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากบิดา
มารดา แจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่เกิดหรือสำนักทะเบียนท้องที่อื่นที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครอง
โดยชอบด้วยกฎหมายมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ตั้งแต่พ้นกำหนด 15 วัน นับแต่วันที่เกิด ผู้ใดฝ่าฝืน
มีโทษปรับไม่เกิน 1,000 โดยใช้หลักฐาน ดังนี้

1. บัตรประจำตัวประชาชนของผู้แจ้งและของบิดา มารดา เพื่อใช้ยืนยันเรื่องสัญชาติ
ในตัวบุคคลด้วยเกณฑ์การให้สัญชาติในหลักสายเลือด

2. สำเนาทะเบียนบ้าน ที่มีชื่อบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก เพื่อใช้ยืนยันเรื่อง
สัญชาติในตัวบุคคลด้วยเกณฑ์การให้สัญชาติในหลักดินแดน ว่าเด็กที่เกิดมามีภูมิลำเนาที่ไหน

3. รูปถ่ายเด็กขนาด 2 นิ้ว จำนวน 2 รูป เป็นการใช้อัตลักษณ์ทางด้านร่างกายที่มีเพียง
หนึ่งเดียวยืนยันความเป็นเจ้าของตัวบุคคล

4. หนังสือรับรองการเกิดที่ออกให้โดยโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่เด็กเกิด
เพื่อใช้ยืนยันเรื่องสัญชาติในตัวบุคคลด้วยเกณฑ์การให้สัญชาติในหลักดินแดน ว่าเด็กเกิดที่
สถานพยาบาลของรัฐโดยมีหมอสุนัขที่ทำคลอดเป็นผู้ยืนยันตัวบุคคลของเด็กอีกทางหนึ่ง

ฉะนั้นแล้ว การแจ้งเกิดจึงมีความสำคัญอย่างมาก รัฐทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะจดนับ
จำนวนพลเมืองให้เป็นปัจจุบันมากที่สุด หากแจ้งช้าเกินกำหนดรัฐมีอำนาจในการทำโทษปรับ
เป็นจำนวนเงินที่สูงเพื่อให้พลเมืองรีบดำเนินการแจ้งเกิดตามกฎหมายระเบียบที่รัฐกำหนดไว้ และการแจ้ง
เกิดช้าทำให้รัฐเกิดความสงสัยในตัวบุคคลจึงทำให้ต้องเรียกเอกสารหลักฐานจากหลายทางเพื่อมา
ยืนยันว่าเป็นบุตรของบิดามารดาจริง ไม่ได้มีการสลับตัว

บุคคลประเภทที่ 2 สามารถใช้สิทธิสวัสดิการได้ตามที่รัฐมีให้ทุกสิทธิ สามารถทำบัตร
ประจำตัวประชาชนได้ทุกที่ทั่วประเทศ ใช้สิทธิการเลือกตั้ง และสิทธิสวัสดิการอื่น ๆ ได้ตามที่
กฎหมายกำหนด

ภาพที่ 4.14 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 2

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

5.3 บุคคลประเภทที่ 3 คือ คนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านก่อนวันที่ 31 พฤษภาคม 2527

ซึ่งเป็นจุดตัดสำคัญ ของการดำเนินการให้ประชาชนที่พลเมืองทุกคนจะต้องมีเลขประจำตัวเพื่อแสดงตนว่า เป็นบุคคลประเภทใด ซึ่งการให้เลข 13 หลัก ทำให้พลเมืองที่มีเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 3 หมายถึงคนที่เกิดและมีถิ่นที่อยู่อาศัยในประเทศไทย ก่อน 31 พฤษภาคม 2527 ถูกรัฐจัดจับและให้ตัวเลขเรียบร้อยแล้ว ฉะนั้น ในวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 ประเทศไทยสามารถนับจำนวนประชากรที่ถูกต้องแม่นยำได้

บุคคลประเภทที่ 3 ปัจจุบันมีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ถือเป็นพลเมืองที่อยู่ในวัยแรงงานจนถึงวัยผู้สูงอายุ เป็นประเภทบุคคลที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย เป็นจำนวนที่มีความคงที่ ไม่มีการจดเลข 3 เพิ่มเติม แต่มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากเด็กเกิดใหม่ใช้เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1 เป็นส่วนใหญ่ ในอนาคตเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 3 จนหมดไปไม่มีเหลือในฐานข้อมูลพลเมืองของไทย และอาจจะถูกนำมาวนใช้อีกครั้งเมื่อจำนวนพลเมืองที่จัดลำดับเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 1 ถูกใช้จนหมด คาดว่าจะมีการกำหนดจุดตัดด้านเวลาอีกครั้ง เพื่อให้เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 3 กลับมาเป็นเลขของคนเกิดใหม่

บุคคลประเภทที่ 3 สามารถใช้สิทธิการเลือกตั้ง สามารถซื้อที่ดิน ทำธุรกิจ เสียภาษีตามที่กฎหมายกำหนด สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข มีสิทธิในชีวิตและร่างกาย มีสิทธิในทรัพย์สินที่ตนหามาได้ ได้รับปัจจัย 4 ที่เหมาะสม สามารถเดินทางออกนอกถิ่นที่อยู่ได้ ได้รับความเสมอภาคทางกฎหมายและไม่ถูกเลือกปฏิบัติ มีอิสระในการเลือกนับถือศาสนาโดยเฉลี่ยแล้วเป็นวัยแรงงานก่อนไปทางสูงอายุ เป็นประเภทบุคคลที่มีมากที่สุดในประเทศไทย รัฐจึงต้องออกนโยบายในสอดคล้องกับกลุ่มดังกล่าว เช่น นโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุ เพื่อนำกลุ่มผู้สูงอายุกลับเข้ามาสู่ระบบแรงงาน ถือเป็นวาระชาติที่โครงสร้างประชากรของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ เนื่องจากอัตราการเกิดน้อย เทคโนโลยีทางการแพทย์ก้าวหน้ามากขึ้น อัตราการเสียชีวิตลดลง ผู้สูงอายุมีสัดส่วนมากกว่ากลุ่มอื่นในสังคม นโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการดูแลฟื้นฟูการนำผู้สูงอายุกลับเข้าสู่ระบบแรงงานถือเป็นเรื่องที่สำคัญจำเป็น มีการเพิ่มอายุการจ้างงานจาก 60 ปี ปรับมาเป็น 65 ปี

ภาพที่ 4.15 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 3

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

5.4 บุคคลประเภทที่ 4 คือ คนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว และได้มีการย้ายเข้าในทะเบียนบ้านขณะยังไม่มีเลขประจำตัวประชาชน (ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 31 พฤษภาคม 2527)

เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 4 ระหว่างที่รัฐกำลังดำเนินการตรวจนับประชากร รัฐจึงกำหนดให้พลเมืองกลุ่มดังกล่าว

ประเภทที่ 4 คือ คนไทยและคนต่างด้าว ที่มีใบสำคัญคนต่างด้าวแต่แจ้งย้ายเข้า โดยยังไม่มีเลขประจำตัวประชาชน ในสมัยเริ่มแรก หมายความว่า คนไทยหรือคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญคนต่างด้าวที่อาจจะเป็นบุคคลประเภท 3 คือ มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเดิมอยู่แล้ว แต่ยังไม่ทันได้เลขประจำตัวก็ขอย้ายบ้านไปเขตหรืออำเภออื่น ก่อนช่วงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2527 ก็จะเป็นบุคคลประเภท 4 ทันที เช่น แดงมีชื่ออยู่ในสำนักทะเบียนเขตคลองสาน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ 2527 แดงก็ขอย้ายบ้านไปเขตดุสิต โดยที่แดงยังไม่ทันได้เลขประจำตัวจากเขตคลองสานพอแจ้งย้ายเข้าเขตดุสิต แดงก็จะกลายเป็นบุคคลประเภท 4 มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วย 4 กลายเป็น 4 1001 01245 29 9 ทันที แต่ถ้าแดงย้ายจากเขตคลองสานเดิม ไปเขตดุสิต หลังวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 แดงก็ยังเป็นบุคคลประเภท 3 อยู่ เพราะถือว่าจะได้เลขประจำตัวจากเขตคลองสานแล้วจะย้ายอย่างไรก็ไม่เปลี่ยนแปลง

การกำหนดให้บุคคลเริ่มมีเลขประจำตัว 13 หลักในทะเบียนบ้านหรือบัตรประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2527 เป็นต้นไป จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 อันเป็นวันสุดท้ายของการดำเนินการให้ประชาชนที่ไม่มีเลขประจำตัวในบัตรหรือทะเบียนบ้าน ได้มีเลขประจำตัวจนครบแล้วนั้น ก็เพราะก่อนหน้านี้ประเทศไทยยังไม่เคยมีการกำหนดเลขประจำตัวดังกล่าวมาก่อนเลย ดังนั้น ช่วงที่ว่าจึงเป็นระยะเวลาจัดระบบให้เข้าที่เข้าทาง เพราะหลังจากวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 แล้วทุกคนจะต้องมีเลขประจำตัวเพื่อสำแดงตนว่า เป็นบุคคลประเภทใด โดยดูตามเงื่อนไขในแต่ละกรณี ซึ่งมีอีก 4 ประเภท คือ ประเภทที่ 5 – 8

บุคคลประเภทที่ 4 จะมีจำนวนคนที่จมนับคงที่แน่นอน เนื่องจากรัฐจะไม่มีการจัดบันทึกครั้งใหญ่อีกแล้ว จะไม่มีการย้ายทะเบียนบ้านระหว่างที่มีการจัดบันทึกอีก ดังนั้น เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 4 มีจำนวนน้อยที่สุด และจำนวนคงที่ ไม่มีการเพิ่มขึ้น มีแต่จำนวนที่ลดลงและ

จะไม่มีบุคคลประเภทที่ 4 ในที่สุด เมื่อไม่มีบุคคลประเภท 4 อาจจะนำเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 4 มาวนใช้อีกครั้ง อาจจะทำให้กลับมาใช้ในกรณีบุคคลที่ไม่สามารถเพิ่มชื่อเข้าทะเบียนบ้านตอนแจ้งเกิด หรืออาจจะไม่มีการนำกลับมาใช้และบุคคลประเภท 4 เลื่อนหายไปในที่สุด

ภาพที่ 4.16 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 4

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

5.5 บุคคลประเภทที่ 5 คือ คนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวที่ได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อและรายการบุคคลเข้าในทะเบียนบ้าน ในกรณีตักสำรวจหรืออื่น ๆ

เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 5 เป็นพลเมืองที่รัฐเพิ่มชื่อเข้ามาในทะเบียนบ้าน ภายหลังจากดำเนินการตรวจนับประชากร รัฐจึงกำหนดให้พลเมืองกลุ่มดังกล่าวต้องขึ้นต้นด้วยเลข 5

หากเจอบุคคลประเภทที่ 5 ขอให้สันนิษฐานว่าเป็นชนกลุ่มน้อย หรือมีที่อยู่ตามทะเบียนบ้านบนเขาหรือทะเบียนบ้านอยู่จังหวัดที่ติดกับพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน เป็นคนไทย แต่ตักสำรวจ เพิ่งได้สัญชาติไทยและออกบัตรประจำตัวประชาชนรอบเก็บตกเมื่อไม่นานมานี้

เรามักจะพบบุคคลประเภทที่ 5 มีบัตรประจำตัวประชาชนที่ปรากฏที่อยู่ตามทะเบียนบ้านปรกฏตามแนวพรมแดนไทยกับ 4 ประเทศ ดังนี้

1) แนวพรมแดนประเทศเมียนมาร์ ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง

2) แนวพรมแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จังหวัดพะเยา น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี

3) แนวพรมแดนประเทศกัมพูชา จังหวัดตราด จันทบุรี สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี

4) แนวพรมแดนประเทศมาเลเซียจังหวัดสตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส

จะเห็นว่าเส้นแบ่งพรมแดนทำให้คนไทยตักสำรวจหรือคนไทยกลายเป็นคนในอำนาจอธิปไตยอื่น ตามแนวพรมแดนแต่ละแห่งจะมีชนกลุ่มน้อยที่มีปัญหาสัญชาติแฝงอยู่ตามแนวพรมแดนทั้ง 4 ประเทศ เป็นคนไทยที่ตักสำรวจ คนไทยพลัดถิ่น ความเป็นคนไทยความเป็นญาติสนิททางสายเลือด แน่นแฟ้น แต่ก็ไม่สามารถได้รับสัญชาติไทยได้เพราะอยู่นอกเส้นเขตแดนประเทศไทย

ดังนั้น บุคคลประเภทที่ 5 จะใช้วิถีชีวิตที่ยากลำบากเข้าถึงสิทธิสวัสดิการได้น้อย เนื่องจากอยู่ตามชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน บางคนพูดภาษาเผ่าภาษาถิ่นของตนเอง ที่อาจไม่ใช่ภาษาไทย ทำให้ราชการเกิดความสงสัยขอตรวจบัตรประจำตัวประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีอำนาจตรวจสอบตามที่รัฐบออำนาจไว้มักเรียกตรวจบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งบริบทตามพรมแดน การเรียกตรวจบัตรประจำตัวประชาชนอาจจะไม่เพียงพอ เนื่องจากยังมีการปลอมบัตร/สวมบัตรกันอยู่ เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐเกิดสงสัยว่าจะพบบัตรปลอม ภาพมโนทัศน์ที่คุ้นเคยเมื่อถูกตั้งคำถามว่าเป็นคนไทยหรือไม่ คือการให้ร้องเพลงชาติไทย เนื่องจากเพลงชาติไทย ถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย คนไทยทุกคนต้องร้องเพลงชาติไทยได้ แม้ว่าจะอยู่ปลายด้ามขวานทอง เขตแดนแคไหนก็ต้องร้องเพลงชาติไทยได้ทุกคน ความเป็นชาตินิยมของไทยถูกปลูกฝังและแอบแฝงไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความเป็นพลเมืองไทยอย่างแยบยล

ภาพที่ 4.17 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 5

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

5.6 บุคคลประเภทที่ 6 คือ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายในลักษณะชั่วคราว เช่น ชาวต่างชาติแต่งงานกับคนไทย และคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทย เช่น ชนกลุ่มน้อย ชาวเขา

เลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 6 ไม่เป็นพลเมืองไทย เป็นต่างด้าวที่เข้าเมืองในลักษณะชั่วคราวหรือแอบลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย มีบัตรบุคคลที่ไม่ใช่สัญชาติไทย (บัตรสีชมพู)

บุคคลประเภทที่ 6 คือ ผู้ที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และผู้ที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ในลักษณะชั่วคราว กล่าวคือ คนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทยเพราะทางการยังไม่รับรองทางกฎหมาย เช่น ชนกลุ่มน้อยตามชายแดน หรือชาวเขากลุ่มนี้ถือว่าเป็นผู้เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนบุคคลที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ชั่วคราว เช่น นักท่องเที่ยวหรือชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย แม้บางคนจะถือพาสปอร์ตประเทศของตน แต่อาจจะมีสามีหรือภริยาคนไทย จึงไปขอทำทะเบียนประวัติ เพื่อให้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านสามีหรือภริยา คนทั้งสองแบบที่ว่า ถือว่าเป็นบุคคลประเภท 6

บุคคลประเภทที่ 6 มักเข้ามาในลักษณะชั่วคราว ต้องทำวีซ่า ต้องทำ Work Permit หรือ เอกสารสำหรับยื่นคำขอรับใบอนุญาตทำงานในประเทศไทย ต้องรายงานตัวกับตามระยะเวลาที่กำหนด

บุคคลประเภทที่ 6 ไม่ใช่คนสัญชาติไทย ไม่สามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนได้จึง ไม่สามารถใช้สิทธิสวัสดิการเหมือนคนไทยได้ ไม่สามารถเลือกตั้ง ไม่สามารถใช้สิทธิประกันสุขภาพ แต่สามารถซื้อแพ็คเกจประกันสุขภาพเอกชนได้

ภาพที่ 4.18 ตัวอย่างบัตรประจำตัวคนไม่มีสัญชาติไทยเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 6

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

5.7 บุคคลประเภทที่ 7 คือ บุตรของบุคคลประเภทที่ 6 ซึ่งเกิดในประเทศไทย

บุตรที่เกิดจากบิดาหรือมารดาที่เป็นคนต่างด้าว มีบัตรบุคคลที่ไม่ใช่สัญชาติไทย (บัตรสีชมพู) สามารถพิสูจน์ได้ว่าทั้งบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว

ประเภทที่ 7 คือ บุตรของบุคคลประเภทที่ 6 ซึ่งเกิดในประเทศไทยคนกลุ่มนี้ ในทะเบียนประวัติจะมีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยเลข 7 เช่น 7 1012 2345 133

บุคคลประเภทที่ 7 แม้จะเกิดในประเทศไทยโดยหลักดินแดน แต่ไม่ใช่คนสัญชาติไทย โดยกำเนิด เนื่องจากพิสูจน์ได้ว่าบิดามารดาเป็นคนต่างด้าว จึงไม่สามารถทำบัตรประจำตัวประชาชน ได้จึงไม่สามารถใช้สิทธิสวัสดิการเหมือนคนไทยได้ ไม่สามารถเลือกตั้ง ไม่สามารถใช้สิทธิประกันสุขภาพ แต่รัฐก็ได้ได้เพิกเฉยต่อบุคคลประเภท 6 และประเภท 7 ยังคงดูแลตามหลักสิทธิมนุษยชน ให้การศึกษาจนถึงระดับสูง แม้จะไม่สามารถออกไปสำเร็จการศึกษาได้ก็ตาม ยังได้รับอาหารปัจจัยสี่ ยารักษาโรคขั้นพื้นฐาน

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นคนทุกคน ไม่ว่าจะเป็ใคร หรืออยู่ที่ไหนบนโลกใบนี้ ไม่ว่าจะคุณจะมีฐานะอะไร หรือใช้ชีวิตแบบไหนก็ตาม

สิทธิมนุษยชนไม่สามารถถูกพรากไปได้ แต่บางครั้งสิทธิมนุษยชนอาจถูกจำกัด เช่น ถ้าคุณทำผิดกฎหมาย หรือกระทำการที่อาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้ สิทธิมนุษยชน นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าความเป็นมนุษย์ เช่น ความมีศักดิ์ศรี ความยุติธรรม ความเท่าเทียม ความเคารพ และความเป็นอิสระ เพราะสิทธิมนุษยชนคือแนวคิดที่ได้รับการนิยาม และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

ภาพที่ 4.19 ตัวอย่างบัตรประจำตัวคนไม่มีสัญชาติไทยเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 7

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

5.8 บุคคลประเภทที่ 8 คือ บุคคลต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย หรือบุคคลที่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมาย ต่างด้าวที่ได้รับสัญชาติไทย

บุคคลต่างด้าวมียบัตรบุคคลที่ไม่ใช่สัญชาติไทย (บัตรสีชมพู) ได้สัญชาติไทย ตามกฎหมายได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย สามารถดำเนินการขอสัญชาติไทยได้ และเมื่อได้สัญชาติไทยแล้วจะได้เลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชนขึ้นต้นด้วย เลข 8 ไม่ถือว่าเป็นพลเมืองในรัฐไทย

ประเภทที่ 8 คือ คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย คือ ผู้ที่ได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวหรือคนที่ได้รับการแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทย และคนที่ได้รับการให้สัญชาติไทย ตั้งแต่หลังวันที่ 31 พฤษภาคม 2527 เป็นต้นไปจนปัจจุบัน คนกลุ่มนี้เลขในทะเบียนประวัติจะขึ้นด้วยเลข 8

บุคคลประเภทที่ 8 ขอสัญชาติไทยได้ เนื่องจากมีการแปลงสัญชาติเท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้ นายเซ ยอง ซอก หัวหน้าผู้ฝึกสอนทีมเทควันโดไทย (โค้ช เซ) เดินทางไปยื่นเอกสารขอทำบัตรประชาชนที่สำนักงานเขตบางกะปิ กทม. หลังจากตัดสินใจสละสัญชาติเกาหลีใต้ และขอแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 จึงได้นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ซึ่งได้รับอนุญาตและมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2565 ถือเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้ประเทศไทย สามารถนำทัพนักกีฬาเทควันโดรับเหรียญทองโอลิมปิกเกมส์เมื่อปี 2021

ภาพที่ 20 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 8

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

สามารถใช้สิทธิสวัสดิการได้ตามที่รัฐมีให้ทุกสิทธิ แต่สามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ทุกที่ทั่วประเทศ ต้องไปต่อบัตรประจำตัวประชาชนในเขตท้องที่มีทะเบียนบ้านอยู่เท่านั้น สามารถใช้สิทธิการเลือกตั้ง สามารถซื้อที่ดิน ทำธุรกิจ เสียภาษีตามที่กฎหมายกำหนด สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข มีสิทธิในชีวิตและร่างกาย มีสิทธิในทรัพย์สินที่ตนหามาได้ ได้รับปัจจัย 4 ที่เหมาะสม สามารถเดินทางออกนอกถิ่นที่อยู่ได้ ได้รับความเสมอภาคทางกฎหมาย และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ มีอิสระในการเลือกนับถือศาสนา

กล่าวโดยสรุป บุคคลทั้ง 8 ประเภทนี้ จะมีเพียงประเภทที่ 3, 4 และ 5 เท่านั้นที่จะมีบัตรประชาชนได้เลย ส่วนประเภทที่ 1 และ 2 จะมีบัตรประชาชนได้ ก็ต่อเมื่อมีอายุถึงเกณฑ์ทำบัตรประจำตัวประชาชน คืออายุ 15 ปีแต่สำหรับบุคคลประเภทที่ 6, 7 และ 8 จะมีเพียงทะเบียนประวัติและมีกระบวนการทางกฎหมายก่อนที่จะออกบัตรประชาชนให้

บุคคลประเภทที่ 1 มีจำนวนเยอะที่สุดและจะมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีอัตราเด็กเกิดขึ้นทุกวัน บุคคลประเภทที่ 2 มีจำนวนน้อยลงหรือคงที่ บุคคลประเภทที่ 3 มีจำนวนน้อยลงและไม่มีการให้เลขเพิ่ม บุคคลประเภทที่ 4 มีจำนวนน้อยลง บุคคลประเภทที่ 5 เป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ห่างไกล บุคคลประเภทที่ 6, 7 ไม่ถูกนับว่าเป็นคนไทย

บุคคลประเภทที่ 1,2,3,4,5 สามารถใช้สิทธิสวัสดิการได้และดำเนินชีวิตด้วยความปกติสุข มีเพียงบุคคลประเภทที่ 8 ที่ได้รับการแปลงสัญชาติแล้วจึงถือว่าเป็นคนไทย มีความยากในการทำบัตรประจำตัวประชาชนเพราะเป็นประเภทเดียวที่ต้องกลับไปต่อบัตรประจำตัวประชาชนตามภูมิลำเนาในทะเบียนบ้าน

บัตรประจำตัวประชาชนที่ประกอบด้วยตัวเลข 13 หลักที่กล่าวข้างต้น อันเป็นเลขประจำตัวประชาชนของแต่ละบุคคลต้องมี แม้จะมีเลขตัวที่เราต้องใช้เป็นประจำในชีวิตประจำวัน ยกเว้นใช้ในการกรอกเอกสารบางอย่าง เช่น การเปิดบัญชีธนาคาร ฯลฯ แต่เลขนี้ก็มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการแสดงตัวตน "ความเป็นคนไทยหรือคนในประเทศไทย" ที่ทำให้เราสามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทย และใช้สิทธิอย่างถูกต้องตามกฎหมายได้ ฉะนั้น บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเอกสารทางราชการที่รัฐออกให้เฉพาะบุคคลสัญชาติไทย ทุกคนต้องพกติดตัวอยู่เสมอ ประกอบด้วยภาพถ่ายหน้าตรง ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด หมู่เลือด ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน และเลข 13 หลักที่รัฐกำหนดมาให้ตั้งแต่เกิด เลขบัตรประจำตัวประชาชนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ต้องใช้เลขเดิมตลอดชีวิต เลขบัตรประชาชนจะติดตัวเราไปตลอด ทำให้รัฐสามารถตรวจสอบพลเมืองได้ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงแก่กรรม เพื่อเป็นเอกสารในการพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคลว่าเป็นคนไทย เป็นเอกสารที่หน่วยงานรัฐบาลและภาคเอกชนตลอดจนประชาชนยอมรับโดยทั่วกัน บัตรประจำตัวประชาชนจึงมีความสำคัญในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเอกสารที่ทำให้ประชาชนมีสิทธิ มีความเป็นพลเมือง นำไปสู่การใช้สิทธิการรับสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ รวมไปถึงการทำธุรกรรมทางการเงิน เป็นหลักฐานตรวจสอบป้องกัน

คนต่างด้าว เป็นหลักฐานการใช้สิทธิเลือกตั้ง ใช้ติดต่อทำพินัยกรรม ใช้แสดงในการเข้าสมัครงาน ใช้แสดงเป็นหลักฐานในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ใช้แสดงในการจดทะเบียนสมรส ใช้แสดงในการทำกรรมธรรม์ประกันชีวิต ใช้แสดงตนในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ หากเราไม่פקบัตรประจำตัวประชาชนติดตัวไว้ ให้ไม่สามารถยืนยันตัวตนบุคคลได้ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐเกิดข้อสงสัย สามารถเรียกตรวจสอบได้

บัตรประจำตัวประชาชนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนและรัฐ โดยอำนาจของรัฐในการนิยามและจำแนกความเป็นพลเมืองมีมาอย่างยาวนานสมัยรัฐจารีต เริ่มตั้งแต่การสักเลก การจดทะเบียนกำลังพลรบเพื่อใช้ยามศึกสงครามควบคู่กับการสักเลก ต่อมาในรัฐสมัยใหม่มีการกำหนดเส้นเขตแดนอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการแบ่งพลเมืองตามเขตแดน ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจการค้าทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายพลเมืองจากแดนหนึ่งไปอีกแดนหนึ่งเพื่อทำการค้าขาย ทำให้เกิดแนวคิดว่าระบุด่วนอย่างกว้าง ๆ คือ หนังสือเดินทางราษฎรเพื่อวัตถุประสงค์ว่ารัฐรับรองการเป็นพลเมืองของรัฐนี้ที่จะเดินทางไปค้าขายยังรัฐอื่น เมื่อเข้าเขตแดนของรัฐอื่นแล้วก็ยังคงสถานะเป็นพลเมืองของรัฐเดิม มิใช่เป็นพลเมืองของรัฐที่เดินทางไปค้าขาย ในยุคของความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้นำเอาเทคโนโลยีเข้าไปช่วยในการระบุด่วนมากขึ้นเพื่อให้เกิดความถูกต้องแม่นยำและป้องกันการปลอมแปลง เช่น ระบุหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน การใช้ภาพถ่าย ลายนิ้วมือ ภูกระบุในบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อจำแนกความเป็นพลเมือง บัตรประจำตัวประชาชนเปรียบเสมือนพรมแดนที่เป็นพื้นที่ที่ถูกอ่านได้โดยง่าย สามารถจำแนกพลเมืองได้ทันที และปัจจัยสำคัญด้านเวลาที่จะเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดสถานะความเป็นพลเมือง เช่น จุดตัดด้านเลขหลักที่ 13 หลัก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดประเภทบุคคล/การจำแนกพลเมืองในบัตรประจำตัวประชาชนในยุคหลังสมัยใหม่ได้ผูกโยงเลขหลักที่หนึ่งเฉพาะเลข 1,2 ,3, 4 และ 5 เท่านั้น ที่ถูกกำหนดนิยามและจัดประเภทว่าเป็นคนไทยตั้งแต่เกิด รัฐสามารถรับรองได้ตั้งแต่แรกเกิด ในส่วนของบุคคลประเภทที่ 6, 7 และ 8 จะมีเพียงทะเบียนประวัติเล่มสีเหลืองเท่านั้นจะไม่มีการออกบัตรประชาชนให้ เนื่องจากไม่ถูกนับว่าเป็นพลเมืองของรัฐ

6 บัตรประจำตัวประชาชนต่างประเทศ

6.1 ประเทศจีน

ประชาชนจีนที่อายุ 16 ปีจะถูกกำหนดให้เป็นพลเมืองและต้องพกบัตรประจำตัวประชาชนทุกคน บัตรประจำตัวนี้เป็นเอกสารทางกฎหมายที่ใช้สำหรับการจ้างงาน ใบอนุญาตถิ่นที่อยู่ ใบขับขี่ หรือหนังสือเดินทาง รวมถึงการเปิดบัญชีธนาคารหรือแม้กระทั่งการสมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาและวิทยาลัยเทคนิคด้วย

ภาพที่ 4.21 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศจีน

ที่มา: เว็บบล็อก, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.2 ประเทศไต้หวัน

บัตรประจำตัวประชาชนเป็นเอกสารภาคบังคับที่เอาไว้ใช้บอกตัวตน ซึ่งออกให้แก่บุคคลที่มีสัญชาติไต้หวันที่มีทะเบียนบ้านในไต้หวัน บัตรประจำตัวประชาชนของไต้หวันนี้ใช้สำหรับ ทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีการตรวจสอบตัวตน เช่น การเปิดบัญชีธนาคาร และการเลือกตั้ง บัตรประชาชนดังกล่าวยังสามารถใช้เพื่อเข้าสู่เงินแผ่นดินใหญ่ผ่านทางสนามบินได้นานสูงสุด 3 เดือน

ภาพที่ 4.22 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศไต้หวัน

ที่มา: เว็บบล็อก, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.3 ประเทศมาเลเซีย

ในประเทศมาเลเซีย บัตรประจำตัวประชาชนของมาเลเซียหรือในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “มิกคาคต” คือเอกสารภาคบังคับที่เอาไว้ใช้บอกตัวตนสำหรับชาวมาเลเซียที่อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป มาเลเซียเป็นประเทศแรกในโลกที่ใช้ที่มีการใช้ทั้งรูปภาพและลายนิ้วมือระบบไบโอเมตริกที่มีชิปฝังอยู่ในชั้นส่วนพลาสติก

ภาพที่ 4.23 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศมาเลเซีย

ที่มา: เว็บไซต์, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.4 ประเทศญี่ปุ่น

ชาวญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องมีบัตรประจำตัวตราบใดที่ยังอยู่ในอาณาเขตญี่ปุ่น แต่จะจำเป็นก็ต่อเมื่อต้องทำเอกสารทางการต่างๆ เช่น ใบขับขี่ บัตรประกันสังคม บัตรประกันสุขภาพ ใบประจำตัวนักเรียน หรือหนังสือเดินทาง เป็นต้น เมื่อชาวต่างชาติอยู่อาศัยระยะยาวหรือระยะกลางนั้นจำเป็นต้องพกบัตรเซริว แต่ในขณะเดียวกันหากพักระยะสั้น (มีสติ๊กเกอร์ผู้เยี่ยมชมชั่วคราวในหนังสือเดินทาง) จำเป็นต้องพกแค่หนังสือเดินทางก็เพียงพอแล้ว

ภาพที่ 4.24 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: เว็บไซต์, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.5 ประเทศพม่า

พลเมืองพม่าจำเป็นต้องได้รับบัตรลงทะเบียนแห่งชาติ (NRC) แต่ในทางกลับกัน ผู้ที่ไม่ใช่พลเมืองจะได้รับบัตรลงทะเบียนชาวต่างชาติแทน (FRC)

ภาพที่ 4.25 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศพม่า

ที่มา: เว็บบล็อก, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.6 ประเทศเวียดนาม

ในเวียดนามนั้น พลเมืองทุกคนที่อายุ 14 ปีขึ้นไปจะต้องมีบัตรประจำตัวที่รับรองโดยหน่วยงานท้องถิ่น

ภาพที่ 4.26 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศเวียดนาม

ที่มา: เว็บบล็อก, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.7 ประเทศสิงคโปร์

ในสิงคโปร์ พลเมืองทุกคนและผู้อยู่อาศัยถาวรทุกคนจะต้องลงทะเบียนเพื่อรับบัตรประจำตัวตอนอายุ 15 ปี บัตรดังกล่าวนั้นจำเป็นไม่เพียงแค่ว่าสำหรับการทำงานของรัฐเท่านั้น แต่ยังจำเป็นต่อการทำธุรกรรมในแต่ละวันที่มีทั้งการลงทะเบียนในโทรศัพท์ การขอส่วนลดในร้านค้า และรวมถึงการเข้าเว็บไซต์อินเทอร์เน็ตด้วย

ภาพที่ 4.27 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศสิงคโปร์

ที่มา: เว็บบล็อก, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.8 ประเทศบังกลาเทศ

ประเทศนี้มีการใช้การระบุตัวตนโดยใช้ระบบไบโอเมตริกมาตั้งแต่ปี 2008 ชาวบังกลาเทศทุกคนที่อายุ 18 ปีหรือมากกว่านั้นจะถูกรวมอยู่ในฐานข้อมูลไบโอเมตริกส่วนกลาง ซึ่งใช้ในการเลือกตั้ง

ภาพที่ 4.28 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศบังกลาเทศ
ที่มา: เว็บไซต์ล็อก, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

6.9 มาเก๊า

บัตรประจำตัวประชาชนมาเก๊า เป็นเอกสารระบุตัวตนแบบทางการที่ออกโดยกรมบัตรประจำตัวประชาชนสำหรับผู้อาศัยแบบไม่ถาวรและถาวร

ภาพที่ 4.29 ตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนประเทศมาเก๊า
ที่มา: เว็บไซต์ล็อก, 2567, <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

จากตัวอย่างบัตรประจำตัวประชาชนในแต่ละประเทศที่เสนอไปข้างต้น จะเห็นได้ถึงการแสดงอัตลักษณ์บุคคลที่ปรากฏในบัตรประจำตัวประชาชนที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่

1. ภาพถ่ายใบหน้า
2. ชื่อ-นามสกุล
3. เลขบัตรประจำตัวเฉพาะของแต่ละบุคคล
4. รัฐรับรองเป็นเจ้าของตัวบุคคลผ่านความเป็นพลเมืองของชนชาตินั้นๆที่ปรากฏในรูปแบบสัญชาติ/ชื่อประเทศ ที่แสดงความเป็นพลเมืองของรัฐ
5. วันเดือนปีเกิด
6. วันทำบัตรและวันหมดอายุของบัตร

7. กรณีศึกษา

7.1 กรณีศึกษาที่ 1 การแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชน/บัตรนักศึกษา ก่อนขึ้นตึกพบอาจารย์

นักศึกษาทุกคนต้องแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชน/บัตรนักศึกษาก่อนขึ้นตึกพบอาจารย์ นักศึกษาไม่ลังเลที่จะหยิบบัตรประจำตัวประชาชน/บัตรนักศึกษาที่เป็นเครื่องยืนยันตัวบุคคลให้แก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้ได้บัตร Visitor สำหรับขึ้นไปพบอาจารย์บนตึก กรณีดังกล่าวถือเป็นชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) ที่ประกอบสร้างนักศึกษา ผ่านสถาบันทางสังคมที่กล่อมเกลาดังแต่เด็กทำให้นักศึกษาไม่ตั้งคำถามหรือสงสัยในการแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชน เพราะในระดับจิตสำนึก ถูกปลูกฝัง ด้วยบรรทัดฐานที่ประชาชนไทยทุกคนต้องพกบัตรประจำตัวประชาชนติดตัวทุกที่ เมื่อเวลาไปสถานที่ราชการต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยทำหุ้มสัน และต้องแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชนทุกครั้งเมื่อมายังสถานที่ราชการ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันตัวบุคคลว่าเป็นนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์จริง และต้องการขึ้นไปพบอาจารย์ที่อยู่คณะรัฐศาสตร์ เป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจ ในการติดต่อกับราชการ เป็นอำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) ที่รัฐราชการใช้อย่างแยบยล ผ่านเทคนิคในการควบคุม

1) การสังเกตการณ์ (observation) เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รักษาความปลอดภัย ด้านล่างตึกจะสังเกตเห็นนักศึกษาที่เป็นบุคคลภายนอกเข้ามาในตึกหน่วยงานราชการ สะท้อนถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐเฝ้าดูพฤติกรรมของนักศึกษา รัฐมีอำนาจในการจับตาดูพลเมืองตลอดเวลา ทุกอนุพื้นที่สาธารณะ กล่าวได้ตั้งแต่การรับบัตรจอดรถหรือสถานที่ราชการบางแห่งแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชนพร้อมบัตรจอดรถ เมื่อนักศึกษาเป็นบุคคลภายนอกขับรถยนต์เข้ามาในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัย แม้กระทั่งการแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชนของนักศึกษาก่อนขึ้นตึก กล่าวได้ว่านักศึกษากระทำการใด ๆ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้นักศึกษายืนยันในการกระทำนั้น ๆ เสมอ

2) มาตรการวัดความเป็นปกติ (normalizing judgment) หากนักศึกษาทำตามระเบียบบรรทัดฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนดก็จะได้รับสิทธิในการขึ้นพบอาจารย์ หากนักศึกษาไม่ยอมแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชน/บัตรนักศึกษา ก่อนขึ้นตึก ก็จะไม่สามารถขึ้นตึกไปพบอาจารย์ได้ แม้ว่านักศึกษาจะแต่งกายสุภาพเรียบร้อยพูดจาไพเราะและมาด้วยจุดประสงค์อันดีก็ตาม เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐจะถือว่านักศึกษาไม่ประพฤติตนตามบรรทัดฐานทั่วไป /ระเบียบกำหนด คือ การแลกเปลี่ยนประจำตัวประชาชน

3) การตรวจสอบ (examination) หากเป็นการลิมบัตร์ครั้งแรก เจ้าหน้าที่รัฐอาจอนุญาตให้เพราะตรวจสอบแล้วว่านักศึกษาเข้ามาด้วยจุดประสงค์ที่ดี แต่หากลิมบัตร์ประจำตัวประชาชน/บัตรนักศึกษาในครั้งถัดไปอาจไม่สามารถขึ้นตึกไปพบอาจารย์ได้ โดยบางครั้งมีการส่งเสริมใจให้พกบัตรนักศึกษาในเขตมหาวิทยาลัยเพื่อรับสิทธิประโยชน์ เช่น แสดงตนว่าเป็นนักศึกษา มหาวิทยาลัยสามารถแลกซื้อสินค้าต่าง ๆ ในร้านค้าสวัสดิการลดราคา 5% เป็นต้น

ฉะนั้นแล้ว การยืนยันตัวตน/การแสดงตัวบุคคลมีอยู่ทุกหนทุกแห่งโดยที่พลเมืองไม่รู้ตัว รัฐทำหน้าที่สอดส่องพลเมืองผ่านกิจกรรมประจำวันทั่วไปโดยที่พลเมืองไม่เกิดสงสัยในการกระทำของตนเองที่ผ่านการหลอหลอมขัดเกลามาจากสถาบันทางสังคมที่ประกอบสร้างตัวตนเป็นพลเมืองในปัจจุบัน ในอนาคตหน่วยงานรัฐสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ความสะดวกและทันสมัย อาทิ นักศึกษาอาจจะยืนยันตัวตนผ่านแอปพลิเคชันไทยดี (ThaiD) ก่อนขึ้นตึกหรือยืนยันตัวตนโดยการสแกน QR Code ก่อนขึ้นตึก/หลังขึ้นตึกแล้ว เพื่อยืนยันตัวตนว่าเป็นนักศึกษาจริง

7.2 กรณีศึกษาที่ 2 การรักษาพยาบาลบัตรประชาชนใบเดียวรักษาทุกที่

เมื่อพลเมืองต้องการเข้ารับการรักษาพยาบาลจะต้องใช้บัตรประจำตัวประชาชนในการเปิดสิทธิ์ที่ห้องเวชระเบียน ห้องเวชระเบียนจะเสียบบัตรประจำตัวประชาชนเข้าเครื่องอ่านเพื่อยืนยันตัวตนผ่านระบบ สปสช. การเสียบบัตรประจำตัวประชาชนเข้าเครื่องอ่านถือเป็นการเปลี่ยนพลเมืองให้กลายเป็นวัตถุที่รัฐสามารถอ่านได้โดยง่าย สามารถระบุตัวตนได้โดยทันทีและแม่นยำเพื่อตรวจสอบและให้บุคคลนั้นใช้สิทธิ์ของตนเอง เช่น สิทธิข้าราชการ สิทธิประกันสังคม สิทธิบัตรทอง ซึ่งข้อมูลสิทธิ์ดังกล่าวจะถูกบรรจุอยู่ใน IC Chip บนบัตรประจำตัวประชาชน และต้องยื่นพร้อมใบนัด กรณีใช้สิทธิ์ไม่ตรงตามโรงพยาบาลปฐมภูมิที่ สปสช. กำหนด จำเป็นต้องมีใบส่งตัว เพื่อยืนยันกับโรงพยาบาลปลายทางว่าจะมาทำการรักษาต่อที่โรงพยาบาลดังกล่าวที่ไม่ตรงตามสิทธิ์ของตนเอง พลเมืองจะต้องเตรียมเอกสารหลายอย่างเพื่อลดขั้นตอนและทำให้พลเมืองสามารถใช้สิทธิ์การรักษาพยาบาลได้โดยง่าย โดยในเดือนมกราคม 2567 ที่ผ่านมาสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) แลงนโยบายยกระดับ 30 บาทรักษาทุกที่ด้วยบัตรประชาชนใบเดียวกรณีเจ็บป่วยทั่วไป ประสบอุบัติเหตุ มีภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉิน สามารถแสดงบัตรประชาชนเข้ารับบริการได้ที่หน่วยบริการปฐมภูมิ และหากเจ็บป่วยฉุกเฉินสามารถเข้ารับบริการได้ที่หน่วยบริการในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้ทุกแห่ง โดยไม่ต้องมีใบส่งตัว ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้พลเมืองพกบัตรประจำตัวประชาชนและแสดงบัตรประจำตัวประชาชนต่อหน่วยงานรัฐ/สถานพยาบาล เพื่อยืนยันตัวตนว่าเป็นคนไทยสามารถใช้สิทธิ์ได้ตามสิทธิที่ตนมีและเป็นการยืนยันว่าตนเข้ารับบริการจริงในช่วงเวลาดังกล่าว

สิทธิการรักษาพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วยสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำและอำนาจของรัฐในการดูแลพลเมืองที่แตกต่างกัน สิทธิข้าราชการสามารถรักษาได้ทุกโรงพยาบาลโดยไม่ต้องมีใบส่งตัวและสามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลส่วนต่างได้เกือบทั้งหมดโดยไม่ต้องสำรองจ่าย สิทธิประกันสังคมสามารถรักษาได้ที่โรงพยาบาลเอกชนในเครือที่บริษัททำสัญญาไว้ ในส่วนของสิทธิบัตรทอง (สิทธิ 30 บาท) ต้องรักษาพยาบาลในเขตพื้นที่ตาม สปสช.กำหนดเท่านั้น ซึ่งในแง่มุมดังกล่าวผูกโยงเกี่ยวกับที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน สามารถรักษาพยาบาลในเขตโรงพยาบาลในทะเบียนบ้านเท่านั้น หากประสงค์ต้องการรักษาโรงพยาบาลอื่น ต้องมีใบส่งตัวเพื่อยืนยันว่าต้องการไปรักษาพยาบาลยังโรงพยาบาลอื่นที่ไม่ใช่โรงพยาบาลตามสิทธิของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากสิทธิข้าราชการ ที่รัฐมองว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถรักษาพยาบาลที่ไหนก็ได้โดยไม่ต้องยืนยันในทางตรงกันข้ามสิทธิบัตรทอง เป็นสิทธิของพลเมือง ต้องรักษาพยาบาลตามที่รัฐ (สปสช.) กำหนดให้เท่านั้น หากต้องการไปรักษาที่อื่นต้องมีใบส่งตัวเพื่อยืนยันว่าจะไม่รักษาโรงพยาบาลต้นสิทธิของตนสะท้อนถึงรัฐราชการใช้อย่างแยบยลผ่านเทคนิคในการควบคุม ตามแนวคิดเรื่องอำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics)

1) การสังเกตการณ์ (observation) เจ้าหน้าที่ห้องเวชระเบียนเปิดสิทธิการรักษาพยาบาลไม่ว่าจะเป็นสิทธิข้าราชการ สิทธิประกันสังคม สิทธิบัตรทอง เมื่อมีสิทธิและตรงตามโรงพยาบาลที่รักษาได้ ห้องเวชระเบียนจะเปิดสิทธิให้พลเมืองทำการรักษาพยาบาลต่อไป โดยไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนเกิน หรือ มีค่าใช้จ่ายตามที่รัฐกำหนด

2) มาตรการวัดความเป็นปกติ (normalizing judgment) เจ้าหน้าที่ห้องเวชระเบียนเปิดสิทธิการรักษาพยาบาล แล้วพบว่าไม่ตรงตามสิทธิที่โรงพยาบาลรับรักษาได้ จะแจ้งพลเมืองให้ตรวจสอบสิทธิดังกล่าว เช่น ร้องขอใบส่งตัว หรือ หากรักษาไม่ตรงตามสิทธิต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล

3) การตรวจสอบ (examination) เจ้าหน้าที่ห้องเวชระเบียนตรวจสอบใบส่งตัวและทำการรับคนไข้มาเป็นคนไข้โรงพยาบาลปลายทาง สามารถใช้สิทธิได้ถูกต้องสามารถพบแพทย์เพื่อทำการรักษาต่อไป หากประสงค์รักษาพยาบาลไม่ตรงตามสิทธิแล้วพลเมืองยินดีจ่ายค่าส่วนต่างในการรักษาพยาบาล โรงพยาบาลจะขึ้นสิทธิเงินสด แล้วเปิดสิทธิให้พลเมืองทำการรักษาพยาบาลต่อไป หรือในบางครั้งบัตรประจำตัวประชาชนหมดอายุเจ้าหน้าที่เวชระเบียนจะแจ้งให้ไปทำบัตรประชาชนใบใหม่ เพราะบัตรหมดอายุจะไม่สามารถเบิกยาได้

7.3 กรณีศึกษาที่ 3 การเที่ยวสถานบันเทิง

สถานบันเทิงไม่ใช่กิจการของรัฐ แต่รัฐก็ยังสามารถกำกับควบคุมดูแลสถานบันเทิงได้ และต้องยืนยันตัวตนโดยใช้บัตรประจำตัวประชาชน/เอกสารทางราชการออกให้เท่านั้น แม้ว่าจะไม่ต้องเสียบัตรประจำตัวประชาชนเข้าเครื่องอ่านก็ตาม บัตรประจำตัวประชาชนก็สามารถแสดงอัตลักษณ์บุคคลและใช้รับรองยืนยันตัวบุคคลตามที่รัฐกำหนดได้ อำนาจรัฐที่แฝงอยู่ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้พลเมืองประพฤติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม และพลเมืองไม่ลังเลที่จะแสดงบัตรประจำตัวประชาชนให้การคัดดูก่อนเข้าสถานบันเทิง ตามแนวคิดเรื่องอำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) ที่รัฐราชการใช้อย่างแยบยลผ่านเทคนิคในการควบคุมวินัย

1) การสังเกตการณ์ (observation) การคัดหน้าสถานบันเทิงจะเรียกตรวจบัตรประจำตัวประชาชนทุกครั้ง พร้อมทั้งดูภาพใบหน้าและอายุว่าถึงเกณฑ์ที่จะสามารถเข้าสถานบันเทิงได้หรือไม่

2) มาตรการวัดความเป็นปกติ (normalizing judgment) เมื่อการคัดหน้าสถานบันเทิงพบว่าพลเมืองเข้าเกณฑ์สามารถเที่ยวได้จึงปล่อยให้เข้าสถานบันเทิง แต่หากพบว่าพลเมืองอายุไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด หรือมีภาพใบหน้าบนบัตรประจำตัวประชาชนไม่ตรงกับตัวจริง การคัดก็มีสิทธิปฏิเสธการเข้าสถานบันเทิงได้

3) การตรวจสอบ (examination) ตำรวจประจำท้องที่มีสิทธิเข้าไปตรวจสอบสถานบันเทิงหากพบมีเยาวชนยังไม่ถึงเกณฑ์เข้าสถานบันเทิงจะดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย ทั้งกับสถานบันเทิงและกับบิดามารดาของเยาวชนที่ปล่อยปละละเลยการดูแลบุตรหลานของตน เพื่อจัดระเบียบสังคมให้มีความปกติและเป็นไปตามบรรทัดฐานที่กำหนด

7.4 กรณีศึกษาที่ 4 การจดทะเบียนสมรส

คู่สมรสและพยานต้องเตรียมเอกสารที่สำคัญ คือ บัตรประจำตัวประชาชนเพื่อยืนยันตัวตนต่อหน้าเจ้าหน้าที่รัฐพร้อมทั้งลงลายมือชื่อบนทะเบียนสมรสทั้งคู่สมรสและพยาน โดยที่พลเมืองเต็มใจที่จะแสดงตัวตนและยืนยันตนเองโดยใช้บัตรประจำตัวประชาชน โดยที่ไม่รู้สึกว่าจะต้องตั้งคำถามกับการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ เอกสารที่ใช้ในการจดทะเบียนสมรส คือ บัตรประจำตัวประชาชน เพื่อยืนยันตัวตนว่าต้องการจะจดทะเบียนกับคู่สมรส ซึ่งมีผลตามกฎหมาย

7.5 กรณีศึกษาที่ 5 การทำธุรกรรมทางการเงิน

เมื่อพลเมืองต้องการเปิดบัญชีใหม่/ฝาก/ถอน หรือดำเนินธุรกรรมทางการเงิน เจ้าหน้าที่ธนาคารขอเรียกเอกสารที่ทางราชการออกให้ นั่นคือบัตรประจำตัวประชาชนเสมอและในแอปพลิเคชันธนาคารจะมีการใส่เลขรหัสเพื่อป้องกันความปลอดภัย อีกทั้งยังมีการสแกนใบหน้า ที่ประมวลผลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ในการจะทำธุรกรรมบางอย่าง หากประมวลผลแล้วใบหน้า

ไม่ตรงตามผลในฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรบนบัตรประจำตัวประชาชน ก็ไม่สามารถทำธุรกรรมต่อได้ ทำให้พลเมืองกลุ่มที่ไปทำศัลยกรรมใบหน้าที่ส่งผลให้ใบหน้าเปลี่ยนไปจากเดิมต้องไปยืนยันตัวตนที่ธนาคาร อีกทั้งยังมีการลงลายมือชื่อตอนเปิดสมุดบัญชีธนาคารอีกด้วย เมื่อเวลาพลเมืองเขียนใบถอน เจ้าหน้าที่ธนาคารจะเปรียบเทียบลายมือในใบถอนกับในสมุดธนาคาร หากตรงกันจึงสามารถดำเนินการถอนได้ ในปัจจุบันมีการเปิดบัญชีออนไลน์ทำให้ต้องมีการยืนยันตัวตนผ่านบัตรประจำตัวประชาชนและแสกนใบหน้าอย่างเข้มงวด เพื่อไม่ให้เกิดการรับจ้างเปิดบัญชีม้า ธนาคารรณรงค์อยู่เสมอว่าพลเมืองคนใดรับจ้างบัญชีม้ามีความผิดตามกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 300,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ก็เพื่อให้รัฐสามารถตรวจสอบและจับตาดูพลเมืองได้เสมอ การรับจ้างเปิดบัญชีม้าถือเป็นการลดทอนอำนาจรัฐ ทำให้รัฐไม่สามารถควบคุมกำกับตรวจตาพลเมืองได้

7.6 กรณีศึกษาที่ 6 บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ/เงินดิจิทัล

เมื่อพลเมืองต้องการการรับสิทธิสวัสดิการจากรัฐบาลก็ต้องการยืนยันตัวตนโดยใช้การแสดงตนกับบัตรประจำตัวประชาชน ในส่วนของเงินดิจิทัลมีขั้นตอนลงทะเบียนเงินดิจิทัลบนแอปพลิเคชันทางรัฐ ประกอบด้วยขั้นตอนในการยืนยันตัวตน ได้แก่ การแสกนบัตรประจำตัวประชาชน และการแสกนใบหน้าเพื่อยืนยันอัตลักษณ์บุคคล และการจะได้รับสวัสดิการจากรัฐจะเชื่อมโยงกับบัญชีเงินฝากต้องไม่เกิน 500,000 บาท ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาปีล่าสุดต้องไม่เกิน 840,000 บาท หรือมีเงินเดือนไม่เกิน 70,000 บาท เมื่อพลเมืองลงทะเบียนรับเงินดิจิทัลก็จะทำให้อำนาจรัฐทำงาน รัฐจะได้ข้อมูลจากพลเมือง ได้แก่ ข้อมูลทางการเงิน ข้อมูลด้านภาษี และการใช้จ่ายเงินดิจิทัล ทำให้อำนาจรัฐสามารถจัดกลุ่มจำแนกพลเมืองได้ ฉะนั้น พลเมืองที่รับเงินดิจิทัลได้ก็ต้องเป็นพลเมืองอายุ 16 ปีบริบูรณ์ เป็นชนชั้นกลางถึงชนชั้นล่าง และต้องมีทะเบียนบ้านที่แน่นอน หากพลเมืองที่ไม่มีทะเบียนบ้าน ถูกจำหน่ายทะเบียนบ้านกลาง รัฐก็สามารถคาดการณ์ได้ว่าเป็นคนไร้บ้าน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ทำให้ตกหล่นจากสวัสดิการดังกล่าวแม้จะเป็นคนสัญชาติไทย มีเลขบัตรประจำตัวประชาชน หรือเคยมีบัตรประจำตัวประชาชนก็ตาม

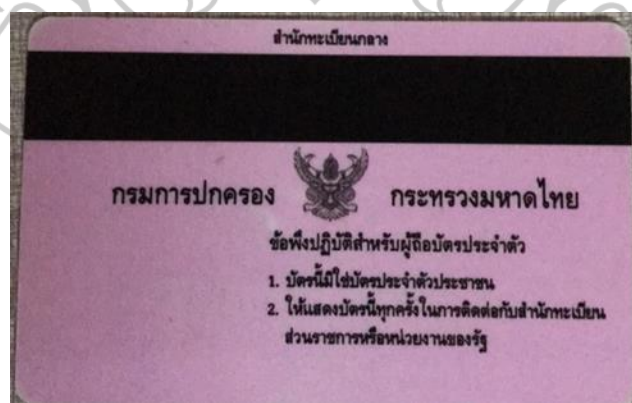
8. คนชายขอบ (คนไทยในเกาะกง)

ไทยเกาะกงเป็นชื่อเรียกคนไทยกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเกาะกงของประเทศกัมพูชา คนไทยกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในเกาะกงมานานแล้ว อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่แห่งนี้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสมัยที่พื้นที่แห่งนี้ยังเป็นจังหวัดปัจจันตคีรีเขตร ขึ้นต่อประเทศสยาม แต่ต่อมาอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ชาวไทยในปัจจันตคีรีเขตรได้อพยพไปที่เกาะกูด และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เนื่องจากไม่ต้องการอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส คนไทยเกาะกงในปัจจุบันอาศัยอยู่ร่วมกับคนเขมรที่อพยพมาจากจังหวัดอื่น คนไทยเกาะกงถูกกำหนดให้มีสัญชาติเขมรอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แม้ในอดีตชาวไทยเกาะกงจะถูกจำกัดสิทธิ์ทางภาษาวัฒนธรรม และประเพณีก็ตาม แต่ก็ยังรักษาประเพณี อัตลักษณ์ทางภาษา

เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 หลังจากโค่นล้มเขมรแดงได้สำเร็จ รัฐบาลใหม่กัมพูชาที่กรุงพนมเปญ ได้ประกาศรับรองคนไทยจังหวัดเกาะกง เป็นชนชาติส่วนน้อยในกัมพูชา เป็นประชาชนกัมพูชาโดยชอบธรรมทางนิตินัย มีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกับประชาชนกัมพูชา คนไทยทุกคนที่มีบทบาทสำคัญในการกอบกู้อิสรภาพ ในพื้นที่เขตเกาะกงมาตั้งแต่เริ่มต้น ได้รับการยกย่อง ได้เป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูง ทั้งที่กรุงพนมเปญและในส่วนการปกครองท้องถิ่น ทำให้คนไทยเกาะกงมีความภาคภูมิใจ บรรพบุรุษของไทยเกาะกงผ่านการต่อสู้มาอย่างโชกโชน ต้องเสียสละเลือดเนื้อและชีวิตจำนวนมากนับตั้งแต่จังหวัดปัจจันตคีรีเขตรต้องตกไปเป็นของฝรั่งเศสและกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2447 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นยุคนักล่าอาณานิคมฝรั่งเศส รัฐบาลสีหนุ รัฐบาลเขมรแดง อาจถือได้ว่า วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 เป็นวันที่คนไทยเกาะกงยุติการต่อสู้ทุกรูปแบบ

ถือเป็นคนสัญชาติไทยที่ตกสำรวจทางทะเบียนราษฎร แต่ถูกแบ่งแยกกว่าไม่ใช่คนสัญชาติเนื่องจากการกำหนดเส้นแบ่งเขตแดน ทำให้คนไทยที่อยู่แต่ตั้งเดิมตกไปอยู่ในอาณาเขตของบุคคลอื่น หากต้องการสัญชาติไทยต้องตรวจ DNA เพื่อยืนยันความใกล้ชิดว่าเป็นคนสัญชาติไทย แต่ความเป็นจริงโดยแท้แล้วเป็นคนสัญชาติไทย ประเทศไทยควรรับรองตัวบุคคลให้แต่รัฐไม่ทำให้คนไทยต้องตกอยู่ในบังคับของรัฐอื่น รัฐเลือกที่จะเพิกเฉยต่อคนไทยนอกอาณาเขต

คนชายขอบอีกพวกหนึ่งคือบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร ถือเป็นคนไร้สัญชาติ แต่ไม่ไร้รัฐ รัฐจงดนับ จำแนก พลเมืองที่อยู่ในรัฐทุกกลุ่ม เพื่อให้ทราบจำนวนพลเมืองที่อยู่ในรัฐอย่างแท้จริง บางกลุ่มสามารถเดินทางออกจากพื้นที่ได้ บางกลุ่มก็ไม่สามารถเดินทางออกนอกพื้นที่ได้ และรัฐเลือกที่จะกำหนดเลข 0 ขึ้นมาเพื่อจูงใจนับคนกลุ่มนี้แยกจากพลเมืองของรัฐ และแยกจากคนต่างด้าว เป็นคนไม่ทราบที่มาที่ไป อยู่ตรงกลางระหว่างบุคคลที่เป็นพลเมืองละมิใช่พลเมือง

ภาพที่ 4.30 ตัวอย่างบัตรบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียน

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้เขียน

กลุ่ม 0-89 เดินทางในเขตพื้นที่ตามจังหวัดที่อยู่ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต

กลุ่ม 0-00 ไม่สามารถเดินทางออกนอกอำเภอได้ ต้องขออนุญาตก่อน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาความรู้และวิธีการในการจำแนกพลเมืองของรัฐผ่านเลขบัตรประจำตัวประชาชน

จะเห็นได้ว่างานศึกษาพลเมืองของรัฐนั้นมีจำนวนน้อยมาก ๆ เมื่อเทียบกับงานศึกษาความไม่เป็นพลเมือง หรือที่รัฐ เรียกว่าต่างด้าว แสดงให้เห็นถึงจำนวนชิ้นงานที่มากมายที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อพยายามกำหนดนิยาม ความไม่เป็นพลเมืองที่รัฐต้องการควบคุมและปกครอง

ในอดีตพลเมืองสยามหรือคนใต้บังคับสยาม อาจไม่ใช่พลเมืองสยามอย่างแท้จริง อาจเป็นสัญชาติอื่นที่มาอพยพหรือค้าขายในสยาม แล้วกลายเป็นคนในบังคับสยามในที่สุด การเป็นคนในบังคับสยามเป็นรูปแบบหนึ่งในการจำแนกพลเมือง ครอบคลุมไปถึงบทบาทของรัฐในการดูแลพลเมือง

ต่อมาในยุคของการสักเลก สามารถแบ่งได้เป็นสักเลกคนไทย เพื่อแบ่งชนชั้นและสักเลกเขลยเพื่อแบ่งความเป็นพลเมืองต่างด้าว ใสในชุดความคิดที่ว่าร่างกายภายใต้บังคับการเป็นไพร่ เป็นทาส ที่รัฐสักเลกเพื่อคอยสอดส่องดูแลประชาชน เพื่อจัดชุดความคิดเป็นไพร่ต้องมีหน้าที่ต่อมูลนายเป็นทาสต้องมีหน้าที่ต่อมูลนาย เป็นต่างด้าวสักเลกเขลยมีหน้าที่ต่อรัฐสยาม เมื่อต่างด้าวเข้ามาจำนวนมาก ความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความแตกต่างด้านสัญชาติทำให้เกิดการทะเลาะแย่งชิงทรัพยากร ก่อคอมมิวนิสต์ในที่สุด ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงปลุกฝังความเป็นไทยให้แก่พลเมืองไทยทุกคน สร้างมาตรฐานความเป็นไทย ให้คนต่างถิ่นเกิดความรักชาติไทย และได้เริ่มต้นการใช้บัตรประจำตัวประชาชนในยุคแรก

บัตรประจำตัวประชาชนคืออำนาจรัฐ เป็นแนวคิดของรัฐสมัยใหม่ในการสอดส่องดูแลประชาชน เป็นเครื่องมือของรัฐในการปกครองคนเมือง เพื่อให้พลเมืองได้ดำเนินการตามเป้าหมายของรัฐ เช่น เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง เช่น การจ่ายภาษีอากร การบริโภค บัตรประจำตัวประชาชนเป็นกระบวนการสร้างจากรัฐที่มีอำนาจในการนิยามและจำแนกพลเมือง ที่ถูกรัฐรับรองอย่างเป็นทางการ ใช้เพื่อพิสูจน์ตัวตน พิสูจน์ความเป็นพลเมือง

ที่ผูกติดมากับกฎหมายของรัฐนั้น ๆ บัตรประจำตัวประชาชนไทยเป็นวัตถุที่ถูกควบคุมโดยรัฐและมีเครื่องหมาย ในการระบุตัวตนของพลเมือง สะท้อนอำนาจของการกวดบังคับของรัฐ และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบควบคุมของราชการที่มีความซับซ้อน สามารถควบคุมได้ในระดับชีวิตประจำวัน เป็นอำนาจของรัฐที่เข้มงวดมากกว่าอำนาจในสถาบันอื่น ๆ ของรัฐ อำนาจที่สามารถลดทอนพลเมืองให้แปลงเป็นวัตถุที่สามารถถูกอ่านได้เพียงใบเดียว ที่สามารถนิยามบุคคล จำแนกพลเมือง ตรวจสอบการเคลื่อนย้ายบุคคล เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้รัฐสามารถควบคุมได้ง่าย รวดเร็วกว่ากว้างขวาง ในรัฐสมัยใหม่บัตรประจำตัวประชาชนมีการกำหนดตัวเลขที่ไม่เหมือนกันและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีการระบุหน้าตา รูปร่าง ลายพิมพ์นิ้วมือ ด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์ร่างกายเดียว ร่างกายจึงเป็นเครื่องระบุตัวตนที่ดีที่สุด

รัฐราชการที่ส่งผ่านอำนาจรัฐผ่านเอกสารทางราชการลงสู่มือพลเมืองผ่านบัตรประจำตัวประชาชน การปกครองโดยใช้เอกสารเป็นหัวใจสำคัญในการปกครองและควบคุมคน ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของบัตรประจำตัวประชาชนสะท้อนนิยามความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลา และการจำแนกพลเมืองผ่านเส้นแบ่งความเป็นพลเมือง การที่รัฐนิยามพลเมืองของตนเองว่าเป็นคนใดบ้างคับสยาม หรือคนนอก ความสัมพันธ์ของรัฐที่นิยามพลเมืองเปลี่ยนไปมา แสดงให้เห็นถึงความวิตกกังวลของรัฐผ่านจำนวนและชนิดของเอกสารที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อกำหนดและระบุสถานะของพลเมืองที่รัฐต้องการควบคุม

1.2 เพื่อศึกษาผลกระทบด้านสิทธิพลเมืองในการที่รัฐให้เลขหลักที่หนึ่งในบัตรประจำตัวประชาชนแตกต่างกัน

ในปัจจุบัน รัฐมีอำนาจในการวางบรรทัดฐาน จัดระเบียบสังคม เพื่อให้เกิดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน พลเมืองของรัฐ มีความแตกต่างหลากหลายกันไป รัฐมีความจำเป็นต้องจำแนกพลเมืองออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อให้สามารถตรวจตราจับตาดูได้โดยง่าย โดยการจำแนกพลเมืองผ่านเลขหลักที่หนึ่งที่ปรากฏในบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งพลเมืองไทยจะมีเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 1,2,3,4,5, เท่านั้น จะทำให้เกิดสิทธิและความเป็นพลเมืองที่ตามมาด้วยหน้าที่พลเมืองและสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ไม่มีเลขไหนได้น้อยกว่ากัน ทุกเลขได้เท่ากัน รัฐจำแนกคนได้ปกครองผ่านระบบเลขหลักที่หนึ่งบนบัตรประจำตัวประชาชน เมื่อมีเลขหลักที่หนึ่งแตกต่างกันส่งผลกระทบต่อสิทธิพลเมือง โดยเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วยเลข 1,2,3,4,5 เป็นพลเมืองไทยมีสิทธิสวัสดิการตามที่รัฐกำหนด มีสิทธิได้รับการศึกษา ได้รับบริการสาธารณสุข มีสิทธิในการเลือกตั้งและมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิในการจัดการทรัพยากรในชุมชน มีสิทธิในการประกอบอาชีพ มีสิทธิในชีวิตและร่างกาย มีสิทธิในการเลือกนับถือศาสนา ได้รับสวัสดิการตามที่รัฐกำหนด เช่น รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เงินช่อมบ้านคนพิการ เป็นต้น

หากขึ้นต้นด้วยเลข 6,7,8 คือคนต่างด้าว ได้บัตรประจำตัวผู้ไม่มีสัญชาติไทย (ไร้สัญชาติไม่ไร้รัฐ) กลุ่มนี้จะไม่เกิดสิทธิความเป็นพลเมืองเพราะไม่ใช่คนไทย ไม่สามารถออกบัตรประจำตัวประชาชนไทยได้ ไม่ได้รับการศึกษา ไม่ได้รับบริการสาธารณสุข หากต้องการรักษาพยาบาล ต้องซื้อประกันสุขภาพเพิ่มเติม ไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง และไม่ได้รับสวัสดิการอื่น ยกเว้นเลขหลักที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย 8 ที่ทำการแปลงสัญชาติแล้วเท่านั้น ถึงจะสามารถมีบัตรประจำตัวประชาชนและสามารถใช้สิทธิได้เท่ากับพลเมืองไทยทุกประการ

2. อภิปรายผลการศึกษา

บัตรประจำตัวประชาชนไทยในฐานะวัตถุแห่งการควบคุมของรัฐไทยและเครื่องหมายระบุตัวตนของพลเมือง ที่เกิดจากพัฒนาการการรับรองสถานะบุคคลตั้งแต่รัฐจารีตที่มีการสักเลกและการใช้หนังสือเดินทางราษฎรในยุครอยต่อระหว่างรัฐจารีตกับรัฐสมัยใหม่ จนมาในรัฐสมัยใหม่คือการใช้บัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งเป็นความรู้ของรัฐเกี่ยวกับการจัดการคนโดยใช้อำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) โดยความรู้เรื่องการควบคุมคนของรัฐมีพื้นฐานจากการที่รัฐไม่ไว้วางใจพลเมืองหวาดระแวงพลเมืองของตนเอง รัฐต้องคอยตรวจสอบพลเมืองอยู่เสมอ ไม่เอื้อต่อการปลดปล่อยพลเมืองให้กลายเป็นพลเมืองโลก ซึ่งการสอดส่องข้อมูลของพลเมืองไม่ได้มีเพียงแต่รัฐเท่านั้นที่สามารถกระทำได้ ในความเป็นจริงบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่อาจจะเป็นผู้ที่มีข้อมูลและครอบครองข้อมูลส่วนบุคคลมากกว่าหน่วยงานของรัฐ และบริษัทเอกชนจะไม่ถูกจำกัดอำนาจภายใต้รัฐใดรัฐหนึ่ง เรียกว่า ทุนนิยมสอดแนม คือ พฤติกรรมของบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ที่แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากพฤติกรรมส่วนเกินของผู้บริโภค จากจำนวนการพิมพ์ค้นหา การระบุพิกัด การใช้เสียง การใช้ภาพถ่าย (อัลกอริทึม) บริษัทเอกชนได้รับข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคของพลเมือง ประมวลผลและคาดการณ์ล่วงหน้ามาเป็นพฤติกรรมการบริโภคในอนาคต และเมื่อบริษัทเอกชนเข้าถึงพฤติกรรมการบริโภคล่วงหน้าของพลเมือง เจ้าของสินค้าสามารถสร้างโฆษณาแบบการบริโภค จนประสบความสำเร็จ เจ้าของสินค้าจะรู้ความต้องการของผู้บริโภค มากกว่าที่ผู้บริโภครู้ความต้องการของตนเสียอีก ซึ่งมีการตั้งข้อสังเกตต่อมาตรฐานทางจริยธรรมว่าบริษัทเอกชนแสวงหาประโยชน์จากความสามารถในการคาดการณ์พฤติกรรมบริโภคอย่างไม่เหมาะสม จึงมีการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่าบริษัทเอกชนเข้าถึงข้อมูลของพลเมืองมากกว่ารัฐ และเข้าถึงได้จำนวนมากเป็นข้อมูลในเชิงลึกที่คาดการณ์พฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งไม่ปลอดภัยต่อการถูกเอาเปรียบ การสอดแนมของบริษัทเอกชนสามารถทำได้โดยไม่สนใจว่าพลเมืองอยู่ในรัฐใด ขอเพียงพลเมืองมีโทรศัพท์มือถือ ที่มีเทคโนโลยีที่มีเทคโนโลยี สามารถคาดการณ์

พฤติกรรมกรบิโรคได้ ก็สามารภโฆษณาขายสินค้ำและบิโรคที่ตรงตามความต้องการของพลเมืองได้ทันที ซึ่งอำนาจของรัฐไม่เคยเข้าไปสอดส่องและโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมกรบิโรคของพลเมือง ข้อมูลของพลเมืองถูกบริษัทเอกชนเอาไรด์เอาเปรียบแสวงหาช่องทางทำกำไรโดยไม่เป็นธรรม เป็นอำนาจแอบแฝงที่มาพร้อมเทคโนโลยีที่สะดวกสบายโดยที่พลเมืองไม่คิดระแวง ระวังภัย บริษัทเอกชนมีแต่ส่วนได้แทบไม่มีส่วนเสียเลย พลเมืองมีแต่เสียเปรียบซึ่งแตกต่างจากบัตรประจำตัวประชาชนที่พลเมืองมีบัตรประจำตัวประชาชนเท่ากับการสิทธิในการต่อรองกับรัฐ การเข้าถึงบริการของรัฐ

บัตรประจำตัวประชาชนในฐานะวัตถุเอกสารทางราชการ มีอำนาจรัฐที่ซ่อนเร้นภายในเป็นระบบการปกครองแบบใหม่ คือ อำนาจชีวรัฐศาสตร์ (Bio-politics) ที่สร้างระบบการปกครองของพลเมืองที่ต่างไปจากรัฐสมัยใหม่ ที่มีอำนาจในการตรวจตรา (Surveillance) อำนาจความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่รัฐในฐานะตัวแทนรัฐราชการในการตรวจตราควบคุมพลเมือง ในระดับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นอำนาจที่มีรายละเอียดอันซับซ้อนมีความเข้มงวดมากกว่าสถาบันรัฐ และยังเป็นอำนาจที่ลดทอนอัตลักษณ์ปัจเจกบุคคลลงเหลือเพียงแผ่นกระดาษใบเดียว ที่รัฐลดทอนความจริงทางสังคมให้กลายเป็นสิ่งที่อ่านออกได้ง่าย เพื่อเป้าหมายในการควบคุมพลเมือง บัตรประจำตัวประชาชนในฐานะเครื่องมือที่แสดงถึงอำนาจรัฐที่สามารถแทรกแซงเข้ามาบังคับควบคุมถึงภายในร่างกายมนุษย์ได้อย่างแยบยลร่างกายถูกสร้างและหล่อหลอมมาด้วยเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม

ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก การทำศัลยกรรมคเป็นที่ถูกยอมรับเป็นวงกว้างและแพร่หลาย ศัลยกรรมแปลงเพศสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้การระบุตัวตนในร่างกายที่เดิมมีฐานคิดความมนุษย์มีร่างกายเดียวใช้ร่างกายเป็นตัวระบุนั้นก็ได้ถูกให้ความสำคัญลดน้อยลง การที่พลเมืองทำศัลยกรรมหรือการศัลยกรรมแปลงเพศทำให้เกิดความยากในการระบุตัวตนในปัจจุบัน เมื่อพลเมืองไปแปลงเพศหรือมีใบหน้าที่แตกต่างกันไปจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรที่มีอยู่เดิม จำเป็นต้องใช้บิดามารดาหรือเครือญาติมายืนยันต่อหน้าเจ้าหน้าที่ทะเบียนและบัตรเพื่อยืนยันตัวตนว่าเป็นบุคคลเดียวกันจริง เพื่อยืนยันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงเชิงประชากรที่เกี่ยวกับด้านเพศ โดยเฉพาะเอกสารของรัฐไทยก็ยังคงกำหนดให้ใช้ค้ำนำหน้านามซึ่งถือตามเพศกำเนิด ได้แก่ เด็กชาย เด็กหญิง นาย นางสาว และนาง แม้ปัจจุบันการศัลยกรรมเป็นเพศหญิงแต่ในความเป็นจริงแล้วเพศกำเนิดเป็นผู้ชาย

แนวทางการยืนยันตัวตนในอนาคตก็จะมีคามยากมากขึ้น เนื่องจากมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงค้ำนำหน้า ตามร่างพระราชบัญญัติการรับรองเพศ ค้ำนำหน้านาม และการคุ้มครองบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ พ.ศ. แม้สภาจะไม่รับร่างในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2567 ก็ตามแต่ในอนาคตประเทศไทยมีการยอมรับเพศทางเลือกมากขึ้น มีความสิ้นไหลทางเพศ

มีการแสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิด และการยืนยันตัวตนเต็มไปด้วยความยากลำบาก ผู้ศึกษาคิดว่าในอนาคตจะเห็นการเปลี่ยนแปลงคำนำหน้าให้ตรงกับเพศวิถีของตน

อีกทั้งการเดินทางข้ามเส้นเขตแดนเป็นไปด้วยความสะดวกง่ายดายในอนาคตความเป็นพลเมืองที่ไม่หยุดนิ่ง จะทำให้คนกลายเป็นพลเมืองโลก พลเมืองไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องกับเอกสารของรัฐ ในทางกลับกันพลเมืองเพียงแค่อต้องการสร้างอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายและใช้ชีวิตนอกรั้วของรัฐบาล เอกสารจึงเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของอัตลักษณ์พลเมืองของรัฐที่อยู่ในวงจรของพลเมืองโลกในขณะนี้

ในยุคดิจิทัลพลเมืองจะถูกกำหนดนิยามและสร้างมาตรฐานจากรัฐมหาอำนาจ โดยพลเมืองไม่ถูกยึดโยงกำหนดนิยามผ่านรัฐใดรัฐหนึ่ง พลเมืองทุกคนจะถูกนิยามเป็นพลเมืองโลกไร้เส้นเขตแดน ความเป็นไปได้ในการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนและรัฐผ่านแนวคิดเรื่องพลเมืองและสัญชาติใหม่ ยุคดิจิทัลที่กระบวนการเคลื่อนย้ายของทั้งผู้คน ทุน วัฒนธรรม และสินค้าเคลื่อนตัดข้ามผ่านพรมแดนรัฐชาติอย่างรวดเร็ว ทั้งการเคลื่อนย้ายเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจการเดินทางท่องเที่ยว และการลี้ภัย การเคลื่อนย้ายของพลเมืองจำนวนมากนำไปสู่การนิยามความเป็นพลเมืองของตนเอง ได้ทำลายความเป็นรัฐชาติที่ยึดหลักดินแดนลง โดยแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นพลเมืองในยุคใหม่ได้อธิบายความเป็นพลเมืองข้ามพ้นไปจากรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐที่เชื่อมโยงอยู่กับสถานะทางกฎหมายเท่านั้น แต่ขยายไปสู่การเรียกร้องการยอมรับทั้งในทางการเมือง สังคม และการกระจายความมั่งคั่งในทางเศรษฐกิจด้วย ความเป็นพลเมืองจึงประกอบด้วยทั้งสถานภาพที่อาศัยอยู่ในเขตแดนนั้น ที่ไม่ใช่ถิ่นกำเนิด ไม่ได้รับรองตามกฎหมายจากรัฐ และความรู้สึกร่วมที่รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตัวเองอยู่ ดังนั้นความเป็นพลเมืองจึงก่อรูปขึ้นได้เสมอแม้ว่าจะอยู่ในฐานะพลเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือในฐานะต่างด้าวของรัฐนั้นก็ตาม

สะท้อนให้เห็นถึงคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในรัฐไทยอาจรู้สึกว่าเป็นพลเมืองไทย แม้ไม่มีสถานะทางกฎหมายรับรอง นำไปสู่การทำลายต่อการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐแบบเดิมที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ผ่านระบบกฎหมายเพียงอย่างเดียว นำไปสู่การสร้างตัวแบบความเป็นพลเมืองในรูปแบบอื่น ๆ เช่น แนวคิดพลเมืองทางวัฒนธรรม (cultural citizen) แนวคิดเรื่องพลเมืองที่ยืดหยุ่น (flexible citizenship)

ในศตวรรษที่ 21 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าจนถึงขีดสุดที่เรียกว่า Digital Transformation เป็นการบูรณาการที่เทคโนโลยีได้เข้าไปแทรกซึมในทุกมิติตั้งแต่ระดับรากฐานของชีวิตประจำวัน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การตลาด วิถีคิด การแสดงออกของปัจเจกบุคคล การปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 ระบบปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์ (AI) การเก็บข้อมูลบนคลาวด์ ดิจิทัลทวิน เทคโนโลยีบล็อกเชน เงินคริปโต และ NFT (Non-Fungible Token)

ในแง่ของความเป็นพลเมืองของรัฐในยุคดิจิทัลก็เช่นเดียวกันมีการใช้แอปพลิเคชัน ThaiID (ไทยดี) ในการยืนยันตัวตน ซึ่งเป็นการผสานระหว่างเทคโนโลยีในโลกกายภาพและโลกดิจิทัล เพื่อทำให้เกิดความแม่นยำและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นและประหยัดเวลา เครื่องจักรและมนุษย์สามารถร่วมกันคิด วิเคราะห์และคาดการณ์ผลที่จะเกิด โดยสั่งการจากระยะไกลหรือใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยให้งานง่ายยิ่งขึ้น เป็นการเปิดพื้นที่และร่นระยะทางกับเวลาให้ทุกสิ่งทุกอย่างมาเจอกันและผสานรวมกันได้ง่ายขึ้นเพื่อการผลิตที่รวดเร็ว ด้วยรูปแบบที่หลากหลายมากกว่าเดิมนบนโทรศัพท์มือถือที่เป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย

การยืนยันตัวตนที่เป็นข้อมูลบัตรประชาชน ผ่านแอปพลิเคชัน ThaiID (ไทยดี) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พร้อมนำแอปพลิเคชัน ThaiID (ไทยดี) ยกระดับการให้บริการประชาชนภายใต้รัฐบาลดิจิทัล ด้วยระบบการพิสูจน์และยืนยันตัวตนผ่านทางแอปพลิเคชัน ThaiID เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายประชาชน ลดการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง ลดความเสี่ยงปลอมแปลงเอกสาร และสามารถใช้แทนบัตรประชาชนได้ในการรับบริการต่างๆ จากภาครัฐ

โดยระบบการทำงานของแอปพลิเคชัน ThaiID คือ การแสดงภาพบัตรประจำตัวประชาชนในรูปแบบดิจิทัล ทั้งด้านหน้าบัตร และหลังบัตร เพื่อใช้ในการพิสูจน์และยืนยันตัวตน (Digital ID) รวมถึงการเปรียบเทียบภาพใบหน้า (Face Verification System) ทางดิจิทัล เมื่อประชาชนเข้าไปใช้บริการจากทางภาครัฐหรือภาคเอกชนที่จำเป็นต้องมีการยืนยันตัวตนก็สามารถเข้าสู่ระบบแอปพลิเคชัน ThaiID เพื่อยืนยันตัวตนได้เลย โดยไม่ต้องกรอกข้อมูลหรือใช้เอกสารยืนยันตัวตนแอปพลิเคชัน ThaiID ได้เปิดตัวให้ประชาชนทั่วไปสามารถดาวน์โหลดและใช้ยืนยันตัวตนได้ตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคม 2567 ที่ผ่านมา ในกระบวนการพิสูจน์ยืนยันตัวตนในอนาคตพลเมืองอาจไม่จำเป็นต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน การบันทึกถูกย้ายจากข้อมูลเขียนมือเป็นข้อมูลเอกสารที่ทำให้เป็นนามธรรมสู่ระบบดิจิทัลที่อยู่ในฐานข้อมูลใหญ่ที่สุดของกรมการปกครองที่สามารถเรียกดูได้ทุกที่ ทุกเวลา ในทันที โดยไม่จำเป็นต้องเข้าหาหน่วยงานภาครัฐ สะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐอำนวยความสะดวกให้พลเมืองถือเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่พลเมืองของตน เพียงคลิกเดียวบนแอปพลิเคชันก็สามารถเรียกดูข้อมูลของตนเองผ่านรัฐได้โดยไม่ต้องไปถึงสถานที่ราชการ ไม่ต้องแสดงบัตรประจำตัวประชาชนอีกต่อไป ไม่ต้องไปในวันจันทร์ถึงศุกร์เวลา 8.30-16.30 น. (ในเวลาราชการ) เท่านั้น รัฐทำให้พลเมืองรู้สึกว่าคุณมีอำนาจเหนือรัฐ

3. ข้อเสนอแนะ

การจดบันทึกเรื่องราวความเป็นพลเมืองและวิวัฒนาการบัตรประจำตัวประชาชนควรค่าแก่การเก็บรักษาในพิพิธภัณฑ์ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นพลเมืองสักแห่งหนึ่ง เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลังในการศึกษาและเข้าใจถึงความเป็นมาของบัตรประจำตัวประชาชนที่ในอนาคตอาจจะเหลือเพียงชื่อ เนื่องจากรัฐราชการต้องปรับตัวเพื่อให้เท่าทันโลกในอนาคตอันใกล้ อาจะย้ายจากบัตรประจำตัวประชาชนสู่บัตรประจำตัวดิจิทัลบนแพลตฟอร์มออนไลน์

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช

บรรณานุกรม

- กิตติกร สันคติประภา, อภัสรินทร์ ชณะรัตน์, สุรุจดี ปัดไธสง. (2559). การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องอำนาจตามทัศนะของ Michel Foucault's กับการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในการสร้างตัวตนของผู้เรียนอาชีวศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์*. ปีที่ 27 (ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2559)
- กรมการปกครอง. (2563). สารสะท้อน-บัตร. *วารสารสำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง*. ปีที่ 12 (ฉบับที่ 1)
- จินตนา เมืองแมน. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมืองและสัญชาติในพระราชบัญญัติสัญชาติกับการผลิตสร้าง “คนไร้สัญชาติ” ในรัฐไทย. [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐพล ใจจริง. (2563). *ตามรอยอาทิตยอุทัย: แผนการสร้างชาติไทยสมัยคณะราษฎร*. กรุงเทพมหานคร: มติชน
- ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล. (2548). *สิทธิในการมีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลในรัฐไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ทรงศิลป์ ผิวอ่อน. (2550). *การศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนนอกประสงค์*. [สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ทวี แรงขำ. (2478). *การทะเบียนและสถิติพยากรณ์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2564). *พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงสังคม การเมืองไทย และความคิดเรื่องการปฏิรูปที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพมหานคร: กู๊ดเฮด พรินท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป จำกัด
- นพดล ศรีเมือง. (2553). *แนวทางในการแก้ไขและป้องกันการปลอมแปลงเอกสารบัตรประจำตัวประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอกาญจนดิษฐ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ประกิต เทพชนะ. (2509). *ปัญหาการปฏิบัติตามโครงการทำบัตรประจำตัวประชาชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร
- ประทีป นทีทวีวัฒน์. (2551). *นโยบายการแก้ไขปัญหาคนไร้สัญชาติ: ปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่าม. (2561). *อัตลักษณ์เอกสาร วงศาวិทยาการควบคุมประชากรของรัฐไทย*. *เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*

- บุญทวีชัย ฉัตรมงคลชาติ. (2554). *คนในทะเลเขียนประวัติตามกฎหมายทะเลเขียนราษฎรไทย*.
[วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- พระสิทธิพร วิโรจน์. (2554). การศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์เรื่องร่างกายในปรัชญาของมิเชล ฟูโกต์
กับพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่*.
- พูนทรัพย์ โพธิ์พันธุ์. (2549). *การศึกษาเรื่องการลักขของคนไทยสมัยอยุธยาถึงสมัยรัชกาลที่ 5*
(พ.ศ. 1893-2453). [สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
กรุงเทพมหานคร.
- รศรินทร์ เกรย์, เรวดี สุวรรณนพเก้า, อมรรักษ์ บุนนาค. (2551). *พัฒนาการ การจัดทำ ทะเบียน
ราษฎร และสำมะโนประชากรในประเทศไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: บริษัท
จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด
- รศรินทร์ เกรย์, เรวดี สุวรรณนพเก้า, อมรรักษ์ บุนนาค. (2552). การใช้ประโยชน์จากทะเบียนราษฎร
สำหรับการจัดทำสำมะโนประชากรในประเทศไทย. *วารสารสถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2552)
- รัตนา บุตรหมั่น. (2557). *การดำเนินงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรในการ
ขอสัญชาติไทยของศูนย์ประสานงานมูลนิธิพิทักษ์สตรี จังหวัดอุบลราชธานี กรณีศึกษา :
พื้นที่ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล จังหวัดอุบลราชธานี*. (ประกาศนียบัตรบัณฑิต
อาสาสมัคร). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- เลิศชาย เจตธรรมจักร. (2555). *การศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์: กรณีศึกษาผลกระทบของเครื่องแบบ
(Uniform) ที่มีต่อสังคม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร
- วารุณี กันทะวัง. (2561). *ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการพัฒนาการให้บริการงานทะเบียน
กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- วีระชล บางศิริ. (2563). บทวิจารณ์หนังสือร่างกายใต้บังการปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่.
วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. ปีที่ 15 (ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2563)
- ศศิประภา จันทะวงศ์. (2552). *วาทกรรมความเป็นพลเมือง ความหมายและการต่อรองของชนกลุ่มน้อย*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร
- ศิริ พันธุ์ทา. (2561). รัฐและการจัดระเบียบของรัฐ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1
(มกราคม - มิถุนายน 2561)

- ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2555). ข้อมูลบางประการเกี่ยวกับสำมะโนประชากรของประเทศไทย. *วารสารสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2555)
- ศิวศิลป์ จุ้ยเจริญ. (2560). *คนเอเชียในบังคับของชาติตะวันตกกับการสร้างความเป็นพลเมืองของรัฐสยามสมัยใหม่ พ.ศ. 2416-2456*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สมชาย ปรีชาศิลปปะกุล. (2555). 100 ปี แห่งสัญญาชาติไทย ตอนที่ 1. *วารสารวิภาษา*. ปีที่ 5 (16 กันยายน-ตุลาคม 2554)
- สาธนี นาคพรหม. (2541). *บัตรประจำตัวประชาชนกับความมั่นคงของประเทศ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สุรสีห์ บัวจันทร์. (2561). *ความเป็นหญิงกับการสร้างเรือนร่างของหญิงในร่างชาย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร
- สังคีต จันทนะโพธิ. (2541). *รอยสักสยาม*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ. (2553). *ความเป็นมาของบัตรประจำตัวประชาชนนอกประเทศในประเทศไทย. วารสารการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บในบัตรประจำตัวประชาชน (smart card) สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2490). *สำมะโนครัวเล่มที่ 5 เชื้อชาติและสัญชาติ* *วารสารสำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครอง*.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2543). *สำมะโนประชากรแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2503*. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพมหานคร: ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง
- อดิลักษณ์ แสงมณี. (2563). *การพัฒนาการให้บริการด้านงานทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชนแบบออนไลน์*. [สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อภิชาติ ปลายสนิทเสรีกุล. (2550). *ปัญหาการเพิ่มและจำหน่ายรายการบุคคลในทะเบียนบ้านตามกฎหมายไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อริยพร โพธิโส. (2553). *บัตรประจำตัวประชาชน: ความสำคัญที่ถูกมองข้าม*. *จุลสารสารพันปัญหากฎหมาย สำนักกฎหมาย*. (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2553)
- อัญชลี กิจธนไพบูลย์. (2547). *สิทธิในการอาศัยอยู่ในประเทศไทยของคนไร้สัญชาติ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- Translation worthy meaning. (24 พฤษภาคม 2562). *บัตรประจำตัวประชาชนในแต่ละประเทศ*. <https://www.tistranslation.com/identification-cards/>

W.F. 2499

No	Nama	Jenis	Luas	Kondisi	Kategori		Keterangan	Tgl	Dibuat	Dit. Oleh
					1	2				
1
2
3
4
5
6
7

W.F. 2515

9006-001429-0

No	Nama	Jenis	Luas	Kondisi	Kategori		Keterangan	Tgl	Dibuat	Dit. Oleh
					1	2				
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Handwritten notes and signatures are present in the right margin of the table, including the name 'S. S. S.' and other illegible text.

W.F. 2527

กรมการปกครอง

รายงานผลการดำเนินงาน

ร.ท. ๑๕

24902219

ลำดับ	ชื่อหน่วยงาน	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ	สถานะการดำเนินงาน	หมายเหตุ
๑	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๒	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๓	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๔	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๕	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	

๑. รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม
 ๒. รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม
 ๓. รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม
 ๔. รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม
 ๕. รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม

(๑) (๒) (๓) (๔) (๕)

W.F. 2530

กรมการปกครอง

รายงานผลการดำเนินงาน

ลำดับ	ชื่อหน่วยงาน	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินการ	สถานะการดำเนินงาน	หมายเหตุ
๑	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๒	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๓	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๔	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	
๕	สำนักงาน ก.ค.ศ.	โครงการพัฒนาระบบงาน	ปรับปรุงระบบงาน	๑๕/๑๒/๒๕๖๓ - ๓๑/๑๒/๒๕๖๓	เสร็จสิ้น	

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวสุธาสินี อิ่มสมบัติ
วัน เดือน ปี เกิด	9 กรกฎาคม 2539
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
ประวัติการศึกษา	สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2562
ประวัติการทำงาน	นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ สถานคุ้มครองและพัฒนาคนพิการบ้านกึ่งวิถี (ชาย) จังหวัดปทุมธานี

